

ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

ବକି ଜଗବନ୍ଧୁ

—ଲେଖକ—
ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

—ପ୍ରକାଶକ—
ଶ୍ରୀ ଦାଶରଥ ଦାସ

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ—୧୯୫୧

—ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଥାନ—
—ଦାଶରଥୀ ପୁସ୍ତକାଳୟ—
କଟକ-୨

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧।

ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା ମାତ୍ର

ବାପା ଓ କୋଉଟର
ଚରଣମଳରେ

ବ୍ରହ୍ମପ୍ରବେଶ

ଏହି ନାଟକଟି “ବଦ୍ରୋଦ୍ଧୂତ ଜଗବନ୍ଧୁ” ଶିଶୁନାମାରେ ୧୯୪୯ ମସିହା ଜୁନ୍‌ ସାଥୀ ନାଟ୍ୟୋତ୍ସବରୁ ବହୁ ମାତ୍ର ଚରି କଟକ ଅନୁଷ୍ଠିତ। ଇଂରାଜୀରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ସେହି ସମୟଠାରୁ ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଉକ୍ତ ଶିଶୁନାମାରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଛି ଓ ହେଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ନାଟକର ନାମ “ବଦ୍ରୋଦ୍ଧୂତ ଜଗବନ୍ଧୁ” ସ୍ଥଳରେ “ବଦ୍ଧି ଜଗବନ୍ଧୁ” ରଖାଗଲା । ଏସର ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ ହେଉଛି...ଯେଉଁ ବଂଶେଶ୍ୱରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନର ଅଂଶ ବିଶେଷ ନାଟକରେ ପରିସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଚିତ୍ରା ଚିତ୍ରାଣ୍ଡରେ ସେ ଉତ୍ତରର ପଦ୍ମ ବଦ୍ଧି ଜଗବନ୍ଧୁ ନାମରେ ସୁପରିଚିତ । ତେଣୁ ନାଟକର ନାମ ‘ବଦ୍ଧି ଜଗବନ୍ଧୁ’ ରଖାଯିବା ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଓ ଯଥାର୍ଥ ।

ଏହି ପୁସ୍ତକର ରଚନା ସମୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତା କୃଷ୍ଣମକୁମାରୀ, ଶ୍ରୀମାନ୍ ବାଲୁଚନ୍ଦନ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପାଣି ଯେଉଁ ମୂଳ ଉପାଦାନ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ବହୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି— ସେମାନଙ୍କୁ ମୋର ଅନୁରକତା ଜଣାଇବା ଛଡ଼ା ଅଧିକ କି ଆଜି ବଣ ଦେଇ ପାରେ ?

ଅନୁଷ୍ଠିତ। ଇଂରାଜୀ ମଧ୍ୟରେ ନାଟକଟିକୁ ବିଶେଷ ସଫଳତାର ସହିତ ରୁପାୟିତ ଭାବରେ ପାଇଁ ବ୍ୟୟ ଓ ଶ୍ରେଣି-ବର୍ଣ୍ଣିତ ମିଶ୍ରର ସାମ୍ବେଦନ ସହ (କାଳ) ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି

ତାହା ଭୁଲିବାକୁ ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତରିକ ବୃତ୍ତିତା
ଜଣାଇଲୁ ।

ନାଟକର ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କେବଳ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ
ସାବିତ୍ରୀପ୍ରସନ୍ନ ନାୟକ, ତାଙ୍କୁ ମୋର ଧନ୍ୟବାଦ ।

ନାଟକଟି ଯେଉଁ ପିତା ପୁତ୍ର ଓ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ
ଚାରିଜଣ କୁଟୁମ୍ବ ଦ୍ଵାରା ଗୁଣ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ବସନ୍ତଦାସ ମହାନ୍ତି
ମତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ
କରୁଛି । ନାଟକଟିର କେତେକ ପ୍ରମୁଖ ସଂଶୋଧନର ଦାୟିତ୍ଵ
ମୋର ଗୁରୁ ଦତ୍ତ, କୁଟୁମ୍ବ ଦ୍ଵାରା ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ରୀ କାମଦେବ ମିଶ୍ର
ଆନନ୍ଦର ସହଯୋଗ କରନ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବୃତ୍ତିତା
ଜଣାଇଅଛି ।

ପରିଚ୍ଛେଦର ସ୍ତବ୍ଧ ପ୍ରକାଶନର ବ୍ୟୟ ଅବହାର-ନିମିତ୍ତ-
ନାସାତ୍ କେବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାଟକେ ବୃତ୍ତିତା
ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।

କୁଟୁମ୍ବ
ଶ୍ରୀ ଭବନ ମେ' ୧୯୫୧

}

ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଚରଣ—

ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ	...	ଓଡ଼ିଶାର ଗବସତ
ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ	...	ଗଜପତିଙ୍କର ବକ୍ସି
ଜୟକୁସୁ	...	ଗଜପତିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ

ଉତ୍ତର କୋଟ

ବରୁଣାବର

ସଦନ

ଶନ

ବରଜୁ

ସୁଆର

}

ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପାଇବ

(ମେଲରେ ଯୋଗ-
ଦେଇଥିବା ପୁରୀର
ସୁଆର)

ବଣେଇ ହାତେଟ୍ ...

ଇଂରେଜ ବଣେଇ

ବ୍ୟାପ୍ଟେନ ଆମାସ ...

,, ବ୍ୟାପ୍ଟେନ

ମେଜର ଫ୍ରେଜର ...

,, ମେଜର

ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ...

ଇଂରେଜଙ୍କର ଦେବାନ

ବରଣ ସତନାୟକ ...

,, ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀଙ୍କର

ଫତେ ମହମ୍ମଦ୍ ...

ମାଲିକର ଜମିଦାର

ବହୁଶ ...

ପାଇବ ବନ୍ଧା

ରାଣୀ ...

ଗଜପତିଙ୍କର ରାଣୀ

ସାବିତ୍ରୀ ...

ପାଇବ ସ୍ତ୍ରୀ

ବୃଦ୍ଧା ...

ପାଇବେ ପୁଅ,

ନର୍ତ୍ତକୀ

ସିବାଜୀ, ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଅଧିବାସୀଗଣ,

ଲେଖକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସର୍ବାସତ୍ତ୍ୱ ସଂରକ୍ଷିତ

“ବରଷ ଜଗରନ୍ତୁ”ର ଅଭିନୟ ପାଇଁ ଲେଖକଙ୍କ ଅନୁମତି ଅବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିନୟ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲାଇସେନ୍ସ ଫି ସ୍ୱ ଦେବାକୁ ସଜ୍ଜିତ ଏବଂ ଅଭିନୟର ସ୍ଥାନ ଓ ତାରିଖ ସହିତ ଅଭିନୟର ସାତଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଜଣାଇବାକୁ ହେବ । ଅଭିନୟ ଲାଇସେନ୍ସ ନ ପାଇଲେ ଅଭିନୟ କେହି ଏହାର ଅଭିନୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ସମସ୍ତ ଗିଠି ସଜ୍ଜିତ ସଂ: କୃତ୍ୟ କ୍ଷମା କଟକ ଠିକଣାରେ କରିବାକୁ ହେବ ।

ବଳି ଜଗବନ୍ଧୁ

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

[ଶୁଭର ଘନ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ, ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରାନ୍ତରର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ, ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପାଇଁକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନେତା ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଅଶ୍ରୁର ବାଣୀପରି ବାୟୁ ଚଞ୍ଚଳ କରି ଶୁଣା ପାଉଁଶୁ ଇତିହାସର ଗୋଟିଏ ଚରଣ ପୃଷ୍ଠା]

.....“୧୮୦୩ ସାଲ । ରାଜ୍ୟ ଲୋକପତି ପିରିଙ୍ଗି ଦେପାଣ୍ଡା ଇନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୁ ଆକମାନାର ଅଣି ସେତେବେଳେ ଖୋଜି ବୁଲିଥାଏ ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାରର ସୁଯୋଗ ... ଉଦ୍ଧୱେରେ ବଙ୍ଗଳା, ଦକ୍ଷିଣରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ହୋଇ ସାରିଥାଏ ଇଂରେଜର ଚରାପୁଡ଼ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ... ? ଶହ ଶହ ବର୍ଷର ବର୍ଗୀ ଅତ୍ୟାଚାର ପରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଥାଏ ଉଲଟ, — ଅଚ୍ୟୁତ । କିନ୍ତୁ ଚତୁର ପିରିଙ୍ଗିର ଦଳ, ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେବଗାଁଠି ସନ୍ଧି କରି ଓଡ଼ିଶା ଦଖଲ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଉଠି କରି ନ ଥାନ୍ତି । ସେଇ ପିରିଙ୍ଗି ଅଭିଯାନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥାନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣେଇ ହାବେଟି

ଶିଳ୍ପୀ କାଟେ ପୁରୀ ଅଧିକାର କରିବା ଲାଗିର ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ କପରି ସେ ପୁରୀ ଅଧିକାର କରିବେ ? ଏତେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ପାଦ ପକାଇବାକୁ କିଏ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ?ସାହାଯ୍ୟର ଅଭାବ ହେଲାଣି । ଅଶ୍ରୁକୂର୍ମ୍ଭ କମର କାଟେ । ଅର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମାଲ୍‌ଦର ଫତେ ମହମ୍ମଦ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ... ..ଆଉ ଶେଷରେ ହିରୋଇନ୍ ପୁରୀର ଉପକୂଳରେ ଓଡ଼ିଶା ଦଶଲ ପାଇଁ ଆସି ଡେଇଁଲେ ତାଙ୍କର ଡେର । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି ହେଉଛନ୍ତି ଦ୍ଵିତୀୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ । ସାରିପାଣିର ପରିସ୍ଥିତି ଗଜପତିଙ୍କୁ ବର ପକାଇ ଆସି ଦୁଇଇ । ଜନବନ୍ଧୁ, ସେ ଦୁଇଟି ପିରିଙ୍ଗି ସାଥରେ ସନ୍ନି କରିବେ—

[ହଠାତ୍ ସେଇ ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଓ ପ୍ରାନ୍ତର ଅଲେକରେ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶୁଣାଗଲା ବକ୍ସିଙ୍କ ନିକଟରେ ପାଇବମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ]

ସଦନ—ଛନ୍ଦ୍ର ପିରିଙ୍ଗି ସହିତ ସନ୍ନି କରିବେ ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ ।

ସମସ୍ତେ—ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ !

ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ !

ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ !

ବକ୍ସି—ବିଦ୍ରୋହ ! ବିଦ୍ରୋହ !! ହଁ ସେଇ ବିଦ୍ରୋହର ଚଥା ମୁଁ କହୁଛି । ତୁମେମାନେ ମୋଗଲର ଅତ୍ୟାଚାର ସହ୍ୟ କରି ନାହିଁବର୍ଗୀ ଲଣ୍ଡନର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଭରବାଣ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଛୁ ତୁମମାନଙ୍କର ସମକ୍ଷରେ । ବେପାରୀ ପିରିଙ୍ଗିର ଆଗମନରେ ତୁମେମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ସେପରି

ତୁମମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହର ସ୍ମୃତିଙ୍କରେ, ଟିକେର ଅଭିଯାନ ପରାଜୟରେ ସରଳ ହେବ । ବିଦ୍ରୋହ, ବିପ୍ଳବ.....

ତୁମମାନଙ୍କର ବଂଶଗତ ଅସ୍ୱଭାବ । ସାଧକର ବକ୍ଷି ହୋଇ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସେ ସଞ୍ଚୁ ମୁଁ ବିଚ୍ୟୁତ ଭାବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ...

କୁରୁସା—କିନ୍ତୁ ଆଜି କଣ ସାନ୍ତେ ? ସେଇ ଶତାବ୍ଦି କଥା ?

ବକ୍ଷି—ହଁ ଜନର ସତ୍ୟ ହୁଏ...

ସନ—ସତ ହବ ସାନ୍ତେ ? ଶତା ସନ୍ଧି କରବେ ଟିକେ ସାଙ୍ଗରେ ? କେହି ଡେର ନଇ, ସାତ ଦରିଆ ସେପାରିରୁ ବେପାସୀ ଅସି ଅମ ଭୂମିରେ ପଶିଯିବେ । ଅମେ ସେକଥା କେବେ ବରଦାସ୍ତ କରି ସାରିବୁ ନାହିଁ ।

ପଦନ—ଆପଣ କଣ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ବକ୍ଷି ସାନ୍ତେ, ମୋର ଗଲେ, ମରୁଛନ୍ତି ଆସିଲେ.....ଅମେ ମୋରର ଅନ୍ୟାୟର ସମ୍ବଳ, ବର୍ଗୀର ଲଣ୍ଡନ ସମ୍ବଳ । ତଥାପି ଅମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଢେକ ଅଇ ଶକ୍ତି ଅଛି ସାନ୍ତେ ତାକୁ ଅମେ ସବ ପାଦତଳେ ବିକ ଦେବୁ ନାହିଁ ।

ବରଜୁ—କାହିଁକି ? ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ ବକ୍ଷି ସାନ୍ତେ, ଶତା କାହିଁକି ସନ୍ଧି କରବେ ? ତାର ବକ୍ଷି କଣ ମରଗଲେଣି । ତାର ସାଇକ କଣ ମରଗଲେଣି । ଅମେ ଜବାବ ଦେଉଛନ୍ତି ଆପଣ ଏ ସନ୍ଧିରେ କେବେ ଶକ୍ତି ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।ତା ହେଲେ ଅମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ.....

ବକ୍ଷି—ବିଦ୍ରୋହ କରିବ ? କାହା ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବ ?

ବରଜୁ—ଅନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ...

ପଦନ—ଶତାବ୍ଦି ସନ୍ଧି ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ ।

ବକ୍ସି—କିଏ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରୋଡ଼ର ନେତୃତ୍ୱ ନେବ ?

ସଦନ—କିଏ ? କାହିଁକି, ଭରଦ୍ୱଜ ଧରି ଯିଏ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ
ଅସିକନ୍ତ ସେଇ ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ ।

ବକ୍ସି—(ଅବସାଦରେ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲେ) ମୁଁ ଜାଣିଛି ତୁମ-
ମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରର କଥା.....କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବି ଅଜ୍ଞ ନୁହେଁ । ଗଜ-
ପତିଙ୍କର ପାରମାର୍ଥିକ ସରସ୍ୱିତର ପର୍ଯ୍ୟାଲେଚନା ପାଇଁ ମତେ
ସ୍ପଷ୍ଟୋକ ଦିଅ ।

ସନ—ଆମେ ରଜସବେ ସରସ୍ୱିତ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁନାହୁଁ । ଆମେ
ତାଙ୍କୁ ଚାହୁଁ କହୋହ, କହୋହ ।

ସମସ୍ତେ—ଚନ୍ଦ୍ରୋଡ଼ର ଜୟ ହେଉ ! ବକ୍ସି ସାନ୍ତଙ୍କର ଜୟ
ହେଉ !

ବକ୍ସି—କନ୍ଦର, କନ୍ଦର..... । ଉତ୍କଳରେ ଏ ସବୁର
ମାମାଂସା ହୋଇ ପାରେ ନା, ଯାଅ ତୁମେମାନେ ଅସେଷା
କର । ମନ୍ଦାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ମତେ ଅରେ
ସ୍ପଷ୍ଟୋକ ଦିଅ..... । ଯାଅ ତୁମେ ମାନେ ।

(ବକ୍ସି ଚାଲିଗଲେ)

ବରଜ—ଦେଖିଲ, ମୁଁ ସବୁ କହୁଥିଲି ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ କେତେ
ଶକ୍ତି ହେବେ ନାହିଁ ।

ସଦନ—ସେ ଶକ୍ତି ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନ ହୁଅନ୍ତୁ.....

ଅନ୍ୟମାନେ—ଆମେ କହୋହ କରବୁ (ଏମତ ଉଦ୍ଦେଶନା
ଭିତରେ ସେମାନେ ପ୍ରାନ୍ତର ଛଡ଼ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ
ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ)

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

[ପୂର୍ବ ସମୁଦ୍ର ତଟସ୍ଥ ଇଂରେଜ ଶିବିରର ନଗାଟିଏ କକ୍ଷ ।
ସାଜବଜ୍ରା ତାର ସରଳ ଅଥଚ ଭରା ସ୍ଵପନ । କଣ୍ଢେଇ
ହାକୋଟି କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପଦଗୁରଣ କରୁଥିଲେ । ହାତରେ ତାଙ୍କର
ଥିଲା ଏକ ଦଲଲ । ସୋପାନ ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଶତାଦ୍ଧିର ଶେଷ
ଭାଗର । କକ୍ଷର ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବସିଥିଲେ ଫତେ ମହମ୍ମଦ ।
ପାଖରେ ଗୁଡ଼ାଖୁର ନଳ । କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଥିବା ମାନଶିଫକୁ
କଣ୍ଢେଇ ହାକୋଟି ତନ୍ମୟ ହୋଇ ଦେଖି ସାରିବା ପରେ]

ହାକୋଟି—Captain Thomas । (ଥୋମାସ ସଖି ଅସି
ସାମରିକ ପଦକରେ ଅଭିବାଦନ କଣାଇଲେ)

ହାକୋଟି—Rule Britannia Rule । (ଥୋମାସ ଶୁଲ୍ଲଭଲେ ।
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଭିଭୋଗରେ ଶୁଣାଇଲା "Rule Britannia"
Rule" ହାକୋଟି ଝରକା ପାଖରେ ମନ୍ଦ ମୃଦୁ ହୋଇ
ଶୁଣିଲେ । ତା ପରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ)

ହାକୋଟି—ଫତେ ମହମ୍ମଦ—I mean Khan Saheb.

ଫତେ ମହମ୍ମଦ—(ଉଠି କୁଣ୍ଠିତ କରି) ଜନାବ ।

ହାକୋଟି—No, not Janab, not Janab, say Saheb;
Simply Saheb.

ଫତେ—ଜନାବ ସାହେବ,

ହାକୋଟି—No no not Janab Saheb

ଫତେ—ତବ ଅଭିର ବ୍ୟା ସାହେବ ? ଅଛା ଏସିବ କୋଇତା,
କାହିଁ ପନା !

ହାକୋଟି—(ଅନ୍ତର ବସ୍ତ୍ର ହୋଇ) No not Jahapana, Janab Saheb—We are English, we are not your Badasaha. (କିନ୍ତୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ରୁପ୍ତ କହ) Captain Thomas (ଥୋମାସ ପଣି ଅସିଲେ) Yes Captain, explain him that he will 'call us only Saheb.

ଥୋମାସ—ଶ୍ରୀ ସାହେବ, ଅପ୍ ହାମ ଲେଗୋକୁ ସିରପ୍ ସାହେବ କୋଲିଏ—

ପତେ—ଜି ସାହେବ ।

ହାକୋଟି—Good. Now he fallows. Captain he is to loyal.

ପତେ—(ମୁହଁ ଅବଲମ୍ବକରି) ବ୍ୟା ସାହେବ ?

ଥୋମାସ—ଅପ୍ ବହଦ୍ ଅଛା ଅଡମୀ ହୈ—ହମକୁ ବହତ ଲଭି କଡତା ।

ପତେ—କି ?

ଥୋମାସ—ପସଦ କଡତା ହୈ ।

ପତେ—ପସଦ ? କରୁକ ।

ଥୋମାସ—He says he is too loyal.

ହାକୋଟି—And for that he has helped us—He has acted as our pilot,

ପତେ—ବ୍ୟା ସାହେବ, ଭବ୍ ମୁଁ କହୁଏ

ଥୋମାସ—କୃତ ନେହୁ, କୃତ ନେହୁ-ହାମାସ ବଲବଟ୍ଟା କାଟ୍

ହାକୋଟି—Khan saheb

ପତେ—(ପଣ କୁଣ୍ଡିସି ଚରି) ସାହେବ !

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Why so much Salams ?

ଥୋମାସ—ହାଁ ସାହେବ ଅର୍ଥ ଏତେକ ଦମେ କୁଣ୍ଡିତ ମତ୍ କର ।

ପଟେ—(କୁଣ୍ଡିତ କରି) ଜା ସାହେବ ।

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Khan Sahab, See our army (ପଟେ ମହମ୍ମଦ
କିଛି ବୁଝି ନ ପାର ନିବୋଧ ପର ଗୁହଁଲେ)

ଥୋମାସ—ଦେଖିଏ ହାମରା ହାଇଟ ପକ୍ସକୁ ଦେଖିଏ ... ।

I mean ଗୋରା ପକ୍ସକୁ ଦେଖିଏ । ... ଓ ଲେଖା
ସ୍ୟାରେଡ୍ କରରେ ହେଁ ।

(ପଟେ ମହମ୍ମଦ ଝରକାରେ ଗୁହଁଲେ । ମୁହଁରେ ବୁଝିର
ହସ)

ପଟେ—ଏ ଇନ୍ଦ୍ରେଜାମ କିଏ କାସ୍ତେ ? ଫିର କିଧର ଜାନା ହେଁ ?
ହଁ, ସାହେବ ନକ୍ସା ତ ବିଲକୁଲ ଠିକ୍ ହେଁ—ତମାମ
ଓଡ଼ିଶାବା... ...

ଥୋମାସ—Yes colonel, what is our next step ?

ହାର୍ଡ଼ିଂ—I know not yet.....

ଥୋମାସ—Then.....

ହାର୍ଡ଼ିଂ—(ହାତର ଚିଠି ଖୋଲି) Court of Director
and Govt. of Bengal orders that the army
must be always ready.

ଥୋମାସ—Yes (କିଛି ସମୟ ଶାରବତୀ ପରେ) ଅପ୍ତବା
ରାଜାର ସାଙ୍ଗ୍ କବର ଠିକ୍ ସହୁଷ୍ଟିତ୍ୱା ?

ପଟେ—ହଁ ସାହେବ । ମିଁ ଇନ୍ଦ୍ରେଜାମ କହେଥା ।

ଥୋମାସ—ଦେଖିଏ ଉନ୍ଦା ସାଥ ପହଞ୍ଚେ ମମର ପଏସା
ହୋନା ଗୁହଁ...ଇସକାବାଦ... ..

ପତେ—ମେଘ ମାମଲ ? ଅପନେ କହାଆ ନାଁ... ମୁହେ ମାଲଦକା
କାୟାରି... ..

ଥୋମାସ—He says—

ହାର୍ଡିଂ—Yes Malud, I understand, say, his case
is under active consideration of the
Company's Govt.

ଥୋମାସ—ଅପନେ, ଅପକା ମେହେନକା ମୁନାପା, କରୁର
ପିଲ ଯାଏନା ।

ପତେ—(କୁଣ୍ଡିସ କର) ଅପକା ମେହେନକା ନି ସାହେବ ।

(ଜଣେ ଗୋରା ପିତାଙ୍କୁ ପକ୍ଷି ଅପି...)

ପିତାଙ୍କୁ—Some body from the palace.

ପତେ—କ୍ୟା ?

ଥୋମାସ—ନକର ସେ...

ହାର୍ଡିଂ—Thomas !

ଥୋମାସ—(ଅଭିନୀତ ବୁଝିପାର) Yes Sir.

(ସେ ପଦାକୁ ଘାଟାଇ ଚଳେ)

ପତେ—ସାହେବ !

ହାର୍ଡିଂ—Yes—Yes.

ପତେ—ଦେଖିଏ ସାହେବ ଶୁଣା ଅଛୁ ଆମ୍ଭେମାନେ, ମେଘ ରହନା
ଠିକ୍ ନେହିଁ ।

ହାର୍ଡିଂ—What ? (ସେ କିଛି ବୁଝିପାରରେ ନାହିଁ । ପତେ—
ମହମ୍ମଦ ଅଭିନୀତ କର ବୁଝାଇ ଦେଲେ ସେ ପଦାକୁ
ବାହାର ପିତାକୁ ଚାଲି)

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Yes. (ଫିଲ୍ମ ମହମ୍ମଦ ଗୁଲିଗଲେ । ଅଲ୍‌ହମ୍ମଦ୍
ସରେ ପଣି ଅସିଲେ ଥୋମାସ, । ଅଜ ଦାର୍ବିଦାୟ—ବକ୍ସି
କରବନ୍ତୁ । ଅଜ ଶୀଶିଦାୟ ଶକ୍ତିଗୁରୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ । ହାର୍ଡ଼ିଂ
ପାଗ୍ଲେଟି ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ଵାର ଦେଶକୁ ଗୁଲିଗଲେ ।)

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Good morning Raja Sahab, Good
morning. But who is the Raja of Puri ?

ଥୋମାସ—Colonel, the Raja has not come.

ବକ୍ସି—କିସେ ରଜାର ମଉଜୁମାତି, ଓଡ଼ିଶାର ରଜପତି ବାହାଦୁର
ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ହାର୍ଡ଼ିଂ—କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ହୁଅନ୍ତୁ । Yes, Yes.

ବକ୍ସି—ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଗଜପତିଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅମାତ୍ୟ, ରାଜଗୁରୁ
ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର ।

ଥୋମାସ—ଅଜ ହୁଏ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଭ୍ରମ ନୁହେଁ ସାହେବ, ପଶୁ କରବାର ଶିଷ୍ଟାଚାର
ଦେଖି 'ଅପଣ' ।

ଥୋମାସ—Right. ଅପନ୍, ଅପନ୍ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଗଜପତିଙ୍କର ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ, ଶୋର୍ଦ୍ଦା ପାଇକଙ୍କର ଶିର-
ଭୂଷଣ—ବକ୍ସି କରବନ୍ତୁ ମହାପାତ୍ର ବିଦ୍ୟାଧର ଭ୍ରମରବର
ଗୁରୁ ।

ହାର୍ଡ଼ିଂ—O such a big name ! Good God !

ଥୋମାସ—He is the minister and he is the
general.

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Yes be seated.

ଥୋମାସ—ଅସନ୍ ବେଶ୍ୟ—

(ସମସ୍ତେ ଅସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ)

ଥୋମାସ—ଅସନଙ୍କର ଶୁଭା କନ୍ ଖବର ପଠାଇଲ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଗଜପତି ଖବର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଅମେ ନିଜେ
ନିଜେ ଆସିବୁ ।

ଥୋମାସ—They have come of their own accord.

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Why ?

ଥୋମାସ—କାହିଁକି ଅସନ୍ ଆସିବ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ପିତୃଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ନେଇ ଆଶ୍ୱିନୀମାନେ ଏଠୁ ଫେରିଯାନ୍ତି ।

ଥୋମାସ—ଅମେ ଯନ୍ତ୍ର ନ ଯାକ ।

ବକ୍ସି—(ଚକୋର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର) ଏଇ ଚରଦାସ ତାର କଣ୍ଠରୁ
ଦେବ ।

ହାର୍ଡ଼ିଂ—What is the matter ?

ଥୋମାସ—They threaten and ask us to quit.

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Is that ?

ଥୋମାସ—କନ୍‌ଟୁ, ମନ୍‌ଟି ଆଉ ବକ୍ସି ... ହାମେ କେ ମନକୁ
ଆସିବ ? ମରଦଙ୍ଗା ରଘୁେଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ ହାମର ଯଦବଗାଁର ସନ୍ତାନ
ଦେଲା, ହାମେ ତାକୁ ପଲରେ ଓଡ଼ିଶା ସାଲବ । ହାମେ
ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟି ମାଲିକ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସେ ଚାଗତି କଲମର ମାଲିକପଣକୁ ଭୁଲିଯାନ୍ତି ସାବେବ—
‘ଓଡ଼ିଶା ଅମର—ଶ୍ରୀରାଜନ ଅମର ହୋଇ ରହିବ ।
ଗଜପତିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୁଏତରେ, ଶୁଭାର ପ୍ରତିନିଧି ହୁଏତରେ
ମୁଁ ଆଶଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରଣେଷ କରିତାକୁ ଆସିବୁ । କୌଣସି

ଅଗ୍ରୀବରେ ସରସ୍ତି ତ ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ଆସଣ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼
ଗୁଲିଯନ୍ତୁ ।

ଥୋମାସ—କି ପଡ଼ିଯିବି ତୋର ପାଦେ ?

କବ୍‌ସି—ଯୁକ ।

ଥୋମାସ—(ହସି ଉଠିଲେ) ହାମେ ବହୁତ ଲଭାଇ ତେଣିକି
କବ୍‌ସି ।

କବ୍‌ସି—କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ସାଇତର ଲଭାଇ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି
ସାହେବ ।

ଥୋମାସ—ସେ କଠା ବନ୍ତୁ ଅଛ । ଲଭାଇ ଯେତେ ବେଳେ
ହବା କଠା ସେତେ ବେଳେ ହବ କିନ୍ତୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣର ଗଜା
ସାଙ୍ଗକୁ ହାମେ ମେଫେସ୍ଟର ହାଟରେ ପକ୍ତି ପଠାଇଲ, ଟାର
ଉଟର ଅପେକ୍ଷା ଭେର । ମଧ୍ୟହନା ଟାକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରକ୍ଷା ନ
ତେଲ, ସେ ସୁବିଧା ହାମେ ତେବୁ ।

କବ୍‌ସି—ଶୁକଗୁରୁ ଆସଣେ ?

କସ୍‌ବୁସ୍ତୁ—ମୋର ମଧ୍ୟ ମନେ ଦେଉଛି ଯୁକ ଆହ୍‌ଲାନଟ୍ଟି ଏହାର
କରମ ମୀମାଂସା ।

ହାର୍ଡିଙ୍ଗ୍—But how they have Come without the
Rajas' permission ?

ଥୋମାସ—ରଜାଜା ହୁକୁମ ନ ନେଇ ହାସଲ କିପରି ଆସିଲ ?

କସ୍‌ବୁସ୍ତୁ—ଶୁକାବର ହୁକୁମ ନେବାଇ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ
ଥିଲା । ମୁଁ ଶୁକ ପ୍ରତିନିଧି-ତଥା ଜନତା ଆଉ ପ୍ରଜାର ପ୍ରତି-
ନିଧି । ଆସଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ସାହେବ ଏ ଦେଶର ଗଜା
ଯେତେକ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ତାର ମନ୍ତ୍ରୀକୁ, ଏ ଦେଶର ଜନତା
ଠିକ୍ ସେତେକ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ତାର କଂଗ୍ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ

ପ୍ରତିନିଧିକୁ, ଆଉ ପ୍ରତିନିଧିରେ ଗୁଜର ପ୍ରତିନିଧି ସବୁଠାରୁ
ବେଶୀ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ । ସେଇ ଚିତ୍ତବ୍ୟର
ଇଂଲଣ୍ଡରେ ସରଗୁଲିତ ହୋଇ ଆମେ ଏଠାକୁ ଆସିଛୁ ।
ଥୋମାସ—କଟ, ହାମର ଚ୍ୟାମ୍ପକୁ ଟୁମେ ଅବେଗ ଅସିବ, ହାମର
ଫକ୍ଟ ପଡ଼—

କବ୍‌ସି—ବନ୍ଦୀ କେବେ ? ଭୁଲ୍ ପାନ୍ତୁ ନାହିଁ ସାହେବ, ସଜମନ୍ଦିର
ସଙ୍ଗେ ଏ ନଣେ୍ୟ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର କବ୍‌ସି କପ୍ପିନ, ଆଉ
ସଙ୍ଗେ ଅଛି ତର ଏଇ ପୁରୁଷାନ୍ତରୀଣ ତରବାଗ, ମାହା
ପାଣି ମୋଗଲ ବର୍ଗୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ତତକାଳିନୀ ଗୁଣି ଗୁଣି
ତତକାଳ ହୋଇ ରହିଛି ।

କପ୍‌ସି—ତା ହେଲେ ଅଧିକାଳିନୀ କଳପସ୍ୟୋଗ କର—

ଥୋମାସ—No No ଠିକ୍ ଟା ନୁହେଁ ହାମର ବିଶ୍ୱାସ ରାଜା ହାମ-
କଠାରେ କରୁର ରାଜା ହେବ ।

କପ୍‌ସି—କବ୍‌ସି ଆସଣେ ?

କବ୍‌ସି—ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ । (ଏତକ ବେଳେ ସିପାୟା ହାଜିରୀଟକୁ
ଖଣ୍ଡେ ଗିଠି ଦେଇଗଲା । ହାଜିରୀଟ ସଫି ସାର)

ହାଜିରୀଟ—(ଅନନ୍ଦରେ) Captain, the King has
agreed.

ଥୋମାସ—Is that ? (ସେ ଗିଠିଟି ଆଖି ସଫିରେ) ମନ୍‌ଟା
ଆଉ କବ୍‌ସି—ଟୁମର ରାଜା ପଟ୍ଟ କେଲ ସେ ଅମର ସରଟରେ
ରାଜି । ସେ ଅମରୁ ଉପର କରବାକୁ ଦିନ ୪ ଟାକମ ଠିକ୍
କରି ପଟ୍ଟ ଦେଇଛି । ତେଣୁ ଟାକ ନକଲ ହାମ ପାଖକୁ
ଆସିଲା । (କପ୍‌ସି ଗିଠି ନେଇ ଫିଲେ, ମୁହଁ ଚାନ୍ଦର
ହାଜିରୀଟ ସଫି ।)

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ବକ୍ଷି ଅସଣେ ?

ବକ୍ଷି—(ବୁଝି ପାଇଲେ) ଗୁଲୁ । (ସେ ଅସନ ଚ୍ୟାଗ କରି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ)

ଥୋମାସ—ହଁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ—ହୁମେ ହେଲ ନୁହଁ ଅଜ ଅପନ ହେଲେ ସେନାପତି—ହାମେ ଅପନ ଦୁହନ୍ କନଟ୍ରାକ୍‌ଲେଟ କହୁଛୁ—(ସେ ବିଦ୍ୟୁତ ସଦୃଶରେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ କରି ହସି ଉଠିଲେ । ଜୟକୃଷ୍ଣ ଓ ବକ୍ଷି ଉଭୟ ନ ଦେଇ ବାହାରି ଗଲେ । ହାବେଟ ଚକ୍ରପାଣି ହସ ହସି ଉଠିଲେ)

ହାବେଟ—Rule Bitania Rule. (ବାକି ଉଠିଲା ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର । ଥୋମାସ ହସୁଥାନ୍ତି.....)

ନାୟକ ଦୃଶ୍ୟ

(ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ଜନସ୍ଥାନ ରାସ୍ତା । ସମୟ ରାତି)

ସଦନ—(ଛପି ଛପି ପଶି ଆସି) ଉତ୍ତରକବାଟେ ! ଉତ୍ତର କବାଟେ—

ଉ: କବାଟ—(ଅନୁଗମନ କରି) କାହିଁକି ଏତେ ପାଟିଟାଏ କରୁଛ ହେ ? ଗୋଇନ୍ଦା ପରା ଗୁରୁଆଡ଼େ ମାତି ଚଲେଣି । ଏ ପିଣ୍ଡାଣି ଅମଳରେ ମାଟି ଗୋଡ଼ର ବି ଚାଲ ଅଛି, ବୁଝିଲ ?

ସଦନ—ମାଲ ସରଞ୍ଜାମ ସବୁ ଠିକ୍ କରି ଅଣିବିତ ?

ଉ: କବାଟ—ଗୁଲ ହେ କେତେ ଫଟେଇ ହଉଛି । ହଁ ହଁ ଅଣିବୁ । (ସେମାନେ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ତରାଳରୁ ସ୍ୱପ୍ନର ଡାକ ଶୁଣିବା)

ଶୁଅର—ଆରେ ବାପ, ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ କିଏ ? ଟିକିଏ ଶୁଣି ଶୁଣି ।

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ହେଲ ? ମୁଁ ମନା କରୁଛି ହେଉଛି କିଏ
ଗୋଟିଏ ଅସିଲଣି ତାଙ୍କର ଦଳର କିଏ ହବ ପରା ?

ଶୁଅର—(ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ପଶି ଆସି) ବାପ, ମୁଁ ବୁଢ଼ା ଲୋକ,
ମୋର ଗୋଟିଏ କାମ କରଦେବ ? ମୁଁ ଜାଣେ, ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ
ଗୋଟିଏ କିଛି କରୁଛ ବାମରେ ବାହାରର—ତମ ମୁହଁ କହି
ଦେଲୁ ।

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ଇଏ ସେଇ—

ସଦନ—ତୁମ୍ଭେ କିଏ ହୋ । ଏତେ ଶୀଘ୍ରରେ ତୁମର କାମ କଣ ?
ତୁମ୍ଭେ କଣ ଏଇଠିକାର ଲୋକ ନୁହଁ ? ଦେଖୁଛ, ଜାଣୁଛ,
ଶୁଣିଆଡ଼େ ଗୋଇମାଳ ଲାଗିଛି—

ଶୁଅର—ସବୁ ଜାଣିଛି ବାପ, ସେଇଥି ପାଇଁତ ଶୀଘ୍ରରେ ବାହାରକୁ ।
ଟିକିଏ ଖୋରସା ଗଡ଼କୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେବ ? ମହାଶୟାଳ
ପାଖରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଗୁହାଣ ଅଛି—

ସଦନ—ଏଡ଼େ ସିଆଣିଆଁ ତୁ ? ଶୀଘ୍ର ଅଧରେ ତୁ ଯିବୁ ଗୁହାଣ
କରବାକୁ ? କହ ସତ ସତ କଥା । ତୁ କିଏ ? ନ ହେଲେ—

ଶୁଅର—ବାପ-ମୁଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଆସିଛି ଯିବ ଗୁମୁଙ୍କ ପାଖକୁ—

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ଏଟା ଭଲରେ ମାନବ ନାହିଁ—ସ୍ଵାକୁ
ଠିକଣା ଯାଗାକୁ ନେଇ ଶୁଭ ।

ଶୁଅର—ଗଡ଼କୁ ନ ହେଲ ନା—“ସେଇ ଠିକଣା ଯାଗାକୁ”
ଶୁଭ ବାପ—

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ମତେ ତ କିମିତ କିମିତ କଣ ସବୁଛି ।

ସଦନ—ଏଇଟାକୁ ଦଅ ହେ ଏଇଠି ଶେଷ କରିଦେ । ଏମିତି
କେତେ ଶେଷ ସାରିଲେଣି—ଏକ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ଯାବ ।

ଶୁଆର—ତୁଣ୍ଡରେ କହୁଦେଲେ ଖାଲି ଶେଷ ହୋଇଯିବ । ଆଜ

ତୁମ ଢାଳିବା ଦେଖ, ସେଥିରେ ମୋ ନାଁ ଅଛି କି ନାହିଁ ।

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ !

ସଦନ—କବାଟେ (ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ଠାରୁ ଠାରୁ ଦୂରରେ ଓ

ସଦନ ହୁଏ କାହାରକର ଶୁଆରକୁ ମାରବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ବେଳେ)

ଶୁଆର—(ନିଜର ଛତୁକେଶ ଖୋଲି) ଆରେ ଆରେ, ଶେଷରେ

ସଦକୁ ସଦ ଶୁଆରଟାକୁ ମାର ସତ୍ତ୍ୱେକ ନାଁ କଣ ?

ଭଃ କବାଟ

ସଦନ } —ଶୁଆର !

ଭଃ କବାଟ—ଆଜ୍ଞା କେତେ ଦୂରରେ ଶୁଆର । ଏମିତି କରନ୍ତୁ ନାଁ ?

ସଦନ—ଆମ ଦି' ଜଣଙ୍କୁ କେଳିବା କରି ଦେଇ ଦେ ।

ଶୁଆର—ନାହିଁ ହେଁ—ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସକଲି ଫିରିଙ୍ଗିଆ ଆମ ସତ୍ତ୍ୱେ

ଗୋଇନା ଚାଲିଛି । ଆମେ ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଗୋଇନା ହୋଇ

ପାରୁଛୁ କି ନାଁ ସେଇଆ ଟିକେ ପରାଣ କରୁଥିଲୁ । ହଁ ତାମ

କମିତ ବୁଲିଛୁ ?

ଭଃ କବାଟ—ଆଜି ଆମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ପାଳି ନିଆଁ ଲଗେଇବାକୁ ।

ଶୁଆର—ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ କି ଦୁଇ ଚଳିଟା ଫିରିଙ୍ଗିଆ ମାର

ଦେଲେ କଣ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଗୁଡ଼ ଗୁଲିସିବେ ?

ସଦନ—ଓଡ଼ିଶା ଗୁଡ଼ ନ ପାନ୍ତି ସେଥିରେ ଆମର କଣ ଅଛି ?

ଦେଲେ ଆମ ଖୋରାଧାରେ ସେମାନଙ୍କ ଶୁଣୁ କଲକ

ନାହିଁ ।

ଭଃ କବାଟ—ଆମ ଉପରେ ସେମାନେ ନ କଲେଣି କଣ ? ଆମୁ

ଆମୁ ବାଲିଆକୁ ହଜମ କରବାକୁ କପିଲେଣି । ଧରମ ଆଉ

ରହୁବ ନାହିଁ । ଖାଲି କଣ ସେଇଟି ? ହାତ ଦୁଇଥର
ଯାହାର ଯାହା ଥେଲ, ସେ ସବୁ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ମାରିପକରେ
ରହୁବ । କାହିଁକି ହେ ଅମେ କଣ ପାଇବ ନୋହୁଁ ?

ଶୁଆର—ଉତ୍ତର କବାଟେ । ହୁ କର ଗୋଟେ କାମ କରିଦେବା
ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ବରଫି, ଶୁକ୍ରଗୁରୁ କି ଗଜପତିଙ୍କର ଏଥିରେ
ମତ ଅଛି କି ନାହିଁ ବୁଝିବ ? ସେଇଥି ପାଇଁ ପରା ସତ୍ୟା
ସତ୍ୟେ ସମସ୍ତେ ମେଣ୍ଟି ବାକି ମତେ ଶୁଣିବ ସାବଧାନ
ପଠାଇଛନ୍ତି ।

ସଦନ—ହଁ ହେ—ଅଜ୍ଞ ଗୁମ୍ଫା । ଯାନ୍ତୁ ଶକାଯାକ ତ ଜୋର୍‌କୁ
ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲୁଲି, ଭୋକି ଭାତ ବର, ସୁନା ରୁପା ଦେଇ,
ଫିରିଙ୍ଗିକୁ ଅଣ୍ଟିରେ ପୂରାଇଲେ—ବାକି ଆମ ଗଜପତି—

କ୍ଷ: କବାଟ—ଶୁଣୁ ଅମର କଣ କମ କାମଟାଏ କେହିନ୍ତୁ କି ?

ଶୁଆର—କଣ ?

କ୍ଷ: କବାଟ—ଏଇ ଫିରିଙ୍ଗି ସାଥରେ ସନ୍ଧି । ଭାବିଥିଲେ ସନ୍ଧିଟାଏ
କରିଦେଲେ ଶୁବ୍ ଶାନ୍ତିରେ ରହୁବେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ଧାଗୁରୁ
ଅଜ୍ଞ ହେବ ନାହିଁ ।

ସଦନ—ହେଲେ ହେଲେ କଣ ? ମହରଗରୁ ଯାଏଁ କାନ୍ତାରରେ
ପଡ଼ିବା କଥା । ଗୁରୁ ହେ ଉତ୍ତର କବାଟେ ଯାହା କରିବାର
କଥା ହାତେ ହାତେ କରିନେବା (ଦୁହେଁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ)

ଶୁଆର—ସଦନ, ଉତ୍ତର କବାଟେ, ଥରେ ମୋ କଥା ଟିକିଏ ଶୁଣି
ଗୁରୁଆକୁ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ହୋଇ ଯିବ । ଶୁଣୁ ଆଜ୍ଞର ବେଶି କିପଦରେ
ପଡ଼ିଯିବେ—

(ସେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ)

୪ର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

[ଅବହୁତ ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗର ଗୋଟିଏ ଚୋଙ୍ଗ । ଚୋଙ୍ଗର ଗୁରୁପାଶରେ ତାଳ, ଭରବାଗ ଓ ବର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୃତି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସୁଲଭ । ଗୋଟାଏ ଚରକୁ ଏକ ଅସନ ଶୂନ୍ୟ ସଜ୍ଜିତ । ସେଇ ଶୂନ୍ୟ ଚୋଙ୍ଗରେ ଭରି ରହୁଥିଲା ଏକ ଚରୁଣ ଅର୍ଦ୍ଧନାଦ । ଜମେ ଜମେ ପାଦ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଇ । ସଞ୍ଜି ଅସିଲେ ଶବ୍ଦ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ । ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ଦେହରେ ତାଙ୍କର ଦ୍ରାଘ ଲତାର ପୋଷାକ । ସେ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସଜ୍ଜିତ ତାନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଅଣି ସଂକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ବେଶ୍‌ଥିରେ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଦୁର୍ବଳ ଯେମିତି । ଶେଷରେ ଅସ୍ତ୍ରର ଶୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ହାତରେ ମୁହଁ ତାଙ୍କର ଭାଙ୍ଗି ରଖିଲେ । କିଛି ସମୟ ଚଟିଗଲା । ନିଜର ନୀରବତାରେ ନିଜେ ଅସ୍ତ୍ରର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ] ।

ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—ବସୁଗ, ବସୁଗ (ସଞ୍ଜିଅସିଲେ ବସୁଗ । ସାଦରେ ନୃତ୍ୟର ଗତି ଅଙ୍ଗରେ ନୃତ୍ୟର ସରସାଟୀ । ସେ ଭୂମିସ୍ପର୍ଶ କରି ପ୍ରଣାମ କଲେ ।)

ମୁକୁନ୍ଦ—ନୃତ୍ୟ.....

ବସୁଗ—(ଯୋଡ଼ ଦସ୍ତ ହୋଇ) ସୁରଶକୁ ଅସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହ—
ବାହାରେ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜାଣେ, ଶତ୍ରୁ ଦୁର୍ଗ ଅବଶେଷ କରନ୍ତି । ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ଅମୁମାନଙ୍କର ଅତି ବିପଦ—ଜାଣେ—

ବସୁଗ—ଶତ୍ରୁ !

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ବିଚାର, ପାପ ପୁଣ୍ୟର ବିଚାର ଭଲ ମନ୍ଦର ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ମୋର ସମୟ ନାହିଁ ବାଳକା...

ନୃତ୍ୟ (କିଛି ସମୟ ବୁଧ୍ ରହି) ବିଶ୍ୱର ପ୍ରଳୟରେ
ହୋଇଥିଲା ଯେଉଁ ତାଣ୍ଡବ ।

(ଚତୁର୍ଥର ନୃତ୍ୟରତା ପଦ ପ୍ରଗଳ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।
ଦେହର ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା ତାଣ୍ଡବର ଲହରୀ ।
ମଝିରେ ପଶି ଅସିଲେ ବଢ଼ି । ଚତୁର୍ଥର ଗତି ମନ୍ଦିର
ହୋଇଗଲା । ସେ ବକ୍ସିଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ପଛକୁ ଘୁମିଗଲେ ।
ବକ୍ସି ଅତି ତୋଳି ଚାହିଁଲେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କୁ । ମୁକୁନ୍ଦ-
ଦେବଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଚିହ୍ନିତ କରି ଉଠିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ବକ୍ସି ।

ବକ୍ସି—(ପୁର ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ) ଏ କଣ ଦେଖୁଛୁ ଶୁଣୁ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ? ଅବଲୁକ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ନୃତ୍ୟର ଲହରୀ, ନା ?

ବକ୍ସି—ହଁ ଶୁଣୁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଅସଦ୍ଭାବ ଶ୍ରବଣେ) ମୁଁ ନିରୁପାୟ ବଢ଼ି । କେଉଁଠି
ପାଇବମାନେ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ବିଦ୍ରୋହ କଲେ, ଫିରିଙ୍ଗିର
ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ହେଲି ଦୋଷୀ । ମତେ ବନ୍ଦୀ କରିଦାର
ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେଲା । ଫଳରେ ରୋର ପରି ସଜାଇ ଅସି ମୁଁ
ଏଇ ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗରେ ଅଶ୍ରୁ ନେଲି । ବଢ଼ି, ଉଚ୍ଚଳର
ଗଜପତି ଆଜି ତାର ସମସ୍ତ ଅଶା ଭରସା ହରାଇ ଏଇଆକୁ
ଶେଷ ସନ୍ତା ବୋଲି ଧର ନେଇଛୁ ।

ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ ବକ୍ସିତ ମରିନାହିଁ । ଜୟୀ ରାଜଗୁରୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ
ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କାଣେ, କିନ୍ତୁ ଗଜପତି ଆଜି ତୁମର ମରିଯାଇଛନ୍ତି ।
ଅବସ୍ଥାର ରଥଚକ୍ର ତଳେ ଗଜପତି ଆଜି ନିସ୍ତେଷିତ ।

ବକ୍ସି—ନିଶ୍ଚୟେଣିତ ? କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ଚଳେଇ ?
କାହିଁକି ଅପଣ ପିତାଙ୍କର ଗୁରୁ ବାବୁରେ ଭୁଲି ଯାଇ ତାକୁ
ପାଲେଟି ଅଟେଇ । କାହିଁକି ଅପଣ ସେଠନ କୌଣସି
ସରାମରକୁ ସାମାନ୍ୟ କଣ୍ଠପାତ ମଧ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ ସତ୍ତ୍ୱେ) ଅଜାତକୁ ଭୁଲି ଯାଅ ବକ୍ସି ।

ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ କହିମାନର ଯେ ସକଟମୟ ପରିସ୍ଥିତି—ସେଥିପ୍ରତି
କାହିଁକି ବା ଗୁମ୍ଫା ସଜାଜ ରହୁ ନାହାନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ବିଚଳିତ ହୋଇ ସଜ) ତୁମେ ସବୁ ଜାଣ ବକ୍ସି,
ତୁମେ ସବୁ ଜାଣ । ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ସବୁର ମତେ ଅଦ୍ଭୁତ
ବିଚଳିତ କରାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଦୃଢ଼ ମୁହୂର୍ତ୍ତର
ଦୁର୍ଘଟତାରେ ଯାହା ହୋଇଯାଇଛି ତାକୁ ତୁମେ ସଜାଡ଼
ଦଅ—ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କର ।

(ମୁକୁନ୍ଦ ଦେଇ ଉତ୍ତରର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ କରି ବସାନ୍ତରକୁ
ଗୁଲିମଝଲ—ପଛେ ପଛେ ତାଙ୍କର କପ୍ତର)

ବକ୍ସି—(ଦାୟିତ୍ୱର ଭାବରେ ମଥା ତଳକୁ ନଇଁ ଆସିବ)
ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କର ।

(ବକ୍ସିଙ୍କର ଅଲକ୍ଷରେ ଜୟକୃଷ୍ଣ ଗୀତରୁ ସଙ୍ଗିଅସି)

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ବକ୍ସି ଆସଣେ !

ବକ୍ସି—(ତମକି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଗୁହଁରେ) ଅପଣ ଗୀତରୁ.....

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ବକ୍ସି ଆସଣେ ଅପଣଙ୍କର
କଣ ହୋଇଛି ।

ବକ୍ସି—(ଅସହାୟ ଭାବରେ) ମୁଁ ବି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ
ମୋର କଣ ହୋଇଛି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ କେହିକି ମୁହଁରୁ, ଏ ଉଦ୍ଭବ ପ୍ରତ୍ୟାଶା
 ବରପାଏ ନାହିଁ । ଚକ୍ରଶେର ଦୁର୍ଗକୁ ବେଦ୍ରୁ କରି ଯାହାସବୁ
 ଶକ୍ତି ଯାଇଛି, ଅତି ଅବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ତାର ସୁସ୍ଥ ଅବ
 ସରଳତମ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପ୍ରତ୍ୟେକର ଉଦ୍ଭବ
 ଅତି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବିକ୍ଷି—ବୌଦ୍ଧ ଧନ ମୁଁ ଯୁବ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନାହିଁ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କୃଷ୍ଣ ତା ହେଲେ, କାହିଁକି ଅପଣ ଏ ସୁନା
 ଗଢ଼କୁ ଚୁନା କରିବାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ ? କାହିଁକି
 ଅପଣ ଦେଶ ମାତୃକାର ଗଳାରେ ମରଣ ରକ୍ତ ଗଢ଼ାଇବା
 ପାଇଁ ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିଦେଲେ ?

ବିକ୍ଷି—ମୁଁ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ହଁ ଅପଣ ! ସେଦିନ କର୍ଣ୍ଣେଇ ହାଜୋଟ ଶୀତରୁ
 ଫେରି ଆସି କାହିଁକି ଅପଣ ଫିରଙ୍ଗି ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କେବାର
 ପ୍ରବେଶ ମତ ଦେଲେ ? କାହିଁକି ଅପଣ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଚକ୍ରର
 ଦୈନିକ ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ —

ବିକ୍ଷି—ବୁଝୁଛି । ଫିରଙ୍ଗି ସହିତ ଗଜପତିଙ୍କର ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନ
 ପାଇଁ ଅପଣ ମତେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ।
 କିନ୍ତୁ ଅପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଇଂରେଜ ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ
 ମୁଁ ଗଜପତିଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଜପତି ସନ୍ଧି ପାଇଁ
 ସଜାଜ କରି ସାଧୁଥିଲେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅର୍ଥତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଶୋଚନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ଘଟିଛି
 ସେଥିପାଇଁ ଅପଣ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି ?

ବିକ୍ଷି—ଦାୟୀ—ନୁହେଁ ଦାୟୀ; ଗୋଟିକେପକେ ଶିଶୁମରେ
 ଗୋଟିକେ କେହି ବିଦ୍ରୋହ କରି ପାର ନାହିଁ । ତାହା

ମାମାଂସାକୁ ସେ ମଥା ଘୋଡ଼ ସହ ନେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଅସଣତ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଅସଣ ତା ଚଳେ କଣ ?

କହୁକୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ? କଣ କରବ ମୁଁ ? ଗୁରୁଆଡ଼େ ଦେଖିଲୁ ଅଭିନାଦ, ଗୁରୁଆଡ଼େ ହାହାକାର । ସେଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପଟା ଚରୁଣ ଧୁନି ଭିତରେ ମୁଁ କଷ୍ଟଭାବ ହୋଇଗଲି ।

କହୁ—ଆଉ ଶେଷର ଗଜପତି ଅସଣ ଆଉ ମୋର,—ଆମ ତନି ଜଣପାଳଙ୍କର ଗତି ହେଲା ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ । ଫଳରେ ଗଜପତି-ସିଂହାସନ ଗଣତା ସ୍ୱୀକାର କଲା ।

କହୁକୃଷ୍ଣ—ସେତକରେ କଣ ରକ୍ଷା ମିଳିଲା ? ଯେଉଁ ଫିରିଙ୍ଗିର ଅଭ୍ୟାଗୁରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଭୁଲଟାଏ ହୋଇଗଲା, ସେଇ ଫିରିଙ୍ଗିର ଅଭ୍ୟାଗୁରୁରେ ଗୁମ୍ଫା ଦେଲେ ଝିକ୍ତ ହସ୍ତ—ଆଉ ଶେଷର ପ୍ରାଣ ଉଦ୍ଧାର ଶେଷ ଗୁଡ଼ିଆ ଆଜି ଏଇ ଅବରୁଦ୍ଧ ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗରେ ଦେଲେ ଅଶ୍ୱସ୍ଥାପୀ ।

କହୁ—ସେ ପଛକଥା ଭୁଲିପାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ କଥା କହନ୍ତୁ ।

କହୁକୃଷ୍ଣ—ସେଇ ବର୍ତ୍ତମାନର କଥା କହୁବାକୁ ଆସିଛି ।

କହୁ—କ୍ୟାପ୍ଟେନ୍ ଥୋମାସ ଦ୍ୱାରା ଏକୋଇଶ ଦିନ ଧରି ଦୁର୍ଗ ଅବରୁଦ୍ଧ—

କହୁକୃଷ୍ଣ—ତା ସତେ ?

କହୁ—ଦୁର୍ଗର ଶାନ୍ତ୍ୟ ଆଉ ଅସୁସ୍ଥ ଶୁର୍ କବ୍ଜରେ ଆଉ ଗେଟିଏ ଦିନ ମାତ୍ର ଆମର ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗି ପାରେ ।

କହୁକୃଷ୍ଣ—(ଅନ୍ୟ ମନସ୍କାବରେ) ହୁଁ

କହୁ—ତା ସତେ ଅଠଗଡ଼ ପାଇବ ଓ ଗଜପତିଙ୍କ ସହଚାରୀ ଅସଣକୁ ଆଉ ମତେ ପ୍ରାଣ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ କ୍ଷୁଧା ବୃକ୍ଷରେ ଅଭିନାଦ କରି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(ହଠାତ୍ ବରଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ) ସେଇଥି ସାଥୀ
 ଅପଣ ବାହାର ବନା ସ୍ବପ୍ନମଣିରେ, ଗୋପନ ଭାବରେ,
 କ୍ୟାପଟେନ୍ ଥୋମାସ ପାଟକୁ ସଜନ ବାଣୀ ପଠାଇଥିଲେ ?

ବକ୍ସି—ହଁ ସେଇଥି ସାଥୀ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କିଏ ଏ ଅସୁବର ଦେଲା ?

ବକ୍ସି—ଅବହୁକ ଆଠଶହ ପାଇକର ଜାନେର ଦାୟିତ୍ବ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ତେବେ କେହି ନୁହେଁ ?

ବକ୍ସି—ଅସ୍ତ୍ରୀବାର କରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତଶୂର ଅପଣ, ଯୁଦ୍ଧ
 ଅବ ଦେ ଦେଉଛନ୍ତି ସେନାପତିର ବାଣୀ, ମନ୍ତ୍ରୀର ବୁଦ୍ଧି—
 ଅପଣ ଗଜପତିଙ୍କୁ ସ୍ବପ୍ନମଣି ଦିଅନ୍ତୁ । ହୁଏତ ଏ ଯୁଦ୍ଧର ଶେଷ
 ମୀମାଂସା ହୋଇ ସାରିବା ଗରେ ମୁଁ ମୋର ବାଣୀର
 ଦୈନିକ ଅପଣଙ୍କୁ ଦେବି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ବକ୍ସି ଅପଣେ ?

ବକ୍ସି—ମୁଁ ପ୍ରିୟ ଯେତେ ସମସ୍ତ ବାଣୀ କରୁଛି । ଅପଣ
 ଗଜପତିଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେଣି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କରୁଛ ।

ବକ୍ସି—କହୁପାରିବେ ସେ କେଉଁଠି ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅବରୁଦ୍ଧ ହୁଏତେ

ବକ୍ସି—ରଜନୀକାନ୍ତ ପୁଣି କର ନିର୍ଦ୍ଦିଶା—ଚରଣର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ
 ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ବରାବ । କୁହନ୍ତୁ ତ, ଏପରି
 ପରିସ୍ଥିତିରେ କଣ କରପାଇ ପାରେ ? (ଜୟକୃଷ୍ଣ ନୀରବ
 ରହିଲେ) ନିରୁଦ୍ଧର ବାଣୀକ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ନିରୁଦ୍ଧର ନୁହେଁ, ସେଇ ଗଜପତିଙ୍କ କଥା କୁହୁଛି—

କହି—ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଗୁରୁତ୍ତ ଅଂଶକୁ ପାଇବକର କଥା, ବିନା
ଶାନ୍ତ୍ୟରେ ପେଟିମାନଙ୍କୁ ମରଣ ଅଲଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ
ଅକ୍ଷ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦିନ ପରେ ।

(ଭିତରୁ ଘଣ୍ଟା ଶବ୍ଦ ହେଲା) କହି ଉତ୍ତରକୁ ପଶିଗଲେ
କିଛି ସମୟ ପରେ ଖଣ୍ଡେ ଗିଠି ପକି ପକି ପଶି ଆସିଲେ)

କହୁକହୁ—କଣ ?

କହି—ଫିରିଙ୍ଗି ଗୁଳୀରୁ ଚିଟାକ ଆସିଛି । (ସେ ଗିଠି ବଜାଇ
ଦେଲେ, କହୁକହୁ ନେଇ ପଡ଼ି ସାର ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

କହୁକହୁ—କହି ଆସଣେ ! (ସେ କହି ପଡ଼ିଲେ ମୁଣ୍ଡ
ଗୁପିଧର)

କହି—ଆସଣ ଅସୁସ୍ଥ ତୋଷ କରୁଛନ୍ତି ।

କହୁକହୁ—ନାଁ ନାଁ ତା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଇ ଅମର
ଭଲ । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଅମେ ଏଠି ପ୍ରାଣ ହରାଇବୁ—
ସେଇ ଅମର ଭଲ । କିନ୍ତୁ କ୍ୟାପ୍ଟେନ ଥୋମାସର
ପରିଚ୍ଛେଦ—

କହି—ମୁଁ କ୍ୟାପ୍ଟେନ ଥୋମାସର ପରିଚ୍ଛେଦ ଗୁଳିଅଛି—

କହୁକହୁ—କହି ଆସଣେ !

କହି—ସେ ପରି ମୁଁ ଅଗରୁ ଜାଣିଥିଲି ।

କହୁକହୁ—ଓଡ଼ିଆ ବାଲିତା ଫିରିଙ୍ଗିର ଶୀତଳରେ, ତାର
ଉତ୍ତରାସନ ସାଥୀ ଗୋଟିଏ ଗୁଳି କଟେଇ ଆସିବାକୁ ଆସଣ
ଗଲି ?

କହି—ଗଲି । ତାରଣ ବିନାମୟରେ ତାର ଅମେ ପାଇବୁ ପ୍ରଭୁର
ଶାନ୍ତ୍ୟ । ଦେଖନ୍ତୁ ଥୋମାସ ଲେଖିଛି—କମ୍ପାନୀର ବିନା
ଶାନ୍ତ ସାରରେ ସେ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରଭୁର ଶାନ୍ତ ପଠାଇ

ଦେବ । ଆସଣ ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି ଅଂଶଦ୍ୱୟ ଶ୍ରେୟସ
ପାଇବ ନିକଟରେ ସେ ଶାନ୍ତିର ମୂଲ୍ୟ କଣ ?

କୃଷ୍ଣ—ତା ଦେଲେ ଏସବୁ ମରାଜିବା ନୁହେଁ ସତ୍ୟ ?

କୃଷ୍ଣ—(ସଖିଆସି ପ୍ରମାଣ ଦେଇ) ମରାଜିବା ନୁହେଁ ସତ୍ୟ ।
ଫିରିଙ୍ଗିର ଶାବକକୁ ମୁଁ ଯିବି । ମୁଁ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ଆସଣ-
ମାନଙ୍କର ପଥାବାଦୀ ଶୁଣିଛି । ହଁ ମୁଁ ଥୋମାସ ଶାବକରେ
ଗୋଟାଏ ଗାଦି ଚଢ଼ାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

କବ୍‌ସି—ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛୁ କୃଷ୍ଣ ।

କୃଷ୍ଣ—କିନ୍ତୁ କବ୍‌ସି ଆସଣେ । ଆସଣ ସଙ୍ଗେ ଅବ ମାତୃତ୍ୱକୁ
ଏସରି ଭାବରେ

କୃଷ୍ଣ—ସେ ସବୁ ମଣିଷର ଚଳନା । ଅଂଶଦ୍ୱୟ ପାଇବ ପ୍ରଣ
ସଙ୍ଗେ ଭୁଲନା ଚଳେ ସେ ସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଗୁଣ ।

ଆମେ ବାବୁଜୀର ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ । ଜୀବନ ଦେବା ବାବୁକୁ
ନୁହେଁ । ଜୀବନର ପ୍ରିୟତମ ପଦାର୍ଥକୁ ବିସର୍ଜନ ଦେବା
ହେଉଛି ବାବୁ । ଆସଣ ସେଇ ବାବୁ ଆଜି ଦେଖାନ୍ତୁ ।
ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।

(କବ୍‌ସି ନିଜ ଡାହାଣ ହାତର ପାୟୁର ଉପରେ ଅନ୍ୟ
ହାତଟି ବୁଲାଇ ବଣ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣ ସମ୍ମତ ସ୍ୱର
ଉଠିରେ ମଥା ଆଲୋଚନାରେ ଉତ୍ତରକୁ ପଶି ଯାଉଥିଲେ)

କବ୍‌ସି—ଶୁଭ । (ସେ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତରକୁ ସମ୍ମିଳିତେ)

କୃଷ୍ଣ—ଏ ସବୁ କଣ ପ୍ରହେଳିକା ? (ସେ ଘାଟି ନିଶାସ ପତାକା
ନିସ୍ତାରଣ ହୋଇଗଲେ)

୫ମ ଦୃଶ୍ୟ

[ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ଲଗିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ରା । ଅମ ପକ୍ଷ ହୋଇ ଚରଣ ପଛନାୟକ ଓ ପତେ ମହମ୍ମଦ ଗୁଲିଛନ୍ତି । ଚରଣ କୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମୀୟ । ମୁଣ୍ଡରେ ରାମାନନ୍ଦ ଚିତା ଅକ୍ଷ ବେଳରେ ଭୁଲସୀ ମାଲ]

ପତେ—ବରନ୍ ବାବୁ ହାମ ଅବେଲ ବେ ଯାଏଗା ଭୁମ ପୂର୍ଣ୍ଣାସେ ଲକ୍ଷ୍ମ ଯତ ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ, ହରିଦେ ମିଅଁ ପୁଏ, ସେ ଖୋରଟି ମୋରଟି ଗୁଡ଼ାକ ବାନ୍ଧିକ ଅମ ସଙ୍ଗେ ହରିଦ ବା ?

ପତେ—ଅରେ ନାଁଇବା ଦୋସ୍ତ, ଅଦତ କି ନାଁ ? ହରି ତେମେ ଥାଅ—ହାମେ ଗୁଲିପିକ ମେ—

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ମନେ ବହୁଲ ଯେ, ଅମେ ସାଇବକୁ ବେଳ ବାଲ ଉଣି ସୁବେଲ ଦବୁ ।

ପତେ—ଲେକନ୍ ଦୋସ୍ତ ହାମର ବସୁର ବହୁଲ କେଉଁଠି ? କୁମ୍ଭାନାତ ସାର ଦେଖିଆ ଲେଲ, ଲଇରେ ବର ବରି କା'ରୁର ସାଙ୍ଗେ ଦୁସ୍‌ମନା କରିବା ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ, ଇଡ଼ା ଭୁମେ ସେଇଥିକୁ ହରିଦର ପାଉଛ ମିଅଁ ପୁଏ ? ହରିଦେ ଲେକେ ବହୁବେ ? ଲେକେ କୁହନ୍ତୁ । ଲେକେତ ଅମ ପାଟିକ ଅକ୍ଷ ଗୁଣ୍ଡା ଦେଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଇଡ଼ା ଭୁମର ଅକ୍ଷ ଦୋଷିଆ କେଉଁଠି ? ଭୁମେ ଏତେ ଅଇବେକି କି ଚିଲିକା ବାଟେ ଟିକେ ବାଟ ଦେଖଇ ଦେଇ ! କୁମ୍ଭାନା ପର ପରିଜ, ଭୁମେ ବାଟ ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ କଣ ବାଟ ପାଇ ନ ଥାନ୍ତେ ?

ପତେ—ବାଟ ନୁହେଁ ହେ ଦୋସ୍ତ, ସେଇ ଯୋଡ଼ି ଜାୟଗିରୀଟା
ସାଇବ ହେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଗେଟା ଚଣ୍ଡା । ଲେକିନ୍
ବହୁତନ୍ତ୍ର ବଣ ନାଁ ନମଚହୁରାମ୍ ଜାଗିର ।

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ—ଲେଙ୍ଗେ ଛୁଣିନେ ତ କିଏ ବାଡ଼ ବତା
ଦେବ ନାହିଁ, ଇହା ସେ କଥା ନ ଶୁଣିଲେ ଅମର ରଲା ।
କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ—ମନେ ବଣ ବନ୍ କେ ବହୁତନ୍ତ୍ର କି ହେ—
କୁମ୍ଭାଗା ଘରେ ମୁଁ ଚାକିରୀ ବହୁତ ବୋଲି । ଇହା, ଛାଡ଼ ସେ
କଥା ହେ ।

ପତେ—ହଜ ଦୋସ୍ତ, ହାମେ ଚାଲିଲୁ । ତୁମ ଉପରେ ପୁରା ଜମାଦ
ରହୁଲା ।

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ କଥା ଅଜ ଚାଲିବ ନାଁ ? ହର ହେ
ତମର ପାଇଁ ସର ମୋର ଏତେ କଥା । ଇହା ତୁମର
ସୁପାରିଶରେ ସର ମୋର ଏ ଚାକିରୀ—ନ ହେଲେ ମରହଟ୍ଟା
ପିତା ପରେ ମୋର ସବୁ ସରଥୁଲା ନାଁ ? ନ ହେଲେ ମୁଁ
କିଏ ଅଜ କୁମ୍ଭାଗା କିଏ ?

ପତେ—ହଁ ଦୋସ୍ତ ସେ ଲଥୁସନ୍ତ ଠିକ୍ କରି ବେଧେବ ।

ବରଣ—ଏସ୍ତେ ପୁଣି ଅଜ ? ହେଲେ କଥାଟା ଟିକିଏ ବିଗିଡ଼ି
ରଲା । କୁମ୍ଭାଗା ଅଛନ୍ତିବା ଟିକିଏ ଦୋସ୍ତରେ ସଡ଼ି ପକନ୍ତି ।
ସେ ବକ୍ସିଟା ପର ଚେମଣି ହେ । ଯାହା ଧରିଥିବ ଧରିଥିବ ।

ପତେ—ଅଜ ଧଧେବ । ଅଜ୍ଞା ଦୋସ୍ତ ବକ୍ସି ବଣ ଗିଠି
ପଠାଇଥିଲା ପର ସାଇବ ସାଗକୁ ?

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ସାଇବ ପିଲା ସେ । ସେ କୁଅଡ଼େ ସଜ
କରିବ ? ଯାହା କରିବାର କର ନର ବୁଝିଲ ?
ଗାଲି ଶେ ସେକିବ ? ତା ସାଙ୍ଗରେ ଗଜାକୁ ଧରିବ,

କୃଷ୍ଣାକୁ ଧରି ଆସି ଦେଖିବୁ ଧରିବ । ଦେଖାଯାଇ ଆସି
ଗାଧି । ଚାଲ । ହୁଏ.....

ପ୍ରଥମେ—ମନେ ହେଉଛି ଉଭୟର ହୃଦୟ ଦୋଷ ।

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ— ଦେଖ ଦେ ଅସଲ କଥାଟା କହ ନାହିଁ ।

ଆମର ନୂଆ ହାକିମ ଆସି ନାହାନ୍ତି—ସେଠି ଟିକେ—

ପ୍ରଥମେ—ନୟା ହାକିମ ?

କରଣ—କଲଟର ସାହେବଙ୍କ ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସହ । ଆଜି
ସକଳେ ମନେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ ? ଜାଣିଲି ମିଆଁ ଧୁଏ ଗଠି ଦେବାନ
କରି ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ।

ପ୍ରଥମେ—ବାହୁଁ ହାମ କାନରେଇ କିଛି ବାଜି ନାହିଁ ।

କରଣ—ଆଜି ଏମତି ବିଷେଶ ଲୋକ ! କଥା ଯେମନ୍ତ, କଥା
ସେମନ୍ତ । ଘର ଲୋକତା ନାହିଁ ପାଇବପଡ଼ା । ବଣିୟ
ଦେଲେ କଣ ଦେବ, ଲୋକଟା ଏକା । ମୁଁ ଶୁଣୁ ନାହିଁ,
ହାତ ପାଣିଆରେ ବରାବର ରହୁଛି । ଏ ଭେଦ ନ ବୁଝାଇଲେ
କିଦେଖି ଲୋକ—ସେ ଜାଣିବେ କିପରି ? କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ
କି ମୋ ପରି ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।

ପ୍ରଥମେ—କିଛି ଗୋଟାଏ ପାଲଟା ଇଂରେଜ ଲାଅ ।

କରଣ—ତାଙ୍କର ଦୟାରୁ ବନ୍ଦୀପାଠ ଦି ଧାଡ଼ି ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛି ।
ସାଇବ ସାଗରେ ଅଛି ଯେତେବେଳେ ବେତେବେଳେ
କଣ ଦର୍ଦ୍ଦର ସହର ନାହିଁ । ତୁମ ବାମଟା ତାଙ୍କୁ ଭିତରୁ
କରି ବଳେଇ ନେଇ ନାଁ ? ହଉ ଯା ବେଳ ଦେଖି—
ଅନେଇ ବସିଥିବେ ମନେ.....

ପ୍ରଥମେ—ହଉ—

(ଉଭୟ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କଷ୍ଟକୃତ ହସ୍ତ ଗତ
କଲେ)

୬ଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗର କାହାରେ ତମ୍ବୁପତ୍ତ ଚ୍ୟାପଟେନ୍
 ଥୋମାସର ଶୀତର ହୋଇଛି । ସେଇ ଶୀତରର ଏକ କଣି ।
 ସମୟ ସଂଧ୍ୟା । କଣିଟି ଟେବଲ୍ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭଗି ସମ୍ପନ୍ନ ଭାବେ
 ସଜା ହୋଇଛି । କାନ୍ଥକୁ ଭଗି ଥୁଆ ହୋଇଛି କେନ୍ଦେଗୁଡ଼ିଏ
 ବ୍ୟୁତ । ଗୋଟାଏ ଟେବୁଲର ସାଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା
 ମହମଜାର ଝାଡ଼ି ସାଗରେ ଚ୍ୟାପଟେନ୍ ଥୋମାସ ଅସୀନ ।
 ଟେବଲ୍ ଉପରୁ ମନ୍ଦର ବୋତଲ ନେଇ ସେ ପିଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ,
 ହଠାତ୍ କଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଜାଣିଲେ)

ଥୋମାସ—Sepoy—(ସିପାୟୀ ପଣି ଆସି ସନ୍ଧ୍ୟା ଲେ) ସବୁ
 ବନ୍ଦହୋଇଛି ଠିକ୍ ହାଏ ।

ସିପାୟୀ—ଗଲ୍‌ବଲ୍ ଠିକ୍ ହେ ।

ଥୋମାସ—Country କୁ order ହେ ।

ସିପାୟୀ—ଜା ସ ଦେବ ।

ଥୋମାସ—ଦର୍ delay କାଟିବୁ ।

ସିପାୟୀ—(ଝରକା ଟପି ବାହାରକୁ ଗୁଞ୍ଜିଲା) ସାଦେକ
 ଦୁଇସେ ଉଜ୍ଜାବ ମାଲମ ହୋଇ ହେ—

ଥୋମାସ—(ଝରକାରେ ମୁହଁ ଗଲାଇ) Yes perhaps
 she is coming—ଦର୍ ଓ ଆଜା ହେ ?

ସିପାୟୀ—ଜା ସାଦେବ ।

ଥୋମାସ—ତୁମ ବାହାରକୁ ପାଠ ଆଦର ଦେଖ, ସେସେ ଓ
 ବେଗର ମୁସ୍‌ସିର ସେ ଲକ୍ଷର ପଡ଼ିପାଏ ।

(ସିବାଗ୍ରୀବ ପ୍ରସ୍ଥାନ ପରେ ଥୋମାସ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଭାବେ ମନ୍ଦ୍ୟଗାତ ଭାବରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ସେହି ସିବାଗ୍ରୀବ ପୁଣି ପଣି ଆସିଲା)

What do you want again ?

ସିବାଗ୍ରୀବ—ଓ ଆଜା ଦେଁ ।

ଥୋମାସ—(ଅସ୍ତ୍ର ବିସ୍ତାର ହୋଇ କଠିଲେ)

Is that ? Bring her—Bring her……ନେହିଁ
ନେହିଁ ହାମ୍ ନିଜେ ଯାଏଣା ……ହାମ୍ ଗୋଡ଼ ଯାଏଣା ।

(ଥୋମାସ ଝଡ଼ ବେଗରେ ନିସ୍ତ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ—ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସିବାଗ୍ରୀବ ମଧ୍ୟ । ଦୂରରୁ ଶୁଣିଲା—“who Comes there ?” ଓ କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ “Passon” । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ପଣିଆସିଲେ ଥୋମାସ ଓ ଛୋଟା ସଦସେପରେ ଚୁପ୍ପୁଣ୍ଡ । ଚୁପ୍ପୁଣ୍ଡର ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଅବଗୁଣ୍ଡନର ଆଚ୍ଛାଦନ ।)

ଥୋମାସ—Why shame-why shame ? ଟୁମେ ସରମ
ଚୁପ୍ପୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବୁ ସୁଞ୍ଚି ।

ଚୁପ୍ପୁଣ୍ଡ—(ମୁହଁରୁ ଅବଗୁଣ୍ଡନ ବାନ୍ଧି) ନାଁ

ଥୋମାସ—Oh you are the beauty Baxi has
sent to me……beautiful—ଟୁମକୁ ବନ୍ଧି
ପଠାଇଲା ……oh very lovely—Sitdown sit-
down……ବେଠି ଯାଉ……ବେଠି ଯାଉ……(ଚୁପ୍ପୁଣ୍ଡ
ବନ୍ଧିଲେ) ଟୁମେ ଜାଣି କେଉଁ ସରଟ୍ରେ ଟୁମେ ଆସିଲ ।

ଚୁପ୍ପୁଣ୍ଡ—କେଉଁ ସରି ?

ଥୋମାସ—ଟୁମ୍ପେ ଏଠି ଶୁଣି ରହିବ—ଟୁମ୍ପେ ନାହିଁ—ଟୁମ୍ପେ
ଗାଉର ।

ଫ୍ରେଡ଼—ସାହେବ ମତେ କହୁ କରୁଛୁ ।

ଥୋମାସ—What do you mean ? କହୁ କହୁ.....ଟୁମ୍ପେ
ଗାଉରେ ହାମେ ଅଛୁ On you are very-very
beautiful । ଟୁମ୍ପେ ଶୁଭ୍ ସୁଖେ ନା ?

(ଫ୍ରେଡ଼ ମୁହଁ ଡଳକୁ ଖୋଜି ନେଲେ)

ଟୁମ୍ପେ dance ଜାଣି dance.....ନାଚ...ନାଚ...ଟାଣ୍ଟ...
ଟାଟା...ଟାଟା...ଟାଟା...

ଫ୍ରେଡ଼—ତାଣ୍ଟି ।

ଥୋମାସ—ଟୁମ୍ପେ ଗାଆ ମାଲମ ଅଛୁ ?

ଫ୍ରେଡ଼—ଜାଣେ ସାହେବ ।

ଥୋମାସ—Well—ଟୁମ୍ପେ...ସବୁସବୁ ଜାଣି ଦୁସମନ Campକୁ
କିପରି ଅସିଲ ?

ଫ୍ରେଡ଼—ମୋର ଜୀବନ ଅସେଷା ମୁଁ ଦୁର୍ଗର ଅଂଶଦ ଅବରୁଦ୍ଧ
ପାଇବର ପାଣିକୁ ଅଧିକ ମୁଲ୍ୟବାନ ମନେ କଲି ।

ଥୋମାସ—ଟୁମ୍ପେ ସଙ୍ଗେ କିଛି Weapon—I mean ଅସ୍ତ୍ର
ନାହିଁ ?

ଫ୍ରେଡ଼—ପରୀକ୍ଷା କରି ନିଅନ୍ତୁ ।

ଥୋମାସ—No need—no need—ଭରକାର ନାହିଁ—ଟୁମ୍ପେ
ସରାଫା କରିବ ? No-no ହାମର ହାଟ ଯିବ ନାହିଁ—ହଁ
କସିଲ ଟେବେ କାହିଁକି ?—ମଟେ ଟିକିଏ ସରାଫ୍ ଉଅ...
ଉଅ.....

(ଚନ୍ଦ୍ରା ବାଧ୍ୟ ଶିଶୁପଲ ପାଇଁ ମଦତାଳି ଥୋମାସ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ—ଥୋମାସ ପିତ୍ ପିତ୍) ଟୁମେ ଖୁବ୍ ସ୍ୱଂକସ... ଟୁମେ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ଲେଭର ଖୁବ୍ ସ୍ୱଂକସ...

ଚନ୍ଦ୍ରା—ମାଡ଼େକ ।

ଥୋମାସ—କୁହ...କୁହ...ବନକ କାହେକୁ ?

ଚନ୍ଦ୍ରା—ମୁଁ ତ ଅଂଶତ ସାଇବର ପାଠ ପାଇଁ ନିଜକୁ ଡୋଲ ଦେଲି ତୁମ ସଂସରେ, ତୁମେ କାହିଁକି ଏତେ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ? ତୁମର ଉପର ହାତମ ଫ୍ଲେଟର ସାହେବ ପତି ଏକଥା ଶୁଣନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଶାଳ ମୋତେ ଏତିକି ଅଶ୍ରୀର ପ୍ରତିବଦଳରେ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟକୁ ଗାଦ୍ୟ ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ପଠାଇ ଦେଇଛ, ତୁମର ଅଗସ୍ତା ବଣ ହେବ ?

ଥୋମାସ—Oh you are toomuch intellegent—
ଟୁମେ ଠିକ୍ ବହୁତ—but ମୋର ତ ପୁଣି life ଅଛି...
ଟୁମେ ନାମ.....

ଚନ୍ଦ୍ରା—ଚନ୍ଦ୍ରା ।

ଥୋମାସ—ଚନ୍ଦ୍ରା—ବେବି ଟେବ ନାମ ସାତ ଦଶଅ ସେ
ସାରିରେ ହାତର Mary ରହଇ...ଅଃ.....oh Leave
it...We the English people ହାମେ ଦୁର୍ଗମନକୁ
ଶାଳବାକୁ ନ ଦେଇ ମାଡ଼ି ଶାଲୁନାହିଁ ।...ହାମେ ଲଡ଼ାଇ
ବରୁ...ଦୁର୍ଗମନ ମାଡ଼ୁ...ସେତିପାଇଁ ଟୁମକୁ ଅଣିବ ଅକ
fort କୁ ଗାଳା ପଠାଉଛି .. oh two birds in one
short.

ବସୁନ୍ଧା—କିନ୍ତୁ ସାହେବ.....

ଥୋମାସ—No, no, no କିନ୍ତୁ... You dance—ତୁମେ ନାଚ...
ତୁମେ ଗାଅ ।

ବସୁନ୍ଧା—କିନ୍ତୁ ସାହେବ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବଥା ମାଗିବି ।

ଥୋମାସ—Why one ? ଗୋଟାଏ କାହିଁକି ?

ବସୁନ୍ଧା—ମୁଁ ଫେରି ନ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ ତପେରୁ ଗୋଲା
ବର୍ଷଣ ହେବ ନାହିଁ...ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ ।

ଥୋମାସ—Right (ଅଶ୍ବମାଡ଼ ବସି) My love—my
beauty my girl...I do obey you...ତୁମର
କାମ ହାମେ ଚାଲିବ ରଖିବୁ (ତାପରେ ସେ ପାଇଁ
ଫରାରେ ମୁଣ୍ଡ ଚଳାଇ) I commandvr army
should not fire a single bullet till this girl
returns to their fort (ତୁମରୁ ଶୁଣାଇ—"yes sir")
ଥୋମାସ ଫରା ପାଗରୁ ଫେରି ଆସି ଏକ ଅସନରେ
ସିଟିଲ) ବସୁନ୍ଧା, ହାମେ ଅର୍ଡର କରିଲ ତୁମେ ରିଟର୍ନ
ନ କରିବା ଯାଏ ଏକ ଗୋଲ ପୁଟିବ ନାହିଁ ।

ବସୁନ୍ଧା—(ମୁହଁରେ ହସ)

ଥୋମାସ—(ବସୁନ୍ଧାକୁ ଚାହିଁ ଭାବ ବିହୀନ ହୋଇ ସନ୍ତୋଷେ)
ବସୁନ୍ଧା ତୁମେ ହାମର ମେଣ୍ଟ ହବ ?

ବସୁନ୍ଧା—(ତଳକୁ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ାହେଲେ)

ଥୋମାସ—ତୁମେ ମନେ love କରବ ?

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ.....ସାହେବ ।

ଥୋମାସ—What do you mean by 'ହଁ' ତୁମେ ନାଚ...

(ଫ୍ରେସ୍ ନାଟିବାକୁ ଅରମ୍ଭ କଲେ ଅତି ସେଇ ନୃତ୍ୟର
ତାଳେ ତାଳେ ଗାୟ ସବେ ଗାୟ ମଦ ବଡ଼ାର ଦେଲେ
ଥୋମାସ ହାତକୁ । ନାଚର ମଝିରେ ବାଡ଼ାରୁ ଶୁଣାଗଲା
ଗୋଟା ବର୍ଷଣର ଶବ୍ଦ । ଥୋମାସଙ୍କର ନିଦ୍ରା ବନ୍ଦ
ହେଲାପରି ସେ ଉଠି ବସିଲେ)

ଥୋମାସ—The Canon firing ! ଟୋପ ତାଗିଲା କିଏ ?

ଫ୍ରେସ୍—(କିଛି ନ ଶୁଣିଲାପରି ନାରୁ ଥାନ୍ତି)

ଥୋମାସ—Stop—Stop—ବନ୍ଦ କର ।

(ଫ୍ରେସ୍ ତଥାପି ନ ଶୁଣିଲାପରି ନାରୁଥାନ୍ତି ପଶିଥାଏ
ସିପାୟୀ)

ସିପାୟୀ—ହଜୁର, ଦୁର୍ଗକ ଦରଫ୍ୟାକା ଗୋଲରେ ଦୁର୍ମନ୍ ଗୁଲି
ଚଲିତେ ହୁଏ ଭାଗ ରହେ ହେଁ ।

ଥୋମାସ—You brute ହୁମ୍ ଲେଭ୍ ସର୍ କ୍ୟା କଟୋ ହେଁ ?

ସିପାୟୀ—ଅସନେ ହଜୁର ଦିଆ ହେ ହାମଗ ଜରସ ସେ ଏକ
ଗୋଲି ଭ ନେହିଁ ରୁଟିଗା ।

ଥୋମାସ—No No I Command to arms—to arms—
ଲଡ଼ାତ ସୁର କର ।

(ଥୋମାସ ନିଜର ଅଦେଶ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୁଏତ
ନିଜେ ଛୁଟି ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଫ୍ରେସ୍ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କର
ଛୁଟା ହୋଇ ଯାଏ ଦେଖିଲା ତାଙ୍କୁ)

ଫ୍ରେସ୍—ଏତେ ଅଶା ଯେତେ ସ୍ବପ୍ନ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ ସାହେବ ?

ଥୋମାସ—My love...କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ମନ୍ fortରୁ ଗୁଲିଯିବ ।

ଫ୍ରେସ୍—ହୁଏତେ ଯିବ ? ହେଁ ଯେ ଅତି ସ୍ବପ୍ନର ବଢ଼ିଲା ।

ଥୋମାସ—ରାସ୍ତା ଶ୍ରେଣୀ I have no time ହାମର ଟାଇମ୍ ନାହିଁ ।

କପ୍ପୁରୀ—କିନ୍ତୁ ସାହେବ ମୁଁ ତଣି ଏଇ ବ୍ୟର୍ଥ ଅଭିସାର ନେଇ ଫେରିଯିବି ? ବାହୁଁକ ତୁମେ ମୋର ଶୁଣ ବାସନାକୁ ଜଗାଇବ ...ବାହୁଁକ ?

ଥୋମାସ—(ବରକ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲେ) କପ୍ପୁରୀ You dance girl

କପ୍ପୁରୀ—ହଁ ସାହେବ—କେତେଦୂର ବା ସେମାନେ ଆଗେଇ ଯିବେ ? ତୁମର ଗୋଡ଼ା ଅଛି, ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ବନ୍ଦୀ କରି ସଜାଇବ—କିନ୍ତୁ ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଥରେ ଗଲେ ଅତି ଅସିବ ନାହିଁ ।

ଥୋମାସ—(ଚଳିଲେ ହେଲେ ଯାଏ) Yes ଟୁମେ ଟିଭ୍ କପ୍ପୁରୀ କନଟୁ...କନଟୁ...

କପ୍ପୁରୀ—କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ ସାହେବ । ଏଇ ନିଅ ଧର ମୋର କାତ ଦିଅ ସେଠି ସ୍ନେହ ଭାରି ରୁମ୍ଭନ ।

ଥୋମାସ—(ନିଜକୁ ସଜେଇ ବସି ନିଶାରି କପ୍ପୁରୀର ହାତ ଧରି ପକାଇ) ତାମେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖଟମ୍ ବୋଲି ଓହ୍ଲାଇ ଅସୁ... ଟୁମେ ଏଇଟି ଠାଅ...ଏଇଟି, My love, my beauty. my goddess (ସେ କପ୍ପୁରୀର ହାତ ଯାଏଲି ଉପରେ ଆସି ଦେଲେ ଏକ ସ୍ନେହଭାରି ବିଦାୟ ରୁମ୍ଭନ...ଅତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଳେ ଆଣିନାଦରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଏବଂ ଟଳି ପଡ଼ିଲେ ବ୍ୟଥାରେ ଗତି ପତି ହୋଇ) You dance girl ମତେ କହର କେବେ my men to arms. to arms ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖଟମ୍ ବୋଲି...ଉଡ଼ାଇ

କର (କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଥୋମାସର ଚଣ୍ଡସ୍ବର ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ
ଅସ୍ବଥାଏ...)

କପ୍ତର—ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା ସାହେବ । ଓଡ଼ିଆ ହିନ୍ଦି ଭାଷାରେ ମୁଁ
ଦେବାର ପତ୍ର କିଏ ଶ୍ରେୟ କରିବ ? ସେ ପରା କବ୍‌ସିର
କିଛି...ଏଇ ଭାଷାରେ ପରା କବ୍‌ସି କୋଲି ଦେଇଥିଲା...
(ଗାସରେ କପ୍ତର ହସି ଉଠିଲେ--ସେ ହସରେ ଥିଲା
ଧଳସ୍ବର ବହୁ ସିଦ୍ଧା)

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

(କେଲର ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ସ୍ବଲଗ୍ନ ଗୋଠର ସମୟ
ସୁଧା । ଗୋଟିଏ ଗୋଠର ଲୁହା ବେଲି*ଧରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି
କପ୍ତର ଗଜଗୁରୁ । ଅନ୍ୟ ଗୋଠରେ କପ୍ତର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇପରି
ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । କପ୍ତର ଗଜଗୁରୁଙ୍କର କପ୍ତର ଗୋଠଏ
ବର୍ଷ ଆଗରେ ଯାଇଛି ସେମିତି । କପ୍ତର ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଆସିଛି
ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେଲି ମଲିନତା । କପ୍ତର ଚଣ୍ଡରେ ଥିଲା ସ୍ବର୍ଗୀୟର
ବିଷାଦ ହେବାର)

ଅଜ୍ଞତର କଥା ଦିଏ ନେତେ ବ୍ୟଥା

ବାରେ ବାରେ ଜାଣେ ମନେ

କଲ୍ ବାଦଲ ସାଥେ ଦୂରେ ଯାଏ ସେ ଶୁଦ୍ଧି

ତନ୍ମୁଦ୍ରାବଦ୍ଧ ଲବନେ ॥

ବାରେ ବାରେ

ଯହଁ ଲଗନ ଦାସ

ଜନ୍ମସ୍ଥଳ ଅମାସ

ଯହଁ ଚରୁଣୀ କରେ ଅସି କାଳ କମଳ

ଅଭୁଲ ଗୁଳି ଭରି ଉଠଇ ତାତ

ସୁଖ ରେଖା ଜାଗେ ମନ ଗହନେ ।

ବାରେ ବାରେ.....

(ସେଇ କରୁଣ ଝୁଲାଇର ଅବସାନ ସରେ)

କହୁଣୀ—ସାନ୍ତେ ! (ଉତ୍ତରରେ ଶୁଣାଗଲା ଏକ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସ)

ଏ ସବୁ କଣ ହେଲା ସାନ୍ତେ ? (ପୁଣି ସେଇ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସ)

ସାନ୍ତେ...

କହୁଣୀ—(ଗମକ ପଡ଼ି) ଏ'...

କହୁଣୀ—ନନ୍ଦ ଅସି ଯାଇଥିଲା ? କେତେ ଭାବିଲୁଣି !

କହୁଣୀ—ନନ୍ଦ ନୁହେଁ ସ୍ଵପ୍ନ... ।

କହୁଣୀ—ସ୍ଵପ୍ନ ? ଆ'...(ସେ ଉପେକ୍ଷା ହୋଇ ଉଠିଲେ)

ସତେ ସାନ୍ତେ ସ୍ଵପ୍ନରେ ବି ଅନନ୍ଦ ଅଛି । କି ସ୍ଵପ୍ନ ?

କହୁଣୀ—କରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗ ପିଙ୍ଗୋ ଅବଶେଷ କଲେ । ଦିନେ

ଲେ, ଦୁଇ ଦିନ ଗଲା.....ଏକୋଇଶ ଦିନ ଗଲା.....

କ୍ରମେ ସରି ଅସିଲା ଶାନ୍ତ୍ୟ...ସୁଖ ସାମଗ୍ରୀ, ଅଭି ସବୁ

ଶେଷରେ ପାଇବର ମନରୁ ଉଠିଲା । ସଫଳତା ସଫଳତା

ହେଲା । ଗୁମ୍ଫା ଅନ୍ୟ ମନସ୍ତ...କୌଣସି, ହିଲକାକୁ

ଅସମ । ତା ପରେ, ହଁ.....ତା ପରେ ମନ୍ଦିର ଅଭି ଦେଖିଲୁ

ଯେଉଁ ମତରେ ଦି ହେଲା । କୌଣସି ବେଳି, ବିପ୍ଳବ

ଯାଉ ବାରିତେ ଅଧିକାର ପରିକଳ୍ପନା ପର ପ୍ରାୟ ଲୁକ

ହୁଏନା...ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୂଇଁ ବୁଝିଲେ ଗୋଟାଏ ଭୂଇଁ
ମହୁଣିର ପ୍ରସବରେ । ପଲ୍ଲୀର ବକ୍ସିଙ୍କର ଗୋଟିଏ
ଜୟପୁତ୍ର ହେବ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଗୁମ୍ଫା ତାର ସୁପାତ୍ର
ନେବାକୁ ହେଲେ ଅସର୍ଥ ।

କପ୍ତଳ—ଏହି ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ ସାନ୍ତେ । ସବୁଦିନ ଏଇ କଥାକୁ
ଆସଣ କହୁଛନ୍ତି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅହା କପ୍ତଳ, ଥୋମାସକୁ ଯଦି ମାରି ସାରି ନ ଥାନ୍ତି ।

କପ୍ତଳ—ହାତରେ ମୋର ଚଢ଼ର ଥିଲା—କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟର
ସ୍ୱରୂପ ସେଇଆକୁ ଓଠରେ ଦେଇ ନିଜେ ମରିଥାନ୍ତି ।
ବକ୍ସି ସାଥନ୍ତେ ତ ମତେ ସେଇଆ କହିଥିଲେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଧନ୍ୟ ବକ୍ସି, ତୁମେହିଁ ଚରାଟ, ତୁମେହିଁ ମହତ ।
ସେନାପତିର ଉପପୁତ୍ର ତୁମେ—ମାତ୍ର ।

କପ୍ତଳ—ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ତ କହିଲେ ନି ସାନ୍ତେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କହିବି...ହଁ...ଫିରିଙ୍ଗି ବେଲର ମେଘନାଦ ପାରିଶ୍ର
ଟପେର ବକ୍ସି ଭେଦ ପଠାଉଛନ୍ତି ଅମକୁ ମୁକୁତେର
ନବାକୁ ।

କପ୍ତଳ—ସତେ ସନ୍ତେ, ସତେ (ଅନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିବାକୁ
ଲାଗିଲେ)

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(କପ୍ତଳ ଶେରୁ କପଳତା ବୁଝିପାରି) ସତ୍ୟ ବୁଝେ
ସ୍ୱପ୍ନ (ସେ ଅବସ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ)

କପ୍ତଳ—ସ୍ୱପ୍ନ ! (ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ଶୁଣି ଅବସ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ
କିନ୍ତୁ ସମୟ ନିରବରେ କଟାଇ ଦେଲେ—ସେଇ ମଧ୍ୟ-ବର୍ଣ୍ଣ
ସମୟରେ ଧୂଳି ଶୁଣାବଳି ଇଂରେଜ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ଗୀତର
ଫୋନ୍‌ମାନ)

ପ୍ରେମ—ସାନ୍ତେ ! ଅଉ କେତେ ଦିନ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କେତେ ଦିନ ? (ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ)

ପ୍ରେମ—ସାନ୍ତେ !

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅଃ... ଭାରି ଶୋଷ...ପ୍ରେମ ଭାରି ଶୋଷ...

ପ୍ରେମ—ଶେଷ ? ପାଣି କାହିଁ ସାନ୍ତେ...

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସତେଇ...କାହିଁ ପାଣି ? ...ହଁ ପରାଲେ ନାଁ କେତେ ଦିନ ? ବେଶୀ ଦିନ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରେମ—ସାନ୍ତେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ହଁ ଶେରୀଦିନ ନୁହେଁ । ବରୁରର ଯେଉଁ ପ୍ରହସନ ହେଉଛି...ଶେଷ ମୀମାଂସା ତାର ଅଉ ଡେରା ଦୁହେ—ମୁଁ ଜାଣେ ଫିଙ୍ଗେ ବରୁରର ରୁଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ମୁଖ... । ରସ ନାହିଁ—ମା ପାଇଁ ମୁଖ ବରଣ କରିବାରେ ଯେଉଁ ଗୌରବ ଅଛି, ସେ ଗୌରବରେ ଦାସ ଅଛି ମୁଁ । କିନ୍ତୁ ମା' ମୋର ପତନ...ନାଁ ନାଁ...ପ୍ରେମ...ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଭୂଇଁ ଅଛି ଶେଷ ଭରସା ରଖିଛି ତାର କେପିଠାରେ । ବାବୁରୁଜ ବନ୍ଦୀର ଶେଷ ଅଭିଳାଷ—ମୁକ୍ତ କରାଯିବ ଦୁଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ଜଗନ୍ନାଥ ସତେଇ କରି ଦିଅନ୍ତୁ ।

ପ୍ରେମ—ମନ ଫଳ ଫଳର ସାନ୍ତେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଫଳକ ? ଫଳକ ? ଜୟ ଜଳୋଥ ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ । ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଜୟ ହେଉ (ସେ ଅନନ୍ଦରେ ଛିଲାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଶିଆସିବ ଗୋଟାଏ ସିପାଗ୍ରା)

ସିପାଗ୍ରା—(ଚାଲି ଖୋଲି) Come on ସାହେବ ଟଟେ ତାକୁଛି । (ପ୍ରେମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି) ଟୋର ଖାଉବାକୁ ଆସି ନାହିଁ ? ସତେଇ ତଉଛି... (ସେ ଜୟକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ-

ଗଜ—କିନ୍ତୁ ସମୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆଦ୍ୟାନେଇ ଛଦ୍ମ ସିଂହାସନ
ତେଣୁରେ ଅସିଲେ ଶୁଆର)

ଶୁଆର—କହୁଣ ।

କହୁଣ—ଏଁ କିଏ ମତେ ନାଁ ଧରି ଡାକିଲ ?

ଶୁଆର—ରୁପ୍ ରୁପ୍ ମୁଁ ଶୁଆର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ପଟର ଲେବେ... ତୁମ-
ମାନଙ୍କୁ ମୁକୁଳେଇ ନବାକୁ ଅସିଛି ।

କହୁଣ—ମୁକୁଳେଇ ନବାକୁ । ନୂଆ ନୂଆ ଅନ୍ୟାୟ... ନୂଆ
ନୂଆ ଖେଳ... ମୁକୁଳେଇ ନବାକୁ ? ଫେରାର ସାହେବ
ଭାବ ଗୁଲିଆ ନାଁ ? ନଗରେ କୁହୁ ଚଳେଇବ... ଦେହରେ
ନିଧି ଶୁଣା ଗୋଟିଏ—ନାଗଫେଣିଆଁ ଶୁଣାରେ
ଚଳେଇବ । —ଏ ସବୁତ ହୋଇ ପାଇଛି । ଅତି ବଣ ?
ମୁକୁଳେଇବାକୁ ଅସିଛି ? (ହସିଲ)

ଶୁଆର—ବିଶ୍ୱାସ କର । ହସନା—କିଏ ଶୁଣିବ । ପଥାଏ ଅମେ
ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ତି ତୁମମାନଙ୍କୁ ଖସେଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟାରେ
ଲଗିଛି । ବହୁ ବେଳର ସିପାଇ ସାଜି ମୁଁ ସ୍ୱା ଭିତକୁ
ଅସିଛି । ବାହାନ୍ତି ମନ୍ଦୀ ?

କହୁଣ—ସତ ବହୁତ ?

ଶୁଆର—ହଁ... ବାହାନ୍ତି ମନ୍ଦୀ...

କହୁଣ—ସାହେବର ଦସ୍ତରକୁ ପାଇଛନ୍ତି ।

ଶୁଆର—ସାହେବର ଦସ୍ତରକୁ... ! କିଏ ଜାଣେ ବଣ ହେବ... ।

କହୁଣ—(ମେକ ଡେ) ଏ...

ଶୁଆର—ଟିକିତରେ ତେର ହୋଇ ଗଜ-ହଜ ଗୁଣ୍ଠାରେ ଯାହା
ପୁର ।

(ଗୋଟାଏ ପୋଷାକ ବସ୍ତ୍ରର ପାଖକୁ ଟୋପାଉ ଦେଇ)
 ପିନ୍ଧି ପକାନ୍ତାଏ ପୋଷାକଟା... ଶୁଣିଛୁ । ଜୀବନକୁ ପାଣିଛଡ଼ାଇ
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛୁ... ଘର ପୋଡ଼ିରୁ କୁଟା ଶିଏ ମିଳୁ... ।
 ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଫାଁ କରୁ ବୁଝୁଛୁ କଣ ? ପାଇଟି ପକା... ବେଇଟି
 ପାଇଟି ପକା... (ବସ୍ତ୍ରର ଉପରକୁ ପଶିଗଲା...)

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଖୋର୍ଦ୍ଧାର, ଏକ ସଞ୍ଜିହାମୟିତ ଗୋଟିଏ ଅଗଣା ।
 ପାଇକ ଏକଜଣ ଗୁମସ୍ତା ତମ-ତମ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ—
 ସାବଣୀ ପଶିଥାଏ...)

ସାବଣୀ—ହଁ ତମର ଏକ ନାକ ଅଗରେ ଗୁମ । କାର୍ଯ୍ୟକ
 ମିଛରେ ଗରଗର ହୋଇ...

ପଦନ—ସାଗ—ସେ ଦହଜଳା କଥା ଗୁମାସ୍ତା କହନ୍ତି—ସେମାନେ
 ଦଶା ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଲୋଲ୍ ପିନା ମୁଁ ବୁଝୁଛି । ତୋର କଣ
 ଅଛି ? ହାତ ଧରି ବାହା ହୋଇଛୁ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ଵେତ
 କର ହେଉ ବା ଜଳକରୁ କର ବହୁତ ପାଣିକ ତ ଗୁମା
 ପୁଣି ମତେ ଯୋଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁ ହୁଅଛୁ ବୁଝୁଛୁ
 ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟକ ଗରଗର ହେଉଛି ।

ସାବଣୀ—ସତରେ ରାଜିଲ କି ? ଦଉ ଦଉ, ପୁଲ୍ଲୀଏ ବଜୁଛି
 ମୋ ପାଖରେ ଅଛି ନେଇଯା ବଦଳ କର ଅଣିବ ।

ପଦନ—ଖଲି ଗୁମେ ଶିକ୍ଷଣ କଥା ବଡ଼ ଶିଖିଛୁ—ପୁଲ୍ଲୀଏ
 ବଜୁଛି । ଅଳ୍ପ ଟଙ୍କାକୁ ବଜୁଛି - ହଲ ସାଥୀ ହଜାର ଶତହ
 ବୋଡ଼ିଏ ବଡ଼ା—ସେ ପୁଣି ମହାଜନ ପାଖରେ କଦଳ
 ବରେ ମହାଜନ ନକରୁ ସାତ ହଜାର ଛଅ ଶହ ଅଣିବଡ଼ା ।

ଶଲ୍ ପଦାରେ ନାଗପୁଣି ଚଢ଼ିବା ଛଡ଼ା କରେ ଅଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ମୁଁ ମାରପି ଲୋକ ସେଠାରୁ କଥା କଣ ଜାଣେ ?

ସଦନ—କାଣିକୁଁ ତ ବୋଝେ ଉପରେ ନଳିନୀ ବାଧା ଅଣି କାହିଁକି ନଦୁହୁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଥା କଣ ସଫା ସଫା ନ କହୁ ଏତେ ବଞ୍ଚେଇ କର କହୁଛୁ ବା ।

ସଦନ—କାହିଁକି ? ଏତ ସଫା କଥା—ସେ ଟୋକିଟାକୁ ବାହାର କରି ଦେ—

ସାବିତ୍ରୀ—ସତେ ଏବେ ? ଭୁଆପୁଣି ଝୁଅଟାଏ—ତମର ଉପରେ କସୋ କର ଏଠି ଅଇଥାନ ହେଉଛି—ତମେ କହୁଛ କଣ ନାଁ ?

ସଦନ—ତୁ ସେ ସବୁ କିଛି ବୁଝୁନୁଁ ତା କହିବାରେ କେଁ ଅଛି—କଥାଟା ଯଦ ଜଣା ପଡ଼େ ଏ ମୁଣ୍ଡ ଅଉ କହୁବ ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ପାରିବର ମୁଣ୍ଡ କାଟି ନର ଏମିତି ବାପର ପୁଅ କିଏ ଅଛି ବା ?

ସଦନ—ଅଲେ ଅମର ଅଉ ଅଛି କଣ ? ଅଉ ମେଲି ପରେ ଅଠଦଣ ପାଣ ନିଷ୍ଠୁର ଜାଗିଲା ଯାହା ଥିଲା, ତାକୁତ ଫିରିଙ୍ଗି ନେଲା । ବାଡ଼ ଗୋବରେ ଗୋବେ ଯାହା ଥିଲା ତା ଉପରେ ଚପିଲା କର । ଅଉ କଣ ଜାବନ ଅଛି ?

ସାବିତ୍ରୀ—ସେ ସବୁ ନାକ ସବ ସବ କଥା ରଖି ଦେଇଥା ।

ସଦନ—ମୋ କଥାରେ ଅମାଳିଆ ହ ନାହିଁ ସାବା...ତାକୁ କିଦା-କର ଦେ । ସେ ଶୁଭି ଯାଉ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଣ କହୁଛ ? କିଦା କର ଦେବ ? ସେ କଥା ହେବ ନାହିଁ ।

(ସେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ।)

ପଦ୍ମ—(ଧରି ପକାଇ) ଏ—ହେଉଛି ଶୁଣିଯାଏ -- ଏଇ ସେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ମାର ଦେଇଥିଲା । ଏବେ ପୁଣି ଗାରିବରୁ ଚାଲି ଆସିଛି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଆସିଲା ନ କଣ ହେଲା ? ତୁମେ ପରା ଦିନେ ଶୁଣିଲେ ଦଳରେ ଥିଲ ? ଏଡ଼େ ବେଗେ ଚାଲିଗଲା ? ଉମର କରସାରେ ପରା ସେ ଟୋକିଟାକୁ ଏଇଠିକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ପଦ୍ମ—ଅଜ୍ଞ କରସା ! ଅରମେଳରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଯେଉଁ ଗଦା ସୁଲେଇକୁ ଫଣା ଏତାଦେବତେ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ଏଇଟି ସାବା, ମୁଁ ଦାଣ୍ଡ ଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ସେ ଯେମିତି ନ ଥାଏ । ନ ହେଲେ ସିପେଇ ତାଙ୍କ ଧରାଇ ଦେବ (ଚାଲି ଯାଉଥିଲା)

ସାବିତ୍ରୀ—(ପଦ୍ମଙ୍କ କଥା ସହପାରିଲା ନାହିଁ) ହେଉଛି ମୋର ବି କାନିଷ୍ଠ ଗଣ୍ଠି ରହୁଛିଦେଖିବି ତୋକୁ ସିପେଇ ଆସି ତାକୁ ଧରିବ ।

ପଦ୍ମ—ଅଜ୍ଞା.....(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସାବିତ୍ରୀ—ମା ବରୁଣେଇ ଜାଣନ୍ତି ଏ ମିଶିପଟାର କଣ ହୋଇଗଲା (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ମୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ରାତି—ପ୍ରାନ୍ତର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଏକ ବଟ ବୃକ୍ଷତଳେ ଦେବାନ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ସ୍ଵପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ସ୍ଵପ୍ନାଦ୍ରାବ ଦଳ । ଗୋଟିଏ ଶବ ବେଳରୁ ପ୍ରାଣୀ ଦକ୍ଷିଣ । ଫିଟାଲ ସିଂହାସନାରେ ଶଂଖାକୁ ଟେକି ଅନନ୍ତ ନେଇମଲେ । ଦୁଇଟି କୁକୁର ଓ ଚିଲିଆମାନଙ୍କର ବଚଟ ଚିଲାର ଶୁଣା ପାଉଥାଏ)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଚରଣ ପଛନାୟକ.....ଚରଣ ପଛନାୟକ ।

ଚରଣ—(ପ୍ରବେଶ) ଅଜ୍ଞାନ ମନେ କର (Call) କରେ ?

କହି ଟକ୍ (Talk) ଅଛନ୍ତି । କଣ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମ୍ଭେ ଚରଣ ଏ ବିଶୁଦ୍ଧ ଇଂଲିଶ୍ କଥା କହ କର ।

..... ହଁ । କାହିଁ କ୍ୟାମର ଶୁଣୁଛୁ ?

ଚରଣ—ତା' ସେମିତି ଶୁଣିବା କଥା ସେମିତି ଶୁଣୁଛୁ । ... ତା ନ ଦେଲେ କି କାହିଁ ପାଇବେକା ଶୁଣୁ ଅସିଥାନ୍ତେ ଏଠି ହାକିମ ଦେବାକୁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ପଛନାୟକର କ୍ୟାଟା ଚରଣ ପଛନାୟକ, ତୁମ୍ଭେ ଠିକ୍ ଅଛ ।

ଚରଣ—ଅଜ୍ଞାନ ମୁଁ ଦେଖୁଲି କଣ କି ... କେତେବେଳେ ବୋଲୁ କଥା.....ଏଇଇଷ୍ଟିପିଡ୍ (Stupid) ମ୍ୟାନ (man)

ଗୁଡ଼ାକ ଯଦି ସ୍ଵାସପ୍ରମାଣ (Smell) ମାନେ ଗନ୍ଧ ପାଇବେନ—

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କି କଲିଲ ? ଲେବେ ପାଇଲେ କି ହବ ? ଏଇ ଗାଈ ଦଶଟା ଲେବେ ପ୍ରାଣୀକ ?... Sepoy...କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଣୁଛୁ ।

ସିଂହାସନ—ହଜୁର (ଦୁଇଜଣ ସିଂହାସନ ଶୁଣିଗଲେ)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କରଣ—ଗୁରୁଧାରେ ଫଉଜ ଠିକ୍ ଗାଡ଼୍ ଅଛନ୍ତି ?
 କରଣ—ଆଜ୍ଞା ଅଂଟ୍ (ant) ଚଳିବାକୁ ମାଡ଼ (road)
 ନାହିଁ । ...ମାନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ ଗଲି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତା' ହବେ ନାଁ ତୁମେ ନିଜେ ଯାଇଁ ଉଦ୍ଘାଟନ କର ।
 ତୁମି ଜାନନୀ—ଏ ବେଳେରେ ବିଷ ଅଛି ... ହଠାତ୍
 ଯଜ୍ଞସାଳର ମତ ଯଦି ଏଗାନେ ଆସିଯାଏ । ... ତେବେ
 ହେବେ ।

କରଣ—ଆଜ୍ଞା ଅପଣ କିନ୍ତୁ ଥିକ୍ (think) କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ
 ... ଯାଇଁ ଦେଖୁଛି । (ପ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ସିଂହାସନ ବେଢ଼ି ତ ଜୟକୃଷ୍ଣ
 ପ୍ରବେଶ)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅପଣ ଗଜଗୁରୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାଯାତ୍ର, ଖୋଜି
 ଗଜାବର ମନ୍ତ୍ରୀ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କଣ କହୁଛନ୍ତି ଗୁଡ଼ାଳୀ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ପାଣିର ପୂର୍ବେ ଅପଣ ଯଦି ଦୋଷ ସ୍ଵୀକାର କରେ
 ଯାନ୍ତି । ...

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଦୋଷ ! କେଉଁ ଦୋଷ ? ବିଦେଶୀ ଶାସନରୁ ମୋର
 ପ୍ରିୟ ରୁଦ୍ଧା ଖୋଜିକୁ ମକୃତବୋଧୀ ପାଇଁ ମୁଁ ଯେଉଁ ବେଷ୍ଟା
 କରିଥିଲି ତାକୁ ଲକ୍ଷ କରି କହୁଛନ୍ତି ତ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଦେଖନ୍ତୁ — ଅପଣଙ୍କର ବିଦେଶୀ ଲୋକେ
 ଯାନ୍ତି ନଷ୍ଟ କରିଦେ ମୁଁ ବିଚିତ୍ର ମନେ
 କରିନେ... କିନ୍ତୁ କମ୍ପାନୀ ବାହାଦୁରୀର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ
 ଶତଯନ୍ତ୍ର କରିଛନ୍ତି ତାର ଯେ ବାସକସତୀ ଫ୍ରେଜର
 ସାହେବର ହସ୍ତଗତ—ହସ୍ତଗତ ମୁଁ ତାର କି କରିବେ
 ... ସାଧକ ? ତଥାପି ଅପଣ ଦିଅ ସ୍ଵୀକାର କରିବେ ମୁଁ

ଅସନ୍ନର ପ୍ରାନ୍ତ ଖୋଲିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଆମିଟ୍ ତ
ଅସନାର ଦେହେଶର ଲୋକ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର... ବଟାଘାଟେ ଲୁଣ ଛୁଟା ଆଉ ଦିଅ ନାହିଁ ।
ତୁମେ ସବୁ ନେଣୀ ଲୋକ ସୁନାର ଭାବକୁ ବିଦେଶୀର
ପାତଳରେ ବନ୍ଦିଦେଇ... ତୁମର ସମ୍ପେଦ ଶୁଣିବାକୁ ଆଜି
ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ । ଝେଲାର ନାମରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଯେଉଁ
ଝେଲର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି... ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି
ସେଥିରେ ମୁଁ ମୋର କ୍ରେ ଅବାଦରେ ଭାଲ ନଦେଇଛି ।
ଆଜି ତୁମେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ନିମକହରାମ ଗୋଲମର ଦଳ
ଦେଖିବ ସେଇ ମଲ ରକ୍ତ ଦିନେ କିଲ୍ କିଲ୍ କିଲ୍ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କପୁର, ଏତେ ସରି ହୁଏତ ତରୁଣ ମୁଖିକୋର
ଛାଡ଼ି ନି... ଶେଷ କଥା କହୁ କହିତେ ଆସେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ନା...

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତା'ହେଲେ ମହାମାନ୍ୟ ଫେରର ଆନୋର ଏ
ଦୁଇ ଶାବେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରେ ଏକ ବାଣୀ ପାଠିଏତେନ୍
ସୁନ୍—

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତା କପରି ହେବ ? ହାକିମେର ହୁକୁମ । (ବାଗଳ
ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ) ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଅଧିବାସୀଗଣ ! ଆସନ୍ନ-
ମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମରହଟ୍ଟାର
ଲଣ୍ଡନ ଆଉ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୁ ମୁଖର ଶେଷ
ଲଗଣ ସ୍ବରୁ ଅଧିବାସୀ ପବନ ଛାଡ଼ୁଥିଲା—ସେତେବେଳେ
ଅଠର କରୁଣାମୟ ପ୍ରଭାତର କୁପାରୁ ଇଂରେଜମାନେ ଏଠି
ଆସି ପାଦ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷେ ଶବ୍ଦ ପ୍ରକଟିତ ।

କେତେ ନିଜର ସ୍ଵର୍ଥଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଗୋପା ଦେଇ
ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶରେ କଣ୍ଠା ଦେଇଥିଲେ । ଅପଣିକର
କର୍ୟାଣ ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଛି । ମୁଁ ଜାଣି
ଅପଣିକାନେ ସେଥିରେ ଏକମତ । ସେମାନେ ଇଂରେଜଙ୍କର
ସହ ନୁହନ୍ତି ... ଅପଣିକମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁ । ମୁଁ
କିନ୍ତୁ ଦୟାସରବଣ ହେଲି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେତେ
ପାରେ ସେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର ଦେଇଛି । ଏପରି କି
ମେଲିଆ ନେତା ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ଫାଶି ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ ।
ଇଂରେଜ ତାଙ୍କର ଶିର ନୁହେଁ କର ଲୋକଙ୍କୁ । ଅତି
ପେଟ୍ଟିମାନେ ଫାଶି ପାଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୋର
ଦୁଃଖର ସୀମା ନାହିଁ । ସେଇ ଦୁଃଖରେ ମୁଁ ସେଇ ଶୋଚନୀୟ
ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ
ପାଇଁ, ବିଶେଷ ଭାବରେ, ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ
ପାଇଁ, ଚରଣାମୟ ମଙ୍ଗଳ କାରକ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖରେ ଜଣାଣ
କରୁଛି ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି ହେଉ ।

ଇତି

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜ୍ୟର ସେବକ

ମେଜର ଫ୍ରେଜର

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(ବିଦ୍ରବ ହସ ହସି କିଠିଲେ) ଭ୍ରମର ମେଜର
ଫ୍ରେଜରଙ୍କୁ ଏଇ ମୋର ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ... ଏଇ ମୋର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର... Sepoy...

ସିପାୟୀ—ହଜୁର !

(ସିପାୟୀ ତାର ତାମ ତରବାକୁ ଆଗେଇ ଗଲା)

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ]

[୪୭]

ବନ୍ଧୁକୃଷ୍ଣ—ମୋର ଶେଷ ସମୟ ହୋଇ ଅସିଲ ବନ୍ଧୁ—ମୁଁ
ତୁମକୁ ଭୁଲି ବୁଝି ଥିଲି । ତୁମର ଯେତେବେଳେ ଶେଷ ନ ହୁଏ...
ସକଳଜୀବର ଜୟ ହେଉ ... ଗୋରାଂର ଜୟ ହେଉ...

(ସେତେବେଳକୁ ନାଟର ବେଳରେ ପାଣି ଦିଆଯିବ
କରି ଯାଇଥିଲା ।)

ବନ୍ଧୁକୃଷ୍ଣ—ଅମି ଆମର ଚୈତ୍ୟ ସାଙ୍ଗେ ଚଳେଇ ପୁରୁ !
(ପ୍ରଣାମ କରେ)

୪ର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ସଦନର କୁଟୀର । ସାବିତ୍ରୀ ଗୁଡ଼ି ଚମ୍ପରେ ବ୍ୟସ୍ତ ।
ସଦନ ଗୋଟାଏ ଗଛା ଧରି ବାଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ।)

ସାବିତ୍ରୀ—ଓ ହୋ ସଖାକୁ ଏ ଆଖି କଣ ନ ଦେଖିଲା । ପୁଣି କଣ
ଦେଖିଲେ ମେଲି ଆସୁ ଦେଖି ନା କଣ ?

ସଦନ—ହଁ...କଣ କହୁଛୁ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ସଖାଲଟାରୁ କୁଅଡ଼େ ବା ?

ସଦନ—କୁଅଡ଼େ ? ଗୋଟାଏ ଭଲ କାମରେ ଅଗେର ବାହାରଲା
ଦେଲୁ ପଛରୁ ନ ଡାକିଲେ ଯେତେବେଳେ ଭାତ ହଜମ ହୁଏ
ନାହିଁ ନା ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଆଜିକାଲି ତୁମର କଣ ହୋଇଛି ଦେଖାଣି ? ଗୁପ୍ତରେ
ସଦେ କଥା ପଚାରିଲେ ଖାଲି ଟାଣି ଟାଣି ରହି ରହି ।

ସଦନ—ହଉ, କଣ ପଚାରିଛୁ ପଚାରି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ନାହିଁ ମୁଁ କଣ କହୁଥିଲି ତ ?

ସଦନ—କଣ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଏଇ ଗ୍ରୋଟା ନେଇ ବାହାରକୁ ଯେ, ସତରେ ତଖି
କେଉଁଠି ନଦେଇ ନାଶିଲଣି ?

ପଦ୍ମ—ହଁ ଏଇ ଯେତେ ଭିତରେ । ଅଜି ଏଇଟାକୁ ବନ୍ଦିବର
କେଉଁଠି ଦିଏଇସା ନ ଆଣିଲେ ଶବ୍ଦକୁ ଠକ୍ ଠାକ୍ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଏଇଥି ପାଇଁ ବାପ ଅଜାଙ୍କ ଅମଳର ଗ୍ରୋଟାକୁ ତେମେ
ବିକିବ ?

ପଦ୍ମ—ଯେତେ ଯୋଡ଼ଗଲେ ଅଜି ବାପ ଅଜା...

ସାବିତ୍ରୀ—ତମ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି ତୁମେ ଆଉ ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀବତୀ
କଥାଗୁଡ଼ା ଭିତ୍ତିରେ ଧରଣ ।

(ବାହାରୁ ଡାକ ଶୁଣି)

ବାହାରୁ—ପଦ୍ମ ଭାଇ ଘର ଅଛି—

ପଦ୍ମ—କିଏ ବଲେ ?

ବାହାରୁ—ହଁ ବାବୁ ଦେଲେ ନାହିଁ ?

ପଦ୍ମ—ନାହିଁ (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସାବିତ୍ରୀ...[ସେଇ ଅଡ଼କୁ ଅନେଇ) ମା ବରୁଣେଇ ! ଦେଖୁଛି
ତୋ ପାଇବ ପୁଅଙ୍କ ଦଶା ।

ବସୁନ୍ଧା...(ପଣି ଆସି ସାବିତ୍ରୀକୁ ପ୍ରଣାମ କଲ)

ସାବିତ୍ରୀ—କି କଲ ? ସକାଳଟାରୁ ମୋ ଗୋଡ଼ତଳେ ଅଧିଆ
ପଡ଼ୁଛି ବାହୁଁକ ?

ବସୁନ୍ଧା—ସାବି ନାନ୍ତି । ମା ପରି ପ୍ରେମ କରୁଛି—ଭରଣୀ ପରି
ସ୍ନେହ କରୁଛି—ନିଜର ଘରପରି ମୁଁ ଏଠାରେ ଚଳୁଛି—
ମୋର ସବୁ ଓଜର ଆସନ୍ତି ମୁଣ୍ଡପାତ ସହ ନେଇଛି ଆଜି
ଯିବାବେଳରେ ...

ସାବିତ୍ରୀ—ଯିବା ବେଳ ! ହରିଲେ ଟୋକି ଯିବୁ କୁଆଡ଼େ ?

ବହୁଶ୍ରୀ—ଜାଣେନା କୁଅଡ଼େ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ତାଙ୍କ କଥା ଗୁଡ଼ା ମନରେ ଧରିଛୁ କି ସେ ? ଆଉ
ମେଲଟା ଟିକିଏ ଦବ ଗଲ ନାହିଁ ? ସେଇଥିରେ ସସ୍ତା ତୋ
ଭାର ମୁଣ୍ଡଟା ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି ।

ବହୁଶ୍ରୀ—ସଦନ ଭାର କଥା ମୁଁ ଧରିନା । ସତରେ ନାନା ମୁଁ
ନିଜେ ଜାଣି ପାରୁଛି । ବାହୁଁକ ତୁମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଂସାରରେ
ବେଶୀ ଦନ ଗଲଗ୍ରହ ହୋଇ ରହିବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ବହୁଶ୍ରୀ

ବହୁଶ୍ରୀ—ମତେ ବାଧ୍ୟ କରି ନା ନାନା ତା ଛଡ଼ା ଏଠି ବେଶୀ
ଦନ ରହିଲେ ଟିକିରି ଆଖି ତୁମ ଉପରେ ସବୁ ପାରେ ।
ମୁଁ ଏଠୁ ବାହାର ଗଲେ କେହି ମୋ ସସ୍ତା ପାଇବେ ନାହିଁ
ହଁ ନାନା କେହି ପାଇବେ ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଣ ବକ୍ସିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବୁ ? ତେବେ ରଇଥା ମୁଁ
ବାହା ପାଖକୁ ଖବର ଦିଏ ଇତି ଚଉଦୋଳ କରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ପଠେଇ ଦେବ ।

ବହୁଶ୍ରୀ—ନା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁହେଁ—ବକ୍ସିଙ୍କ ପାଖକୁ ନୁହେଁ ।
ନା ନାନା ଅଜି ନୁହେଁ—ଅଜି ବାହୁଁକ ଯିବି ଅଜି ଦିନେ
ଯେଉଁ ଦନ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚଞ୍ଚଳ କରିବାକୁ
ପଡ଼ିବ—ଯେଉଁଦିନ ତାଙ୍କ ମନରେ ଅଖିବାକୁ ହବ ବେତନା
ନା, ନା, ଅଜି କୁହେଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ହଁ ବାହୁଁକ ବା ଅଜି ଯିବୁ ? କିଏ ଜାଣେ ବକ୍ସି
କଣ ଲୁଚିଛି ପୁଣି ନବେଇ କି ଅଣ୍ଟା ରକ୍ତବନ୍ଧୁ କି ନାହିଁ ?

ଚପ୍ପୁରୀ—କଣ ହେଲା ନାନୀ ? ଅଣ୍ଟା ଭଡ଼ିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ।
 ହେଲେ, ତାଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟା ଭଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହଁ, ହଁ, ଅଣ୍ଟା
 ଭଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପ୍ପୁରୀ !

ଚପ୍ପୁରୀ—ନା, ନା, ମୁଁ ଯିବି, ମୁଁ ଯିବି ।

ସାବିତ୍ରୀ—କୁଆଡ଼େ ?

ଚପ୍ପୁରୀ—ତାର ପାଖକୁ ?

ସାବିତ୍ରୀ—କାହା ପାଖକୁ

ଚପ୍ପୁରୀ—ଯାହାକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ । ଯାହା ପାଇଁ ଜେଲ ଭିତରେ
 ମୋ ଅଖିରେ ଅସିଥିଲା ଲୁହ—ସେଇ ସେଇମ ନାନୀ...

ସାବିତ୍ରୀ—ଭଲ ସାରି ?

ଚପ୍ପୁରୀ—ଭଲପାଏ ନାହିଁ ? କେବଳ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କଣ
 ପ୍ରାଣଟାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲୁ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପ୍ପୁରୀ !

ଚପ୍ପୁରୀ—ଅତି ଡେଇଁ କରନା ନାନୀ ମୁଁ ଗାଲେ ହୋଇଯିବି ।
 ଭଲ ମତେ ଟିକିଏ ଅଗରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଅ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଅତି କେବେ ଦେଖା ହେବ ଚପ୍ପୁରୀ ?

ଚପ୍ପୁରୀ—ସେଇଦିନ ନାନୀ ଯେଉଁଦିନ ପା'ର ହାତରୁ ଛୁଣିଯିବ
 ଦେବୀ.....

(ସେ ଝଡ଼ପରି କାହାରିଗଲା)

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପ୍ପୁରୀ ଚପ୍ପୁରୀ (ତାଙ୍କ ତାଙ୍କ ଅନୁଗମନ)

୪ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ମେଜର ଫେରାର୍ଦ୍ଦର ବୈଠିକଘାଟା । ବୈଠିକଘାଟାଟି ପାଣ୍ଡାଦ୍ୟ ଧରଣରେ ସଜା ଯାଇଛି । ସିତା ତଳେ ଏକ ଟେବୁଲକୁ ଲଗିତରି ବସିଛନ୍ତି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ସାଗର ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଟେବୁଲ ଉପରେ ଏକ ଆଛାଦିତ ପାତ୍ର ଥିଅ ହୋଇଛି ।)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ବସ...ବସେ ବସେ କଥା ବଲ ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଅଜ୍ଞା, ଇଡ଼ା, ଲେଟେ ବହୁଛନ୍ତି ମହାର ଗୁଡ଼ାକ ଏବେ ଗୋଡ଼ ମାଟି ଦରରେ ଚଲିବତାରେ ନିଲମ ହୋଇଯାଇଛି । କୁହନ୍ତୁ । ଲେଟେ ମୁହଁର କିଏ ତଣି କୁଥ (Oloth) ଦେବ ? ବଙ୍ଗାଳୀ ଜମିଦାର ହୋଇ ଯ ଉଛନ୍ତି... ଯାଆନ୍ତୁ । ସେମାନେ ହେଲେ ଦେବଅଂଶୀ, ଆଉ ଧୂଣି ମହାର ନବ କିଏ ? ଯାହା ବହୁ ଅପଣ, ଅମ ଲେଟଗୁଡ଼ାକ, ଇଡ଼ା ଭାରି ବ୍ୟାଡ୍ (Bad) ମାନେ ଭାରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନବରା ଅଟେ ଆମେ କିଏ ଆଉ ବଙ୍ଗାଳୀ କିଏ ? ଏକା ଭାରିତମାତାର ତ ସନ (Son) ଏଥିପାଇଁ ଏତେ କଥା କାହିଁକି ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଏ ଗୁଜମାତ ଆକ୍ । ଏ ସବୁ ତୁମାର ଭାବ ନଏ । ଏଣୁ ବଲତ ଦେଖି ଆମାର ସୁଧାରିଣତେ ଉଦ୍‌ସିଲଦାର ଗୁଜରାରେ ମୁଚର ହୋଇଲ, ବଲତ ଦେଖି...କାଜଟା କରକମ ଚଲେଛି ?

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ଗୁଡ୍ ରୋଡ୍ (Good road) ବେ ତାମ୍ ଚଲେଇଛି । ହଜୁର ଲେଟେ ବହୁଛନ୍ତି, ଅମର ତାରିକା ତମ୍ ଥିଲ । ଆମେ ଖଜଣା ନଟ୍ (not) ଦବୁ । କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ... ଚରଣ କିନ୍ତୁ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବର ହୁକୁମ ଚଲେଛି ।

ବେଦରେ ବାଟ୍ (beat) କରି କରି ପିଠି ଶକ୍ତିଆ କରି
ଦିଅ । ଅଣ୍ଟାରେ ଓହ୍ଲାଇ (walk) କରାଅ । ନିଆଁ ଶୁଣାରେ
ଟଚ୍ (touch) କରିଦିଅ ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ତୁମ୍ଭେ ଠିକ୍ ଅଛ ଶୁଭ ଫଳନାୟକର ବ୍ୟାଠା ଭରଣ-
ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ଭରଣ—ବୁଝୁ ବୁଝୁ ସବୁ ହେଉଛି ଖାଲି ତର ଏତିକି—କାହା
ଲେଖେ ଶକ୍ତିଗୋଳ କରି ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରେମର—(ହଠାତ୍ ଦେଇ ଶସି ଅସ୍ତ୍ରଧରେ) Be heartless my
boy—be heartless ଟୁମ୍ଭର ତୟା ମାୟା ବନ୍ । ମୁଁ
ବିଲ୍‌ସ୍‌ଟରୁ ଆସି ନାହିଁ ତୟା ତେଣାଇବାକୁ । ଟୁମ୍ଭେ
ବଲିବଟାରୁ ଆସିନାହିଁ ବରୁଣା ବଢ଼ିବାକୁ । ଫଳନାୟକ
ମଧ୍ୟ ନୌବେତ କରି ନାହାନ୍ତି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ତେଣାଇବାକୁ ।
God has sent us as rulers—ହେଉ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ
ପଠାଇଲ ଶାସନ ବଢ଼ିବାକୁ—ଟୁମ୍ଭେ ରୟା କେନା । "ହାମ୍
ଡୁକୁମ୍ଭରେ ଟୁମ୍ଭେ ଶାସନ କେନା ।

ଭରଣ—(ଲମ୍ବ ହେଇ ଗୋଡ଼ତଳେ ଯେଉଁରେ) !

ପ୍ରେମର—Gep up—You Tahasildar ଟୁମ୍ଭେ ଏ ବନ୍
କେନା ।

(ଭରଣ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ)

ବୁଝୁଛନ୍ତି—Good morning Sir

ପ୍ରେମର—Good morning my boy ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—(ଟେକେ ଉପରେ ଥିବା ପାତ୍ର ଟେକି ଧରି) ସାର,
ଆମର ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରୁନା । ଏଇ.....

ଫ୍ରେଡ଼ର—Well—ସେ ବନ୍ ଅନାଲ—present .. ଓ ସ୍ୱନାର ମୋହର....(ଉପର ମହଲକୁ ଡାକ ଦେଖାଇ) ବେଗ୍ ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କର ସାଦରରେ ଦେଇ ଅସ । (କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହୀ ଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ) Now Pattnaik ଟ୍ରମ୍ପଟ ଜାନ ଡେଶକୁ କି ବସନ୍ତ ରହିଲା—and for that ଅମେ ଟ୍ରମ୍ପଟ ଭାବିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନର ବେଳ ହେଉଛି Crisis ର ବେଳ—ଟ୍ରମ୍ପଟମାନେ ହେଲେ ହାମର ସବୁ ଟ୍ରମ୍ପଟ ହାମର ନୀତି ଜାଣିବାକୁ ହେବ...My polioy you know is not of Harkots—nor of the Govts.—My polioy is mine ବନ୍ ବହୁତନ୍ତ୍ର ଟ୍ରମ୍ପଟିଲଦାର ସାହେବ ...ମୋର ନୀତି ହାକୋଟର ନୀତି ନୁହେଁ କି ଅଉ କାହାର ନୀତି ନୁହେଁ...My polioy is. my polioy.

କରଣୀ—ଇଡା ତାତ ଗୁରୁଟ (right) ହଜୁର...ଇଡା ଲେଖେ କାହିଁକି ମତେ ଏତେ ଲଭ (love) କରନ୍ତି ? ଅସଣ ଗୁଣଣେ ବହୁଲେ ଦେବାନ୍ ହାତେ ରେବେ.....ମୁଁ ଦହାତ କରବି—ମୋ ନୀତି କି ସେଇଅ । ମୋର ଫାଇଦା ମୋଇ(five male) ମରହଟ୍ଟା ସାଙ୍ଗରେ ସର୍ଭିସ (service) କର କର ସେଇଅ ଶିଖିଛନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Five male ? Oh. You mean five generation ! (ହସି) ଟ୍ରମ୍ପଟ ପାଞ୍ଚ ପୁରୁଷ—

କରଣୀ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ହଜୁର ମୋର ବଣ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ପାରିଛି.....

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଅସନ୍ଦ୍ ଅତି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉଠିର କଠା ବହୁତ ।

ବରଣ—କହା ଦେବାକୁ ଅଛି ? ମତେ ପୁଣି କି (in) ତଥା ନ କହୁବେ ?

ଫ୍ରେଜର—Then tell me believing on whom we have Come here ? Relying on whom the Company wants to extend its Territory so that the sun may not set in the British Empire— ? ଟା ଦେଲେ କହନ୍ତୁ—କାହା ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ କର East India Company ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଲା । କାହା ଉପରେ depend କରେ Company ରାଜ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଚାହେଁ.....ପେଟିଟିଭ ଦିନେ ହେଲେ British Empire ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ନ ହୁଏ ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—(ସନ୍ତୁଷ୍ଟ) ସାହେବର କି ହରାଇ ବରଣ ସଜନାୟକ ।

ବରଣ—ବୁଝୁ ବୁଝୁ—କିଛି ନାହିଁ । ମତେ ଅନ୍ତରାହ୍ଵ (Understand) ଭାବୁଛନ୍ତି—ମାନେ ବୁଝାଉଛନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଜର—ହଁ ଅପମାନଙ୍କ ଉପରେ, ଯେଉଁ ଅପମାନେ ଛୋଟେନ୍ତି ତେଣୁର better Government ହେଉ ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—କହେ ଶୁଭ ସଜନାୟକର ବ୍ୟାଠା ବରଣ ସଜନାୟକ ବରଣ ନା ? ବର.....ବର....

ବରଣ—ସେଇଥିପାଇଁ ସାହେବ ଦୁନିଆ ଦେଖୁ ମୋ (many) ତଥା । କିଙ୍ଗ (king) କେହିକେହିରୁ ଆରମ୍ଭ କରି.....

ଫ୍ରେଜର— That they will say—ଟା ସେମାନେ କହୁବେ ।

ହୁମେ ଗଞ୍ଜିର କେନା—We have our historians

to save you ହାମ୍ ହାଟରେ ଇଟିଆସ ଲେଖକମାନଙ୍କର
ଅସ୍ତବ ନାହିଁ । ରବିବାରରେ ଅନ୍ତରାଳଙ୍କର ନାମ
ଇଟିଆସରେ ଲେଖା ହେବ in Golden Letters.
Yes ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଲ ବାହୁଡ଼ ?

(ସମସ୍ତେ ବସିଲେ)

ଦେଖିଲାନ, ଇଠିରେ ଟୁମ୍ସେ ବନ୍ଧୁକେଣିଠିକ ?

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ସାର ଅସି ଜାଣିଲେ ସ ଉଲ୍ଲମନି । ଖୋଲ ଅସନ
ବକ୍ସିର ଜନ୍ୟ ମୁକ୍ତିର ଅଦେଶ ଦଲେନ୍ ।

ଫ୍ରେଡ଼—Dont talk like a Nonsense.

ବରଣ—ହଜୁର, ଗଜମଜ, ଗଜଗୁରୁ ଅଜ ବକ୍ସିଙ୍କର
ଏକନେତ୍ରରେ (against) ବାହୁଡ଼ି ଅଦର ଅଦର
(Other other) ଖାସ୍ତି ଅବଦେଶ ଦେଲେ ସେଇ
ବଥାଟା—

ଫ୍ରେଡ଼—Because that is my second policy ଟୁମ୍ସେ
ଜାନ ନାମେ ବନକ୍ ବରି ଇଣିଥିବା ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗରୁ
ସେମାନେ ଖସି ବରି ଦେଇ ଯିବାର ଦେଖା ବରୁଥିଲ—
Form them two were captured—ଟା ଇଟରୁ
ଦୁଇଲେକ ଧରା ହେଲା—ଗଜା ଅଜ ମଂତ୍ରୀ...ବନଟୁ ପୁଟ
ବକ୍ସି ଖସି ଦେଲେ...ଟାକୁ କି ଶାନ୍ତି ଅସମତେଇ ଯାକୁ ।

ବରଣ—ବୁଝୁ, ବୁଝୁ, ହଜୁର ବରୁ ସାପଟାର ଦେକ୍ (head)
ଟାକୁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—That I understand—ସେ କଠା ମିଁ ବୁଝୁଛି ।
But, we also see the situation. ଅମେ ଲେଖୁ
ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଣି ବନକ୍ ବଡ଼ ନ ଯାକୁ । If we kill

him we cannot control the Paikas—ତାଙ୍କୁ
 ହାମେ ମାଡ଼ିଲେ ପାଇଁମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷୟରେ ରଖି ପାଡ଼ିବୁ
 ନାହିଁ । ସେଠିପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭଲ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁ
 ବଢ଼ୁଛି.....Now I will astonish you—ବରଷି
 ଏଠାକୁ ଆଜି ଆସିବ ।

ବୃଷ୍ଟବନ୍ଧୁ—Sir !

ବରଣ—ବୃଷ୍ଟ, ବୃଷ୍ଟ ବାନ୍ ବଣ ହୁଅର (Hear) ବନ୍ଧୁ
 ହଜୁର ।

ଫ୍ଲେଟର—Messenger ହାଜିର ହାମେ ଶବ୍ଦର ଚଢ଼ୁଥିବ—ସେ
 ଗଜ—Fletcher in wiser, yes Dewan ହୁମ କହି
 ଚଢ଼ି ପାଇଲେ ନାହିଁ—ମୁଁ କହୁଛି ଭେଷ.....Perhaps
 Rodang is his only Zamindary ? ରୋଡ଼ଙ୍ଗ
 ଟେବେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଜମିଦାରୀ ।

ବୃଷ୍ଟବନ୍ଧୁ—ହଁ ସାର ।

ଫ୍ଲେଟର—ହାମେ ବଲେକ୍ଟର ସାହେବର ପାଖେ ହୁମ କଠା
 ଲେଖିଲ । ଗିନ୍ତିଟ ହେବାର ବୋନ ବାରଣ ନାହିଁ—
 Let the tiger be first caged—ପ୍ରଥମେ ବାଘଟା
 ଜଂଟାରେ ପଡ଼ୁ ।

ବୃଷ୍ଟବନ୍ଧୁ—କହି ନାହିଁ ସାର—ଆପଣାର ଭରସା ଆଜିଲେ
 ରୋଡ଼ଙ୍ଗଟା ବ୍ୟାଧ—ଆଉକିଛି ବନା ପରିଶ୍ରମେ—ଦେଖିଲେନୁ
 ନାଁ ସାର ଆପଣାର ହୁକୁମରେ ଜୟୀ ଗଜଗୁରୁବେ କରବମ
 ଆମି ପାସି ଗାଠେ...

ଫ୍ଲେଟର—ହୁମେ ଟିକ୍ ବଡ଼ିତ ହେଉଥାନ୍—ହୁମେ ଠିକ୍ ବଡ଼ିତ—
 ହୁମେ ଏ ଭେଷର ଶବ୍ଦ ଶେଷ ସେ ଭଲକଥାକୁ ଆସି

ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖିବାକୁ କେଣାରେ । yes—ହାତମ ଟୁମକୁ
ସବୁ ପକାର help କରୁ ।

(ବାହାରେ ଏକ ସଂକେତ ଧ୍ବନି ହେଲା) Oh Baxi
has come—ବକ୍ସି ଆସିଲା—ମୁଁ ଖାଟିର କିଛି ଆଣିବି
ଅନ୍ଧ ଟୁମମାନେ ଭିତରକୁ ଯାଅ.....(ସମସ୍ତେ ଶୁଣି-
ଗଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ବକ୍ସି ଆଉ ଫେରିବାର
ପଶି ଆସିଲେ । ବକ୍ସିଙ୍କର ଦେହରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର
ସୋପାନ—ମୁଣ୍ଡ ଢଳୁ)

ଫେରିବାର—ଆପନ୍ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ବକ୍ସି—we are hero
nations—ଆମେ ହେଲେ ବୀର ଜାତି—we know how
to honour a hero—ହିରୋକୁ କପଡ଼ା ସମ୍ମାନ ଦେବାଇ-
ବାକୁ ହୁଏ ହାମକୁ ତା' ମାଲମ ଟିକି । ଆପନ୍ ହାମ
ବିପକ୍ଷରେ ବଦଳାଇ କଲ—ଶେଷରେ ବଦଳାଇ କମନ
ହୋଇଲା କିନ୍ତୁ ଟୁମେ ଏସି ସଜାଜଗଲା—We do not
mind it ହାମେ ସେ ଠୋ ଟରୁ ନାହିଁ—you see
Baxi we do not want your head we want
your hand ହାମେ ଟୁମର ମୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ ଟୁମର ଡୋକ୍ତି
ଟୁମର ବାଟା ଶୁଦ୍ଧ । Now you are undone ଟୁମର
ରାଜା ଜେଇରେ—ମଲ୍ଲୀ ଖଟମ୍ । Baxi କରୁଛନ୍ତି ଟୁମର
ରାସ୍ତା ଖୋଲୁଅଛି । But. ଟୁମେ ପଡ଼ି ହାମଠାରେ ରାଜ ନ
ହେଲା ମୋର କହିବାର କିଛି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ On behalf
of the Company କମ୍ପାନୀ ଟରମ୍ବୁ ମୁଁ ଠୋ ଦିଅଛି—
ଟୁମେ ଶାନ୍ତିରେ ରହ ।

ବକ୍ସି—ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିର ମୁଁ ବଳିମୁଁ ବା ଶୁଦ୍ଧେନା ଖୋର୍ଦ୍ଧା
ପାଇବର ନିରର୍ଥକ ପ୍ରାଣବଳିକିନ୍ତୁ—

ଫ୍ରେଡ଼—What then—ଟେବେ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ

ବକ୍ସି—ଗଜପତିଙ୍କୁ ମେଘନାଦପୁରରେ ବଦଳା କରି ରଖିଲେ
ବେଦମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ସଂଗ୍ରହ କରିବ ନାହିଁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—I Will try to bring him to Puri—ମୁଁ
ତାଙ୍କୁ ପିଉରା ଅଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

ବକ୍ସି—ସେଇଆ କରେନୁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—Then you are not our enemy. Baxi
is our great friend ଟାହେଲେ ବକ୍ସି ଆଜି ହାମର
ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ—ବକ୍ସି ହେଲେ ହାମର ବନ୍ଧୁ । Hail
Baxi—Hail.

ବକ୍ସି—ତେହେ—ମତେ ସମୟ ଦିଅନ୍ତୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି

ଫ୍ରେଡ଼—Yes yes—ଆସନ୍ତୁର ଯାହାକିଛି । That is
settled । ବକ୍ସି ହେଲେ ହାମର ବନ୍ଧୁ ।

ବକ୍ସି—ଅନ୍ତତଃ ପିଙ୍ଗି ଯଦି ଅକ୍ଷୟାସୀ ନ ହୁଏ—ପିଙ୍ଗି ଯଦି
ପ୍ରବଚନା ନ କରେ ।

ଫ୍ରେଡ଼—I promise ମୁଁ ଶପଥ କରୁଛି—ହାମେ ଟାହା
କରିବ ନାହିଁ—

ବକ୍ସି—ତେବେ ଆଣି ନିର୍ଭର ଥାନ୍ତୁ ଫ୍ରେଡ଼ର ସାହେବ
ବକ୍ସିର ତାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ ନାହିଁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—My tribute to you Baxi—ବକ୍ସି ଟମର
ଶ୍ରୀରକ୍ଷ ପାଇଁ...ଟମର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ମୁଁ ତୁମକୁ ସମ୍ମାନ
ଦେଉଛି । (ସେ ଆଶ୍ଵିନୀପାଦ ବସି ବକ୍ସିଙ୍କର ଚେର ଚୁମ୍ବନ
କଲେ) ।

ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ବାଲିସାହୁ ଗଜ ପ୍ରାସାଦର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ କକ୍ଷ ।
କାନ୍ଥରେ ବେତେଟା ବନ୍ଧୁକ ଝୁଲୁଛି । ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦରୁ କରୁଣ
ସଂଗୀତ...

ଦୁର୍ଗଦ ସୈନିକ ବୀର

ଗୁଲରେ ଦୁର୍ଜୟ ସଥେ...

ତେ ଝଞ୍ଜା ଗୋଟାନ ବନ୍ଧନୀ

ନିର୍ଜୟ ଅଟଇ ରଥେ ।

ଗୁଲରେ..... ।—

ଜାଣୁ ଅଜି ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଧରଣୀ

ଜାଗିଛି କଳ୍ପନ ସରନ ସରଣୀ

ହିଲ ବର ଏ ଅଗତି ଶକତି

କରେ କରକାଳ ମାତେ

ଗୁଲରେ ଦୁର୍ଜୟ ସଥେ ॥

ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦ-ଦେବ ସେଇ ଗୀତର ସ୍ଵରରେ ମନ୍ତ୍ର ମୁଗ୍ଧପରି
ଅସି ବସିଲେ, ହଠାତ୍ ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମୁକୁନ୍ଦ-
ଦେବ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଃ...ଗୀତଟା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା—କିଏ ବନ୍ଦ କଲା ।
କିଏ...କାହିଁକି ? ଗାଅ...ଗାଅ (ସଙ୍ଗୀତ ହେଉଥିବା ଦିଗକୁ
ପଶି ଅସିଲେ ରାଣୀ । ଆଲ୍ଲା ଲୟିତ କେଶା ତଥାପି କଥାରେ
ଥୁଲ ଲାବନ ଆଉ ମୁଖରେ ଥୁଲ ଦାଣ୍ଡି)—ରାଣୀ...

ରାଣୀ—ମହାରାଜ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ ବନ୍ଦ କରିଦେଲ ସଙ୍ଗୀତର ଏଇ ମଧୁର ସଂକାର ।

ରାଣୀ—ସେଇ ମୋର ଅପରାଧ ମହାରାଜ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କାହିଁକି ?

ରାଣୀ—ଗଜପତିଙ୍କର ଲାଗ୍ୟର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ମହିତ ମୁଁ ରାଜନବରକୁ
ସଙ୍ଗୀତର ଅବସାନ ଚାହେଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ସେ କଣ ରାଣୀ ।

ରାଣୀ—ହଁ ମହାରାଜ...ଆନନ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ନୁହେଁ...ଯଦି କେବେ
ଏଠି ସଙ୍ଗୀତର ଲାଭା ହେବ ସେ ହେବ ବିଶାଦର ସଙ୍ଗୀତ
ମୁଖର ସଙ୍ଗୀତ--ସବନାଶର ସଙ୍ଗୀତ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ରାଣୀ, ତୁମେ କଣ କହୁଛ ?

ରାଣୀ—କଣ ଆଉ ହୋଇପାରେ ମହାରାଜ । ଗଜପତିଙ୍କର ଅତି
ଅଳ୍ପ କଣ ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁର ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ନିଜକୁ ଭସାଇ
ଦେବା ପାଇଁ । ଗଜପତି ଯେ ଆଜି ନିସ୍ଵ-ସବଦକୁ ସେକଥା
ଅତି ମନେ ପକାଇବାକୁ ସହକ ନାହିଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜାଣେ ରାଣୀ । ତଥାପି ଲାବନ ମୁଖ ନୁହେଁ ।

ରାଣୀ—ହଁ ମୃତ୍ୟୁ ନୁହେଁ ? କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ଯେ ମୃତ୍ୟୁପାଇଁ ଏକ ବରଷ
ଅଭିଯାନ, ଗଜପତି କଣ ସେକଥା ଅସ୍ମୀକାର କରୁଛନ୍ତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—(ରୁସ ରହୁଲେ)

ରାଣୀ—ନିରୁଦ୍ଧର କାହିଁକି ଗଜପତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୋର ସମୟ ନାହିଁ-ମୋର ସମୟ ନାହିଁ ରାଣୀ ତୁମେ
ଯାଅ ତୁମେ ଯାଅ—

ରାଣୀ—(ହସିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଏ କଣ ? ହସି ଉଠିଲ କାହିଁକି ?

ରାଣୀ—ସମୟ ନାହିଁ, ସେଇକଥା ଭାବୁଛି—

ମୁକୁନ୍ଦ—ରାଣୀ ।

ରାଣୀ—ହଁ ଗଜପତିଙ୍କର ସମୟ ନାହିଁ... ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି ଲକ୍ଷେ-
ଶତାବ୍ଦୀ ମଞ୍ଜୁକମଣି ତାଙ୍କର ଅଜି ସମୟ ନାହିଁ । ସମୟ
ଯେତେବେଳେ ଥିଲା ହୁଏତ ରାଜ୍ୟଶାସନର ଚିନ୍ତା କି
ଠାକୁରଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା । ଅଜି କିନ୍ତୁ ସମୟ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗଜପତି କେବେ ଠାରୁ ସମୟ ଅଭାବ ହେଲା ?
ହଁ, ହଁ ସେଇ ବରଷେଇ ଦୁର୍ଗର ଘଟଣାପରେ ଫିରଙ୍ଗର
କଟକ ଓ ମେଢ଼ନାପୁର କଏଦୀ ଖାନା, ମହାରାଜାଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ
ପାଇଁ ବୋଲିଥିବା ସରେ ହୁଏତ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଘାତ ଉପରେ ଅଘାତ ଦେଉଛ ରାଣୀ—

ରାଣୀ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ମୋର ଯେମିତି ଭୁଲ ହୋଇ ଯାଇଛି,
ଠିକ୍ ତ, ମେଢ଼ନାପୁରର କଏଦୀ ଖାନାରୁ ଗଜପତିଙ୍କୁ ଅଣି
ଏଇ ବାଲିସାହି ନଦୀରେ ରଖିବା ପରେ ଗଜପତିଙ୍କର
ସମୟ ବଡ଼ ଅଭାବ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ରାଣୀ ! ରାଣୀ ! (ଭଙ୍ଗାଗଲାବେଳେ)

ରାଣୀ—ମୁଁ ରାଣୀ ପାଲୁଛୁ ଗଜପତି—

ମୁକୁନ୍ଦ—(ହଠାତ୍ କର୍କଶ କର୍କଶ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ)

ରାଣୀ—ଏ କଣ ଗଜପତି ? (ଶିଶୁର ମୁହଁଟିକୁ ମା ଯେପରି ତୋଳି ଧରେ ରାଣୀ ସେମିତି ଗଜପତିଙ୍କ ମୁହଁଟିକୁ ତୋଳି ଧରିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—(ନିଜକୁ ରାଣୀଙ୍କର ବାଧନରୁ ଫିଟାଇଲେ) ମୁଁ ସବୁ ଜାଣୁଛି ରାଣୀ, ମୁଁ ସବୁ ବୁଝି ପାଲୁଛି । କିନ୍ତୁ କଣ କରିବି କୁହ । ମୁଁ ଅଜ୍ଞ ନରୁଣାୟ ମୁଁ ଅସମର୍ଥ—ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ, ସକଳାନ୍ତ ପକ୍ଷୀ ପରି ନିଜ ବ୍ୟଥାରେ ଗ୍ରସ୍ତ ରହିବା ଛଡ଼ା ମୋର ଅଜ୍ଞ ଅଜ୍ଞ କଣ ଅଛି ରାଣୀ ? ସେଇ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ ସେଇ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ—ପିରିଙ୍ଗସହର ପ୍ରଥମ ଥର ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତବର ଯେଉଁ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ ଭର ପକାଇଲି ତାର ସ୍ବଶୋଧନ ପାଇଁ ମୋତେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଭୁଲ କରିବାକୁ ସମ୍ଭବ ରାଣୀ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ । ପିରିଙ୍ଗି ଯେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ରଚନା କରିଥିବ...ଦୁଷ୍ଟର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେଉଁ ନାମ ପାଣି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ସେଥିରେ ବାପା ମୁଁ...କଣ କରିବି କୁହ ରାଣୀ ?

ରାଣୀ—ବିପଦବେଳେ ଗଜପତିଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଏ ଅଶ୍ବିନାଦ ଶୋଭା ପାଏନା...

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ତେବେ ଶୋଭା ପାଏ ରାଣୀ... ?

ରାଣୀ—ପିରିଙ୍ଗି ଅପେକ୍ଷା ଦେଶର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୁସ୍ଥାରଚନା କାଣ୍ଡ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମୁଖ ଅଜ୍ଞ ଶତମୁଖ ହୋଇ ପାଇଛି ଅପେକ୍ଷାଙ୍କର ନିନ୍ଦା ଗାନରେ ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ଭଲ ଭଲ ଜାଣେ ଗଜପତି, ଅପେକ୍ଷା ପୁରୁଷ ଶତଦେବବେଳେ ବିପଦକୁ ସାଦତଲେ ଦଳି ଦେଇ ଯିଏ ଭଲ

ଶିରରେ ଛିଡ଼ାହୁଏ ସେଇତ ସୁରୁଷ, ସେ ଶୌରୁଷ
ଅପଣନ୍ଦର ଅଛି । ଅପଣ ଅଭୟରେ ଚେଷ୍ଟା କରି ତାର
ସରବସୁ ଦିଅନ୍ତୁ...

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ) ଚେଷ୍ଟା କରିବି—କରିବି ଗୁଣି...
(ସେ ଯାଏଁ ବାଧୁକଟା ଉଠାଇ ଆଣି ଉପରକୁ ଟେକି ଧରି
ପରୀକ୍ଷା କଲେ) ଗୁଣି (ସେ ବାଧୁକଟା ଟେକୁଲ ଉପରେ
ଅଭିଜାଲ ଦେଲେ) ମୁଁ ଅବଶ ହୋଇ ସବୁକୁ ତୁମେ
ମୋତେ ବିଶ୍ରାମ ଦିଅ ଯାଅ ତୁମେ (ବାହାରେ ଘଣ୍ଟା ବୋ
ଶୁଣାଇଲ) ଦେଖ ଗୁଣି । ବାହାରେ କିଏ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି
ପ୍ରତିହାସ ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନିରେ ସଂକେତ ଦେଲଣି, ଦେଖତ !

ଗୁଣି—(ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ଓ କିଛି ସମୟପରେ ଫେରିଆସି)
ଦେବାନ କୁଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଓଃ ଦେବାନ କୁଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର ! ଏ ଲେକଗୁଡ଼ାକ ମଣିଷକୁ
ଟିକିଏ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ମରବାକୁ ଦେବେନି, ପୁଣି କାହିଁକି
କୁଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର (ସେ ବାହାରକୁ ଗଲେ ଓ ଗୁଣି ଅନ୍ୟକାଟି
ଦେଇ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ କୁଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର
ଓ ଗଜା ପଶି ଆସିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ପୁଣି କି ସରଂଧାନା ଦେବାନ୍ ?

କୁଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର—(କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱେଦିକରେ ବସି
ପଡ଼ିଲେ, ଗଜା ସେହିପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି ।)
ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଅପଣଙ୍କୁ କପିରେ କହୁଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତା କହୁବେ—କାରଣ ଆଜି ସଂହର ଗୁଡ଼ାରେ ସଂହ
ତାର ଅସୁବାସ ନୁହେଁ ।

କୁଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର—ଏ ଅକାର କେମିତି କଥା— ?

ମୁକୁନ୍ଦ—କହୁ ନୁହେଁ—ଅପଣଙ୍କର ଔଜ୍ଞତ୍ୟ ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରିଛି । ମୋର ଘରେ—ପ୍ରଥମେ ଅପଣ ଅସନ ଗ୍ରହଣ କରି ମତେ ବସିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାର ଅର୍ଥ ଅଭବଣ ହୋଇ ପାରେ ?

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅପଣ ଭୁଲି ଯାହେନ୍ ଶୁକା ଅପଣ ବାଲିସାଗୁ ନକରେ ନକର ବନ୍ଦୀ—ଅଛ ଅମି କରେକ୍ଟର ସାହେବର ଦେଖାନ.....

ମୁକୁନ୍ଦ—ଭୁଲି ନାହିଁ—ଭୁଲିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି—ଛାଡ଼ନ୍ତୁ, କୁହନ୍ତୁ—ପୁଣି କି ପରତ୍ୟାନା ନେଇ ଆସିଲେ ।

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—(ପଟେଟରୁ ଗୋଟି କାଗଜ ବାହାର କରି) ବନ୍ଦ ସରକାରର ହୁକୁମନାମା କୋଟ୍ ଅଫ୍ ଡିରେକ୍ଟର୍ର ସମ୍ମତି ଅଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ସେଇ କାଗଜ ନେଇ ପଢ଼ୁଥିଲେ)

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ମହାମାନ୍ୟ ସରକାର ଅପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅସ୍ତେଷ ମାର୍ଜନା କରିଛନ୍ତି । ଅପନ୍ ଶୁକା ବୋଲେ ପରିଚିତ ହେତେ ସାରବେ ବଟେ—କିନ୍ତୁ ଅପଣଙ୍କର ହସ୍ତେ ଚୌଶସି କ୍ଷମତା ଥାବେବେ ନା-ଅଛ ମହାମାନ୍ୟ ସରକାର ଗ୍ରୀତ ହରସ୍ତା ଅପଣଙ୍କୁ ମାସିକ ଏକୋଇଶ୍ ଶହ ଟେକିଶ୍ ଟାକା ସମ୍ପତ୍ତି ଶୁର ପାହୁଲ ଭଣ୍ଡ ଦେତେ ସମ୍ମତି ଅଛନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ସେ କାଗଜକୁ ରଖିଦେଲେ) ତେବେ ଲେବେ ମାହାଲିଆ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଦୋଲି ଯେଉଁ ନାମ ଭରଣ କରିଛନ୍ତି ତାହା ମିଥ୍ୟା ହୁଏଁ ଦେବନ୍ ।

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ମୁଁ ତେବେ ଅସୁଛି—ହଁ, ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଅପଣଙ୍କୁ କ୍ଷମାନ୍ନ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣେ ମୋର ଆଦେଶ—ଅସନ୍, ଅବଶ୍ୟ

ମନ୍ଦିରର ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରିବେନ୍—କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦିରର
ପରିଚାଳନା ଅବନବର ହାତେ ଶାସକେ ହେବେ ସାହେବ
ରାଜ ନୟେ (ଉଠି ଚାଲିଯାଉ ଥିଲେ)—ହଁ ଆଜି ଏକ କଥା,
ଅପନାର ପାଶେ ଚୌନସି ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ରଖିବେ ପାରିବେନ୍
ନା କିବା କାର ସଙ୍ଗେ ଅମାର ବିନା ଅନୁମତିରେ ପରାମର୍ଶ
କରିବେ ପାରିବେନା । ଅପନି ପାତେ ପୂର୍ଣ୍ଣଶାନ୍ତି ଓ ବିଶ୍ରାମରେ
ଥାବେନ୍ ସେ ଜନେ ଶକ୍ତିନବରେର ଶୁଭପାଶେ କରୁଅଛି
ରଖିବାର ଜନ୍ୟ କଂପାନୀ ନିଜେର ଶକ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ !

ମୁକୁନ୍ଦ—ସେ କଂପାନୀର ସୌଜନ୍ୟ ଓ ଦୟା.....

ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର—ଟେକେ ହଁ ଆଜି ଏକଥା କଥା, ଅପନି ଅମାର ବିନା
ହୃଦୟରେ ଖୋଜି ଗଲେ ପାତେ ପାରିବେ ନା (ବ୍ୟୁତ୍ତା
ଦେଖି) ଅପନ ବିନା ଅନୁମତିରେ ଏ ବ୍ୟୁତ୍ତା ଶୁଣିବେ
ପାରିବେନ୍ ନା ଆମି ଏକା (ସେ ନେତାସାହିଁ କପାଳବା
ବେଳେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର !

ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର—କପାଳର ଅଦେଶ—ଅପନି ଅମାନ୍ୟ କରେବେ
ପାରିବେନ୍ ନା ରାଜା, ପଲ ବିଷମୟ ହବେ (ବ୍ୟୁତ୍ତ ନେଇ
ଚାଲିଗଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଶକ୍ତିର କର) ରାଣି ରାଣି ! [ରାଣି ପଶି ଆସିଲେ]

ରାଣି—ଗଜପତି—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜାଣି ରାଣି ଜାଣି ? ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି, ଲୋକ ମୁଖର
କଲେ ବସ୍ତୁ ତାର ବାଣ ପରାପର ବିନିମୟରେ—ତାର
ଗୌରବ ଓ ସମ୍ମାନ ବିନିମୟରେ—ଆଜି ପାଇଛି ତାର
ପ୍ରାପ୍ୟ ଏକୋଇଶ ଶହ ଶେଷେ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚଅଣା ଶୁଭପାତ୍ର

ଟିକ୍ ହେଉଥିଲା ଶୁଣି, ତୁମେ ଟିକ୍ ହେଉଥିଲ—ପୁରୁଷକୁ
 ବନ୍ଧୁ ରହିବାକୁ ହେବ ତାର ପୌରୁଷ ନେଇ ଶକାକୁ ବନ୍ଧି
 ରହିବାକୁ ହେବ ତାର ଶକ୍ତିକୁ ନେଇ—କିନ୍ତୁ କୁହନ୍ତୁ ?
 ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କୁ ବନ୍ଧି ରହିବାକୁ ହେବ କଣ ନେଇ ? ଶୁଣି,
 ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି—ଅବଶ ହୋଇ ଡେରି—ମୁଁ
 ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ବିଚାର ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାର-ଶକ୍ତି ହରାଇ
 ଦସିଛି ।

ଶଶୀ—ମହାଶକ...

ମୁକୁନ୍ଦ—କହ ଶଶୀ ! କଣ କରାଯିବ.....ଅଜ୍ଞ ଜୟୀ ଶକଗୁରୁ
 ନାହିଁ...ଅଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ସିଦ୍ଧ ବଦ୍ଧି ବି ମୋଠାରୁ ବହୁତ
 ଦୂରରେ ।

ଶଶୀ—ତଥାପି ଗଜପତି ବଦ୍ଧି ପ୍ରାଣରେ ବନ୍ଧିଛନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ବନ୍ଧିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ କିନ୍ତୁ ସେ ନେଇ ବଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞ
 ମରାଯାଇଛି । ପିରିଙ୍ଗର ଗୁଡ଼ି ବାଦ୍ୟରେ ଯେ ନିଜକୁ
 ଭୁଲିଯାଇ ଖୋଜିର ଇହବାନ ସରକାଳ ଅନ୍ୟର ହାତରେ
 ଧମସି ଦେଇ ପାରେ—ସେ ବଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞ ମରାଯାଇଛି ।

ଶଶୀ—ମୁଁ ବଦ୍ଧିକ ପାଖକୁ ଗୋଧନରେ ଫକର ପଠାଇଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଗୋସନରେ ?

ଶଶୀ—ହଁ—ବଦ୍ଧି ଗୁପ୍ତ କେଶରେ ବଡ଼ ଦେଉଳକୁ ଅସିବେ
 ଯେଉଁ ସକାରିରେ ମୁଁ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନକୁ ଯାଏ, ସେ ସକାରି
 ଖାଲିଯିବ । ଅଜ୍ଞ ତାର ଭିତରେ ବଦ୍ଧି ଏଠାକୁ ଅସିବେ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ, ତୁମେ କିଏ ? କାହାର ଅନୁମତିରେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା
 କର । କାହାର ?

ଶଶୀ—ଶମ୍ଭୁ...

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ ଜାଣନା ଗଣି ତୁମେ ଜାଣନା । କବ୍‌ସି ଅଜି ତାର ଗୌରବ ଦାସ୍ତ ଶିରକୁ ଭୁଲ୍‌ଶୁଦି କରି ସାବନ୍ତି । ତାର ପ୍ରତିଭା ଦାସ୍ତ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ବୋଲିଛି ଚକେର ରେଖା ।

ଗଣି—ସବୁଜାଣେ ମହାରାଜ, ଫିରଙ୍ଗି ଉଡୁଗାରେ ପ୍ରତାରିତ ହୋଇ କବ୍‌ସି ଭୁଲ ବରଣ୍ଡି । କବ୍‌ସି ମଣିଷ, ମଣିଷ ଭୁଲ ବରେ । ତଥାପି କୁହନ୍ତୁ ଗମ୍, କବ୍‌ସିଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଲେ ଗଜପଟେର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ପାଇଁ କଣ ଉପାୟ ବାକ ଅଛି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ, ସେ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଶେଢ଼ା ନାହିଁ ପତି ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତିକୁ ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ହୁଏ...

ଗଣି—ଗମ୍

ମୁକୁନ୍ଦ—ଯାଅ ଗଣି, ଦୁର୍ଦ୍ଦଳମନକୁ ମୋର ଅଜ ଦୁର୍ଦ୍ଦଳ କରିଦିଅ ନାହିଁ । ଘଟଣାର ଅବେଶନା ମନେ ଶୁନହୁଏ କରି ସବାବନ୍ତି
(ବାହାରେ ଶୋ ପୁନ ହେଇ)

ମୁକୁନ୍ଦ—କିଏ ?

ଗଣି—(ଗୁଲ୍‌ଗରେ ଓ କିଛି ସମୟ ପରେ ପଣି ଅସିଲେ)
କବ୍‌ସି

ମୁକୁନ୍ଦ—କବ୍‌ସି ! ଏଇ ସ୍ବପ୍ନ ଭୁଡ଼େ । କବ୍‌ସି ! (କବ୍‌ସି ଭିତରକୁ ପଣି ଅସି ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁକର ଠିଆ ହେଲେ; ଦେହରେ ଶିଂଖାର ବେଶ) କିଏ ତୁମେ ? ଶେଢ଼ଙ୍ଗର ଜମିଦାର କବ୍‌ସି ? ଏଠି ବାହୁକ ? ଯାଅ ଶେଢ଼ଙ୍ଗ, ସେଇଠି ଗୋଷଣା କରି ତୁମ ବିଜୟର ଖାଣ୍ଡି ସେଇଠି ପ୍ରସ୍ତର କରି ତୁମର ଶାବନ୍ତି, ରସକର ଠିଆ ହେଇ ବାହୁକ, ଶେଢ଼ଙ୍ଗର ଜମିଦାର କବ୍‌ସି ହୁଏ ତୁମେ ?

ବକ୍ସି—ଶେଷର ଜମିଦାର ନୁହେଁ ଗଜପତି । ଗଜପତିଙ୍କର ବକ୍ସି ନୁହେଁ । ସବୁଦିନ ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ସବୁଦିନ, ସବୁଦିନ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବକ୍ସି ମୁହଁରେ ଆଜି ଦୁବଳର ଆଖିନାଦ, ସେ ଆଜି ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ନୁହନ୍ତି । ସବୁଦିନ ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ! ହା, ହା, ହା, ଫେରିଯାଅ ଫେରିଯାଅ ତୁମେ ବକ୍ସି, ଫେରିଯାଅ ଗଜନବରର ପରିଚିତ ଚରଣକୁ କଳଙ୍କିତ କରି ନାହିଁ, ସବୁଦିନ ବକ୍ସି ତୁମେ ଫେରିଯାଅ ।

ବକ୍ସି—ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଏ କଣ ଦେଖୁଛି ଛାତ୍ର ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ସବୁନାଶର ଭୂତ, ଫିରିଙ୍ଗିର ଭୂତ । (ଡାସରେ ସେ ସାକଳଙ୍କ ପରି ଉପି ଉଠିଲେ)

—*—

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ...ଘନ ଓ କୁରୁସା କଥାକାତ୍ରି ହେଉ ହେଉ ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ଘନ—ହଇରେ କୁରୁସା, ସେ ପେଟୁଆ ବୃଷ୍ଟିକମ୍ବୁଟା କେତେ ପେଟୁଟାଏ ନ ଖେଳିଲା ? ଶେଷରେ ବକ୍ସି ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପରି ଲେକେଇ ଦାଣ୍ଡର ଭିତରାଣୀ କରିଦେଲା ।

କୁରୁସା—ହେଉଛି ଘନଥ ଭାଇ, ତୁ କହୁଛୁ ସେଇଆ, ମୁଁ କି କହୁଛି ସେଇଆ, ପାଞ୍ଚଜଣ କି କହୁଛନ୍ତି ସେଇଆ । ହେଲେ ଅସଲ ପେଟୁଟା କଣ ତ ଆମେ ଜାଣିଲେ ନାହିଁ ।

ଘନ—ବଗାଳି କେତେ କାମଟାଏ ନ କଲା ? ଆରେ ସୁନାପିଲିଲା ଭଲ ଜମିବାଡ଼—ସେ ପୁଣି ଦଶ ବାର ମାଣ କି ନୁହେଁ ବାଟି

ବାଟି ହୋଇ ଶୁଭିକା ବାଟି.....ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ବୃଷଭଦ୍ର
ଧନ୍ୟ ତୁମ ମନ୍ତ୍ରମା ।

କୁରୁପା—ବାହୁତ ଗୋଟାଏ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ଆପଣ
ଭଦ୍ର ବାଟା କାଣିକୁ ଯେବେ କହ ।

ସନ—ଆରେ ମୁଁ କଣ କାଣିଛୁ ? ହେଉଛି ଭଦ୍ର ବାଟାଟି
ଆଉଲେଣି ସେ କାଣିଥିବେ ଅବା ।

ଭଦ୍ର ବାଟା—କୋଉ କଥା ସନ—କୋଉ କଥା ?

କୁରୁପା—ନାହିଁ କବାଟେ, ଏଇ ବସି ସାଥୀରେ କମିଦାଶ ଯିବା
କଥା ।

ଭଦ୍ର ବାଟା—ସେ କଥା ଆଉ କହନ୍ତି କୁରୁପା—ସେ ଗୋଟାଏ
ଶକ୍ତି କହନ୍ତି ।

କୁରୁପା—ତେମେକିତ ସେଇ କଥା କହୁଛ—କଥା ପିଟାଇ
କହନ୍ତି ।

ଭଦ୍ର ବାଟା—ନାହିଁ ହୋ, ବାଟାଟା, କେଉଁଠି ଯଦି ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ
କରିଥାଉ ଲୋକ କି ସେ ଦେବାନର ଲୋକେ ଶୁଣିବେ...

ସନ—ହଉଛି ଶୁଣିଲେ ଶୁଣନ୍ତୁ...କମିଦାଶ ନେଇ ମହିନାରେ
କଲଣି—ଏ ଶେରଧା ଭୂଇଁରେ ବାସ ଶ୍ରବଣ ରହୁଲେ ।

ଭଦ୍ର ବାଟା—ଏଇନେ କିଏ କେତେ କଥା କହୁଛୁ.....କିଏ
କହୁଛୁ ବସି ସାଥୀରେ—ପିଲା କବଳ ନେଇ ଶେଡ଼ଙ୍ଗ
ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ପକାଇଲେଣି—କିଏ କହୁଛୁ ପିତର ସାହେବ
ନଥାରେ ସାଥୀରେ ଲଳିତାଙ୍କ ଏ ଦଶା ହେଲା । ଆଉ
କିଏ କହୁଛୁ, ଅମ ବସିବୁ ଆମେ ଶୁଭା ଶେବା ଦେଇ,
ମାଗଣି କର ପୁଣି ଉଠାଇବୁ ।

କୁରୁପା—ସାଥନ୍ତେ ବୁଝିବା ସୁଝିବା କେତେ—ସେ କୁଅଗ୍ନେରଙ୍ଗ
କଥାରେ ବାହୁଁକ ବା ଭଳିଗଲେ ?

ଭଃ କବାଟ—ବୁଝିଲୁ କୁରୁପା.....କପାଳ ଲୁଗନ ଦେ କରବ
ଆନ—ସ୍ତବ୍ୟରେଣା ଯେଉଁ ଅଡ଼େ ଟାଣବ ମଣିଷ ସେଇ
ଅଡ଼େ ଯିବ । ଶନି ପରା ଦକ୍ଷିଣର ଲଗ୍ନଠାରୁ ୧୦ମରେ
ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ୭ମରେ ରହିଛି..... ଦେଖାଯାଉ...

ସନ—ସେଇଠୁ, ସେଇଠୁ କଣ ହେଲା ?

କୁରୁପା—କୁହୁଅ କବାଟେକମ୍ପିଦାଗ୍ରା କପର ଗୋଟାଏ
ହାତରୁ ଅଉ ଜଣକ ହାତକୁ ଗଲା—

ଭଃ କବାଟ—ସାଥନ୍ତେ ଅମର ଶକ୍ତିସ୍ତା କରଟର ପାଖରେ
ପଇଠ ରୁଥିଲେ । ବଙ୍ଗାଳୀ କହିଲା, ସେଠି ନ ଦେଇ
ତହସିଲଦାର ପାଖେ ପଇଠ କରିବାକୁ—ଏଣେ ଗହସିଲ-
ଦାର ଗୌରବର ଦେଲେ ବୃଷଭଦ୍ରଙ୍କ ନିଜସ୍ୱାମୀ । ସେ କଣ
କଲେନା ଶକ୍ତିସ୍ତାଶେଡ଼ଙ୍ଗ ଜମାରେ ନ ଦେଇ ଶହାଙ୍ଗ
ଓଗେର କରି ପଇଠ କଲେ । ଫଳରେ ଶହାଙ୍ଗ ସଙ୍ଗରେ
ଶେଡ଼ଙ୍ଗ ସାମିଲ ହୋଇଗଲା ।

ସନ—ଓହୋ । କେଡ଼େ ଶେଳଟାଏ ନ ଶେଳିଲା—ସେଇଠୁ
ସେଇଠୁ ?

ଭଃ କବାଟ—ବୃଷଭଦ୍ର ଏଣେ କଣ କଲେ ନା ନିଜ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ନାରେ ଶହାଙ୍ଗକୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଲେ,
ପୁଣି କେଇଟା ଦିନ ପାଇଛି କି ନାହିଁ ନିଜେ ଖରଦ କରି
ନେଇ ହେଲେ ସେଠାକାର କମ୍ପିଦାର ।

ସନ—ସାରିଦେଲେ, ବୁଝିଲ ଉତ୍ତର କବାଟେ, ଅମ ମୂଲକଟାକୁ
ସାରିଦେଲେ ।

କୁରୁପା—ଅଛା କବାଟେ-ସାଥନ୍ତୁ ମତଦମା ଭେଥରେ ବଣ
କଛୁ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ?

୧୫: କବାଟ—ଶୁଣ ହେ ସ୍ୱା ବଥା ଶୁଣ—ଗୌରା[ଭାବ]ପେଉଁ
ତାକୁ, ସେଠି ପୁଣି ମତଦମା ? ପକ୍ଷୀଏତ ତେଣୁ ଶିଖା ଶିଖି
ହୋଇ ଅଟନ୍ତୁ, ଯାହା ପେଉଁଠି ହେବ ମୁଁମାର ପିଠି
ଗାଲବେ ।

କୁରୁପା—ତେବେ ଏକ ସାଥନ୍ତୁ ଉପର ହାକମ ଠେଇଁ ଓଳେଇ
ଅସର ଭେଥରେ ଗୋଟାଏ କଛୁ କନାଗ ହୋଇ ନ
ଥାନ୍ତା ?

୧୫: କବାଟ—ଅଉ କନାଗ ? ସାଥନ୍ତୁ ବୁଲଇ ସାହେବ ପାଖେ
ବଣ ଅସର ଭେ ନ ଥିଲେ କି ? ବୁଲଇ ସାହେବ ମତଦେଇ
କଲେଗରେ ଶେକରଇ ଦାଗାଟା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ
ହେବ ତାସରେ ।

ସଦନ—ସାଥନ୍ତୁ ଭେଥରେ ବଣ କଛୁ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ?

୧୫: କବାଟ—କାହିଁକି ପିଚୁଟାରେ କଲେଗକୁ ପିବେ ? ଆଇନ୍
କାନ୍ତୁ ଉପର ହାକରେ । ସେ ବଣ ସହକେ ଛାଡ଼ି ଦେବେ-
ତେବେ ଯେଉଁ ବାହାର କରିବେ । ଖାଲି ହରକେଆ ହକା
ବଥା ନୁହେଁତ ଆଉ ବଣ ?

କୁରୁପା—ହଁ ଅମ ନିକ କଥାରୁ ଅମେ ବଣ ବୁଝୁନୁଁ.....ହଉ
ହଉ ଗୁଲ ଗୁଲ...

୧୫: କବାଟ—ନାହିଁ ଭାଇ ମୁଁ ଟିକେ ସ୍ୱାଡ଼େ ପିବି—ଟିକେ ତାମ
ଅଛୁ ସବୁଗକାର ସାଖରେ ।

କୁରୁପା—ହଉ ଯା—(୧୫: କବାଟ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଭାନ—କୁରୁପା ଏଥର ଗୁଲ—ଶୁଣିଲୁତ ଆଉ ବଣ ?

(ଦୁହେଁ ବାହାର ଗଲେ ।)

ମୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଶୋକାଳ ଗୋରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଡେଇଁ ଏକ ପାହାଡ଼ର
ସାଦୃଶ୍ୟ । ଶୁଭ ଅନେକ ହୋଇଗଲାଣି—ଦୂରରୁ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର
କିଟକିଟ ଧ୍ବନି ସମୟେ ସମୟେ ଶୁଣା ଯାଉଛି । ବର୍ଷ ପ୍ରାଣୁସର
ଗୋଟିଏ ଗଛ ମୂଳେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଏଥର ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନରେ
କହେନା ସରକଣ୍ଡେ ଦୁଃଖ ଅସେ । ଛୁଳ ବେଶ—ଆଉ ମଳିନ
ବସ୍ତ୍ର—ସେ ଅଳଙ୍କାର ଭିତରେ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଉଛି
ସେ ଶବ୍ଦ, ବର୍ଷିଙ୍କର ଅନ୍ତରର କାଣି—ବିବେକର ବୋଧାତ)

ଶବ୍ଦ—ଶେଷର ହସର—ଫିଙ୍ଗିର ମାୟା ଜାଲରେ ଗୋଡ଼
ପୁରାଇ, ବର୍ଷିର ଏଇ ଦଶା ଦେଲା—ଛୁ...ଛୁ...

ବର୍ଷି—(ଚମକିପଡ଼ି) କିଏ ବହୁଛି—କିଏ ? କିଏ ? ଏ ଗଣ
ଜଙ୍ଗଲରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷିକୁ ଶାନ୍ତିରେ ରଖାଇ ଦିଅନ୍ତାନ୍ତି
କିଏ ?

ଶବ୍ଦ—କିଏ...କିଏ ଆଉ ହୋଇ ପାରେ ବର୍ଷି ?

ବର୍ଷି—ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ—ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କର ପାରୁନାହିଁ ।

ଶବ୍ଦ—ଜାଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ କରବା ଅବଶ୍ୟକତା
କି ନାହିଁ ଖୋଜି ମୂଲକର ବର୍ଷି-ଜଗତକୁ ବିଦ୍ୟାଧର
ଭ୍ରମରକର ସ୍ୱପ୍ନ ଏ ସବୁ ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟେବା ଉଚିତ
ଥିଲା... ।

ବର୍ଷି—ହଁ ଥିଲା । ଥିଲା (ସେ କାନ୍ତ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।
ଗୋଟାଏ ବିଜୁଳି ମାରିଲା-ବିଜୁଳି ହେଲାବେଳେ ଦେଖାଗଲା
ଦୂରର ଏକ ପାହାଡ଼ର ଡେଇଁ ଭିତରେ ଜୟକୃଷ୍ଣଙ୍କର

ବେତା ଯେମିତି ପାଣିରେ ଲଟକା ହୋଇଛି । ମୁହଁରେ
ତାଙ୍କର ହସ । ବର୍ଷି ସେଇ ଦିଗକୁ ହୁଟିଗଲେ)

ବର୍ଷି—କିଏ ଶବ୍ଦଗୁରୁ ଅପଣେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣର ମୁଣ୍ଡ—ମୋର ଶେଷକଥା, ବର୍ଷି, ତୁମକୁ ମୁଁ ଭଲ
ବୁଝିଥିଲି—କିନ୍ତୁ ତୁମର ଯେତେବେଳେ ମୋ ନିକଟ, ଗୋରାଙ୍କର
ଜୟହେଉ ଗଜଧରଣର ଜୟ ହେଉ ।

(ଅଜ୍ଞ ବୋଧାଏ ଲହରୀ ବଜୁଛି ମାରିଲା—ସେଇ ଗୁମ୍ଫା
ଭିତରେ ଜୟକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଦବିଗଲା ...)

ବର୍ଷି—ଶବ୍ଦଗୁରୁ ଅପଣେ—ଅପଣେ ଶୁଣିଗଲ—କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ
ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅଗତର ବସୁର ଲେ । ଅଜ୍ଞ
ଶେଷରେ ଯେଉଁ ସାଇତ, ଯେଉଁ ଗୋରା ଅଧିକାରୀଙ୍କର
ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ମନେକରି ପତକୁ ଘଣ୍ଟି ଅପିଥିଲି
ଶେଷରେ ସେଇମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଖାଲ ଖୋଳି ଦେଲି ।
ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସବିନାଶ କରି ମୁଁ ହୁଏତ ତେଣୁ
କରିଥିଲି—

(ପୁଣି ଏକ ବଜୁଛି ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା ମୁକ୍ତରେ ଦେଖାଗଲା
ମୁକ୍ତରେ ମୁହଁ)

ଫ୍ରେଡ଼—You could not have done anything.
We were too powerful. ତୁମେ କିଛି କରି ପାରି ନ
ଥାନ୍ତ—ତୁମର ଶକ୍ତି ତୁମଠାରୁ ବେଶୀ ଠିକ—ବୁଝି ନ
ଥାଉ କିନ୍ତୁ ଆମେ ଡେଇ ନଇ ପାଟ ସମୁଦ୍ର ସାରି ହୋଇ
ଏଠିକି ଅସିଲୁ ? ଆଉ ତୁମ ତେଣୁକୁ ତୁମ ଲୋକ ଡେଇ
ଶାସନ କରି, ତୁମେ କି କରି ପାରିଥାନ୍ତ ।

ବକ୍ସି—ଫେର, ଫେର, ବୃନ୍ଦାବନର ଫେର, ତୁମେ
 ବାହୁଁକ ସବନାଣର ଅଗ୍ନି ଶିଖା ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଗାଁ ଗାଁରେ ବୁଣି
 ବୁଲିବ ? ତୁମ୍ଭେ ବାହୁଁକ ଧୂସର ଜାବାଣୁ ଛଇ ଦେବାର
 ଚେଷ୍ଟା କର ସୁନାର ଗଇଳରେ ।

(ପୁଣି ବଜୁଳି ମାରିଲା ଫେର ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଗଲେ,
 ମେଘର ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ...ସେଇ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଓ ଦେଖାଗଲେ
 ଚରଣ ଆଉ ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର)

କିଏ ତୁମେ ? ଚରଣ ପହଁନାୟକ, ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର ତୁମେ
 ନିମଜହରାମ ତୁମେ ଶିଖିମନାଲର ଦଳ, ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର
 ଗୋଷ୍ଠି (ଚରଣ ଖାଲି ହସିଲେ)

ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମି ଆମାତେ ଯାହା ବଲ୍ଲବାର ବଳ, ତୋମାର
 କଥାରେ ଆମାର କି ଯାଏ ଆସେ ? ଆଗୁ, କଲ୍ଲବ ଦେଖି
 ଏତନ୍ତ ରୋଡ଼ର କମିଦାର କେ ? ତୁମି ନାଁ ଆମି ?

(ସେମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ)

ବକ୍ସି—ସତେ ସତେ କଣ ହୋଇ ଗଲମୋର ତୁଆ ପିଲା, ଘର
 ଦ୍ଵାର ଗୁଡ଼ି ଅଜି ମୁଁ (ବକ୍ସି ଆଖିନାଦ କରି ବସି ସତେ
 ମୁହଁରେ ଚାରୁଣୀ ଅଜି ବ୍ୟାଥା...)

ଧ୍ଵନି—ବକ୍ସି...ଉଠ...ଉଠ...

ବକ୍ସି—କିଏ...କିଏ ?

ଧ୍ଵନି—ଉଠ...ହୋଇ ଶୁଣ...

(ଶୁଣାଗଲା ହରିତର ହଠାତ ସେଇ ଗାଁରେ ଥିଲା—
 ପ୍ରାଣ ଅଜି ଜୀବନ ଗାଇ ଗାଇ ସବୁଥିଲା ବହୁଷ ।)

ଦୁର୍ମତ ସୈନିକ ଗାର

ଗୁରୁରେ ବୃକ୍ଷସ୍ତ ସଥେ ।

ଅମଳିନୀ କାଟି ମହାର ଅଗ୍ରତ

ଝୁଲିଯାଅ ତପନ ଦିଗନ୍ତେ ।

ଗୁରୁରେ..... ॥

ଏଇ ଧରଣି କୋଳେ ଜନମ ତୁମର

ଏଇ ବଳିଙ୍ଗ ତୁମ ମାଆ,

ଶୂନ୍ୟ ତାର ବର ଚଳମଳ

ତୁମେ ତ ଜାତିର ନାହା ।

ଚମକ ନିଶାଣି ବାଜି କିଠେ ଶୁଣି

ବିଜୟ ମହୁଣ ସାଥେ ।

ଗୁରୁରେ..... ।

ବନ୍ଧୁ—କିଏ ? କିଏ ତୁ ବାଳିକା ? ଶୁଭର କଳାମେଘୀ ଅନ୍ଧାର,
ବନ୍ଧୁର ପେଟ ଶିର କେତେବେଳେ ବା ପାଣି ଝର ପଡ଼ିବ,
ବିଜୁଳି ଗଡ଼ିଯିବ ନିର ବଣର ବାଘ ଭୁଲି ବି ଶଂକ ଯାଉଛନ୍ତି
ତୁ ଏବା କିଏ ?

ବନ୍ଧୁ—କାହିଁ ମେଘ ସାନ୍ତେ, କାହିଁ ଅନ୍ଧାର, ଦେଖୁନାଁ ପାହାନ୍ତର
କୁଆଁରୀ ଉଇଁକଣି ତା ପରେ ସଖାତର ନାହିଁ କିଏ
ଅସିବ । ଏ ବଣ ଭୂମି ବି ଲଭ ହୋଇଯିବ ସାଥନ୍ତେ ।

ବନ୍ଧୁ—କିଏ ତୁ ବାଳିକା—ଏତେ ମମତା ଦେଇ ତାକୁ
ମତେ ସାନ୍ତେ ବୋଲି ?

ବନ୍ଧୁ—ଚିହ୍ନିପାରୁନାଁ ସାନ୍ତେ ?

ବନ୍ଧୁ—ନାଁ ତ ?

ବହୁସ୍ରୀ—ମନେ ଅଛୁ ସାନ୍ତେ, ବରୁଣେଇ ଦୂର୍ଗରେ ସମସ୍ତଙ୍କର
 ସୁଖ ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଇ, ଏକ କିନ୍ତୁ ଦୋଇ ଚାହାର
 ହାତ ସପ୍ତଲି ଉପରେ ବୋଲି ଦେଇଥିଲୁ କହର—

ବରସି—ବହୁସ୍ରୀ !

ବହୁସ୍ରୀ—ହଁ ସାନ୍ତେ ମରିନାହିଁ……

ବରସି—ତୁ ତେବେ ଏଠି କେମିତି ?

ବହୁସ୍ରୀ—ତୁମକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି । ତୁମ ଏଠି ଚାହିଁବି ? ଖୋଜି
 ମୁଲକ ଉପରେ ଥରେ ଅତି ପଚାର ନା ।

ବରସି—ଖୋଜି ମୁଲକ ।

ବହୁସ୍ରୀ—ହଁ ସାନ୍ତେ ଖୋଜି ଭୂଇଁର ଶୁଣିଲପଟ ଅହୁର ଶୁଣି
 ଶୁଣି ରହୁଛୁ ଖାଲି ଟିକିଏ ନିଆଁ ସେଠି ଲେଡ଼ା… ।

ବରସି—ଏକଣ ବହୁସ୍ରୀ ବହୁସ୍ରୀ ।

ବହୁସ୍ରୀ—ମିଛ ନୁହେଁ ଅଖିରେ ଦେଖ…ତା'ପରେ ସରତେ
 ଯିବ ।

ବରସି—ବହୁସ୍ରୀ ।

ବହୁସ୍ରୀ—ମୋର ବେଳ ନାହିଁ ଅସିଦ୍ଧ ଅସ…ନଇଲେ ମୁଁ
 ଚାଲିଲି…… ।

ବରସି—ବହୁସ୍ରୀ ।

ବହୁସ୍ରୀ—ସିନ୍ଦୂର ପାଟିବଣି ସାଆନ୍ତେ—ଦେଖୁନା ତୁମର ପ୍ରସ୍ତୁ
 ଦେଖିମାର ଛତ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ପିରିଙ୍ଗି କ
 ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

(ବରସି ଚାହିଁଛନ୍ତି ଅଖିରେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା)

ଅର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ସମୁଦ୍ର ବୃତ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ପ୍ରାନ୍ତର ଦୂରରୁ ଲୁଣ ମଣ୍ଡଳିମାନଙ୍କର
ଗୀତ ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ.....)

ସାତ ସମୁଦ୍ରର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ବର ବେପାରୀ
କିଂସାରିଁ କର ଏ ଦୂର ।
ଆମ ବେପାର ବଣିକ କଥା କରୁଛ ଜୁର
ହୋ ଦରିଆ..... ।

ମାଟିରେ ଆମ ଜନମ ମାଟି ବେଉସା
ମସୁଦୁର ଲହଡ଼ି ଆମ ଉପା ।
(ଆଜ୍ଞ) ଗଣ୍ଡିଲି ସତର ବାଜି
ଯାଅ ତୁମେ ସେଠାରୁ ।
ହୋ ଦରିଆ.....

ନାହିଁ କହୋ ତୁମ ଦେଶେ ଦୟା ଦାନ ଧରମ
ଲୁଣ ମୁଠାବ ହରୁଛ ଲଗୁନାହିଁ ସରମ
ନୀଳ ଆକାଶ ତଳେ ନୀଳ ସରବତ କୋଳେ
କାଲିଆ ଶୁଣି ଆମ ଗୁହାଗୁ ॥
କାଲିଆ.....

(ପ୍ରବେଶ କଲେ ଫ୍ରେଜର... ସେଇ ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି
ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟରେ ବେତେକ ଲୁଣ ଟୋକେର ଧର ସେଇ ବାଟେ
ଗୁଲି ଯାଉଥାନ୍ତି...)

ଫ୍ରେଜର—Ha Sepoy.

ସିପାଗ୍ର—(ପଶିଅସି) ହଜୁର.....

ଫ୍ରେଡ଼ର—କନ୍ ଦେଲ ?

ସିପାଗ୍ର—ନାହିଁ ହଜୁର, ମୋ ବୋ ମାନିଲେ ନାହିଁ—ଦେଖ
ନାହାନ୍ତି ଟୋବେର ଟୋବେର ଧରି ଲୁଣି କମର ବୋହୁ
ନେଇଛନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଟୁମ୍ ଚୋ ମାନିଲେ ନାହିଁ ସରକାରୀ କାମରେ
ବାଜାବେଳ ? ହାମେ କନ୍ଟୁ କଂପାନୀକୁ promise କର
ଓଡ଼ିଶାର ଲୁଣମରା ହାମେ ବନ୍ଦ କରୁଛୁ ।

ସିପାଗ୍ର—ହଜୁର—

ଫ୍ରେଡ଼ର—କନ୍ ଦେଲ...ଟୁମ୍ ଚୋ ମାନିଲ ନାହିଁ...ଅଛା ହାମେ
ନିଜେ ଯାଉ—

ଭରଣ—(ପଶିଅସି) କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ, ନୌ No. ହଜୁର ନୌ...
ଅପଣ ସେଲ୍‌ସରେ (Self)ରେ ସିବା ଦରକାର ନାହିଁ
ମୁଁ ତାର ଆରେନ୍‌ଜମେଣ୍ଟ (arrangement) କରି ଦେଇଛି ।
ଆରେ ସିପାଗ୍ର ଶ୍ଟାଣ୍ଡ (stand) କରି ରହିଛୁ ତଣ ପୁଲ
(pull) କରି ନେଇଅ ଉଡ଼ି ଅଣ... ..

(ଏଇ ସମୟରେ ଏକ ବୃଦ୍ଧା ପଶିଅସିଲ)

ବୃଦ୍ଧା—ବାବୁ, ବାବୁ

ଫ୍ରେଡ଼ର—What is that—ସେ କିଏ...ଏଠି କନ୍ ମାଗିଲ ?

ବୃଦ୍ଧା—ଶୁଣିଲି, କୁଅଡ଼େ ସାରବ ଅସିଛି ଲୁଣ କମିଛି...ଗୁଡ଼ାର
କରିବାକୁ ଅସିଲି

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଏଠିକି ଚାହିଁକି—ବଗଳାକୁ.....

ବୃଦ୍ଧା—ନାହିଁ ବାବୁ ମୋ ଗୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକେ ଶୁଣ...

ଫ୍ରେଡ଼ର—What does she say—କଣ ସେ କହିଲ ?

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ କମ୍ପ୍ଲେନ୍ କହୁଛି (complain)
 ଫ୍ରେଜର—Complain, What Complain ? Complain
 Complain ଶୁଣିଥାନ୍ତେ Complain—ଏ ଲେବରଗଡ଼ାକୁ
 ମାଲ୍‌ମ ଦେଇ ନାହିଁ Better Government କନ୍ ।

ବୁଢ଼ା—ସରକାରୀକାରୀକୁ ଅଳ୍ପ ସିପାରିଶୁଡ଼ାଏ ମତେ ମାତ୍ର
 ମାରିଲେ । ମତେ କହିଲେ ଗଜଣା ଦିଅ । ମୁଁ କଉଡ଼ି
 ଦେଇ—ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ କହିଲେ ଟଙ୍କା ଦିଅ । ମୁଁ ଟଙ୍କା ବାହୁଁ
 ଅଣିବି କାହିଁ ? ଏ କଉଡ଼ି ତ ବାହୁଁ ବେତେକାଳରୁ ଅମେ
 ଦେଉଥିଲୁ । ଫିଙ୍ଗି ଅସିବ । ମାନ ସହିତ ଦାନା କନା
 ସବୁ ଗଲା—ମୁଁ ଗୁଡ଼ାସି ଭରିବାକୁ ଅରୁଛି କାହିଁ ।

ଫ୍ରେଜର—କଉଡ଼ି ନେଇ କନ୍ ଅମ ମେନ୍ ସାହେବ ପାଇଁ
 neckless କଉଡ଼ି—no—no କଉଡ଼ି । ଟୁମ୍‌କୁ ଟଙ୍କାରେ
 tax ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । well Pattnaik ଟମ୍‌ମେ ତେଣି
 ଲୁଗାରେ ବୁଢ଼ୀକୁ ବୁଝାଇ ଦିଅ—we want coins.

ଭରଣ—ହେ ଓଲ୍‌ଡ଼ ଓମାନ (old woman) ସାହେବ କହୁଛି
 କଉଡ଼ି ନେଇ କଣ ତା ମେନ୍ ବେବରେ ହାର କରିବ ?
 ତା ନଟ୍ ଡୁ (not do) ସେବଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
 ଟଙ୍କା ଆଣି ଟଙ୍କା ।

(ଏଇ ସମୟରେ ଟୋକେଇ ଧରିଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ
 ସିପାଗୁ ଟାଣି ଅଣିଲା—ଝିଅଟି ଗଛାର କରୁଥାଏ ।)

ବୁଢ଼ା—ଏ କଣରେ ସାହେବ ? ଅମ ଲୁଅମୁଣି ଝିଅ କୋଡ଼ୁର
 ବି ମନ ମଡ଼ଇ ନେଲୁ ?

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସ୍ତ୍ରୀ ସାହେବର ରୁଲ୍ (rule) ଅମାନ
 କଲେ କଣ ଅଇ ହେବ ?

ପ୍ରେମର—You ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲଣ ବାଣିଜ୍ୟ ମାଡ଼ଲ ?

ହୁଜା—ମ—ଏଇ ମାଟିର ଲଣ ତ ଅମେ ବୋଉ ପୁରୁଷକୁ ମାର
ଅପିଥଲ । ଅମ ମାଟିର ଲଣ ଅମେ ମରବୁ ନାହିଁ ତ ଅରି
କେବେ ମରବ ।

ପ୍ରେମର—ଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବହୁତ ବଡ଼ମାସ ଅଛି—ହୁମକୁ କଣ
କଣ ନାହିଁ Companyର permission ନାହିଁ ଲଣ
collect କରାକୁ ହୁମକୁ କଣ ମାଲମ ନାହିଁ Salt
business companyର monopoly ଅଛି ? ହୁମେ
ଅବନ ଜାଣିବ ଲଣ ମାଲମ ହୁମକୁ ହାମେ ଶାସ୍ତି ତେବୁ ।
ହାମର ଅରେକ ଜ୍ଞାନମାନେ ଯେମିତି ହୁମର weaver.
I mean ତନ୍ତମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି କଟି ଦେଲା—ହାମେ
ସେମିତି ହୁମର ହାଟ କାଟି ତେବୁ । ସିପାନ୍ତ ଏ ଟୋକାଗୁଡ଼ାକୁ
ମାରଦ ଉତ୍ତରକୁ ନେଇଯା...

ହୁଜା—ଏ ହିଅ ଭୁଆପୁଣୀ ଗୁଡ଼ାକୁ କିହଲ ଦେବ । ହଇରେ
ସାହାବ ଭାରିତ ସାହାସ । ତୋ କିରରେ କଣ ହାତ କଠିଲଣି
ବକ୍ସି କଣ ମଲଣି ।

ପ୍ରେମର—What ? I see Baxi is in the root of all.
ବକ୍ସିର ଚୋରେ ହୁମେ ଇରେକ ଅବନ ଅମାନ୍ୟ କଲ
all right ହାମେ ତ ହେଣି ନେବା begger ବକ୍ସି
କପର ହୁମ ତେଣର Robinhood ସାଜିଛୁ (ହସିଉଠିଲ)
You Pattnaik kick these women to Jail.
ହୁମେ ଏମାନଙ୍କୁ ଜେଲ ଭିତରକୁ ନିଅ— ।

ହୁଜା—କିହଲର ଧମକ ଦେଖାଉଛୁ ସାହେବ । କିହଲ ଭିତରେ
ଏ ହିଅ ବୋହୁ କେତେଟାକୁ ପୂରାଇଲେ କଣ ଶୋଇ
ମୁଲକଟାକୁ କିହଲରେ ପୂରାଇବୁ ।

ବରଣ—ହେ ବୁଢ଼ୀ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ହାକିମଙ୍କ
ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଣ ବଢ଼ୁଛି ।

ବୁଢ଼ୀ—ଆରେ ବରଣୀଆ ତୋ ହାକିମ ତତେ ବଡ଼ ।

ବରଣ—(ସିପାୟାଠାରୁ ଗୁରୁତ ଅଣି ମାରିଲା) ବଦମାସ ବୁଢ଼ୀ ।
ଆମ ମୁହଁକପରେ ପୁଣି କଦାବ୍ର । ସିପାୟା ! ବାନ୍ଧ—କେଇକୁ
ଟେକ୍ (take) କର ।

ଫ୍ରେଜର—No. no leave the old women. ସେ old
ହୋଇଛି ସେ କନ୍ ବଢ଼ୁଛି ସେ ଜାଣେନା ।

(ବୁଢ଼ୀକୁ ଗ୍ରହଣ ଦେଲେ)

ବୁଢ଼ୀ—(ପ୍ରସ୍ଥାନ ସମୟରେ) ଆରେ ବରଣୀଆ ଭଗବାନ ତୋର
ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ... ..

ଫ୍ରେଜର—Sepoy

ସିପାୟା—ହଜୁର...

ଫ୍ରେଜର—What ହଜୁର...ଯାଉ duty କରେ...ଯାଅ ଯେତେ
ହୋଇଥାଏ ଅଛି ସମସ୍ତଙ୍କୁ hunter ଲଗାଅ... ।

ସିପାୟା—ଏ ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଳିବା ଯାକେ ଏ ପାସ କରାଯାଉଛି
ନାହିଁ ହଜୁର...ଧରମ ସହକ ନାହିଁ ମତେ ।

ଫ୍ରେଜର—David.

ଡେଭିଡ୍—(Attention କର) Yes Sir—I can do it
ହାମ କରଦେବା ।

ଫ୍ରେଜର—You take these women ତୁମେ ଲେଯାଉ...
ଗୋଲିସେ ଉନ୍ଦା ଜାନ୍ ଏଟମ୍ କରଦୋ ।

ଡେଭିଡ୍—Yes Sir. (ଡେଭିଡ୍ ଦିଅ ଓ ଅନ୍ୟ ସିପାୟାକୁ
ଧକା ଦେଇ ନେଇଗଲା...)

ଫେର—ତୁମେ ଡେଇଁଲ ଟହୁଣ୍ଡିଲୁଡ଼ାର ଏ ସିପାଦ୍ରା ଦେମଟି
ନିମକହରାମ ଦେଇ, ହାମର ଅଦେଶ ଅମାନ୍ୟ ବଳା ।

ବରଣ—ହଁ ହଜୁର ନିହାତି—ନିମକହରାମ ବେବଟା (ଭଜୁ
ନାଥ କଣ୍ଠର ଗିଜାର, ଫେରର ହସି ଉଠିଲେ ।)

୫ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ରାଜଗୁରୁ ଜୟବୃଷ୍ଟି ପାସି ସାଇଥିବା ବଟବୃକ୍ଷ ମୂଳେ
ସମବେଦ ଜନତା ଓ ମଝିରେ ବକ୍ସି)

ଜନତା—ବକ୍ସି ସାଆନ୍ତକର ଜୟ ଦେଉ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମେଲିର
ଜୟ ଦେଉ ।

ବକ୍ସି—ଭ୍ରାତମାନେ ! ତୁମରିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଭାଙ୍ଗି ସଞ୍ଜୁଥିବା
ବକ୍ସିର ଲେନାରେ ପୁଣି ଆସିଛି ଉଷାର ଅଲେକ । ସେହୁ
ଲେନାକୁ ରୂପାୟତ କରିବାକୁ ତୁମେମାନେ ଅତି ସମସ୍ତ
କ୍ଳେଶ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୁଲିଯାଇ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପୂଣ୍ୟ ପିଠରେ
ସମବେଦ ହୋଇଛ । ଏଭଳି ଦେବତୁଲ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜୟୀ
ରାଜଗୁରୁଙ୍କୁ ପିଣାକ ରାଜ୍ୟ ଲେଲୁସ ଫିରିଙ୍ଗି ନିର୍ମୁଖ ଭାବରେ
ହତ୍ୟା କରିଥିଲା । ଏଭଳି ସେଇ ଓଡ଼ିଆ ବୀରର ଶେଷ
ନିଶ୍ବାସ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲା...ତୁମରିମାନଙ୍କ ସ୍ବାଧୀନତା ସାଧନ ।
ସାକ୍ଷୀ ତାର ଏହୁ ବଟବୃକ୍ଷ, ମୌନ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ତାର ଅତି
ଅରକ୍ଷରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାବାସୀଙ୍କୁ ରାଗିତ ଦେଉଅଛି । ଫିରିଙ୍ଗି
ଅତ୍ୟାଚାରର ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଅ...ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଅ ।

ସମସ୍ତେ—ଅମେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବୁ ସାନ୍ତେ—ଅମେ ପ୍ରତିଶୋଧ
ନେବୁ ।

ବକ୍ସି—ପ୍ରତିଶୋଧ ଗାଲି ମୁହଁର କଥା ହୁଅନ୍ତେ । ଫିରିଙ୍ଗିକୁ ଏ ଦେଶ ମାଟିରୁ ନିର୍ମିତ କରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ସେ ଯେ ନିର୍ମଳ ଲଟା । ଏଠାରୁ ମୂଲତା ଗୁଲିଗଲେ କଣ ହେବ । ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ପରା ଅତି ଶାଶା ମେଲି ବସିଛି । ତେଣୁ ଅତି ସାରା ଓଡ଼ିଶା ଭୂମିରେ ଫିରିଙ୍ଗି କଲେସର ଶେଷ ପଞ୍ଜାବୁର ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ସହଯୋଗ ଯଦି ତା ନହୁଏ ପ୍ରଥମ ମେଲି ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟର୍ଥତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, ଏ ମେଲିର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେବ ।

କ୍ଷ: କୋଟ—ଓଡ଼ିଶା ସାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୁଏ ଦେଖା ଗଲାଣି ସାଥନ୍ତେ । କଳିକାର କାମଦେବ ପଟ୍ଟଯୋଗୀ ଅଛନ୍ତି କୁଳଦେବ ନାଗୟୁଗ ପରମଗୁରୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜଳ ଉଠିଲାଣି । ଅମ ଖୋରଥା ଭୂମିର କିଛି ପଛରେ ଯାଇ ନାହିଁ । ଗାଁକୁ ଗାଁ ପ୍ରଧାନମାନେ ବିଶୋଦ୍ଧିମାନେ ପାଇକମାନଙ୍କୁ ରୁଣ୍ଡ କଲେଣି ।

ସ୍ତନ—ଗୁଡ଼ି ଅଧରେ ଅଗଡ଼ା ମାନଙ୍କରେ ବାଜି ଉଠୁଛି ଗୁମ୍ଫା ବନ୍ଦିଣୀ । ପାଇକର ଗୁଡ଼ି ଉଠୁଛି ଅତି ପଡ଼ୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ପରା ବାହାରେ ହଜାର ହଜାର ପାଇକ ଅସଶକ୍ତ କଥାକୁ ଅସେଷା କରୁଛନ୍ତି... ..

କ୍ଷ: କୋଟ—ଅପଣି ଅଗୁଅ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଦେଖିବେ କଣ ହେଉଛି ।

ସ୍ତନ—ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ । ଅସଶକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅମେ ଅମର ହଜାର ହଜାର ପାହାଗୁ କଣୁଆ ଅଛନ୍ତି ତେବେ ପାଇକଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ

କି ଅଣି ଏଠାରେ ବଢ଼େଇ ଦେବୁ । ଖାଲି ସେଇ ଗୋଟିଏ
କଥା ସାରିଁ ଆମର ଓଜର ଆପଡ଼ି । ସେଇ ଗୋଟିଏ କଥା...
କୁହୁପା—ହଁ କବ୍‌ସି ସାଥନ୍ତେ ରାଜାକୁ ଡେବେ ଅମେ ଅମର
ମେଲିବେ ସୁରାଇବୁ ନାହିଁ ।

ରୁ: କବାଟ—ରାଜା ହେଲା କେଡ଼ା । ଯେଉଁଠି ଗୋଲି ସାଣି
ଦେଖିବ ସେଠିକୁ ଯିବ ।

ସନ—ରାଜା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପାଇବର ବିଶ୍ବାସ ନାହିଁ ।
ବାହାରେ ଯେଉଁ ଶହ ଶହ ସାଇତ ଅସେଷା କରନ୍ତି
ଆମର କଥା ବାଣ୍ଟିବ ଫଳା ଫଳ ଜାଣିବାକୁ ତା ଭିତରୁ
କେହି ଗୋଟାଏ ବି ରାଜାର ପଟ ହେବେ ନାହିଁ ସାନ୍ତେ ।

କବ୍‌ସି—ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ ଦିବାକୁ ଯାରି
ଯେଉଁ କବ୍‌ସି ଦିନେ ଗଜପତିଙ୍କ ଉତ୍ତରକୁ ତଡ଼ା ଖାଇଥିଲା
ସେହି କବ୍‌ସି ଅଳ୍ପ ତାର ସମସ୍ତ ସଜ୍ଜାକଥା ଭୁଲି ଯାଇଁ କହୁଛି
ଏ ବିପ୍ଳବ ସାରିଁ ଗଜପତିଙ୍କର ନେତୃତ୍ବ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱୀକାର
କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୁହ ତ ଯେତେବେଳେ ଆପେ ଆପେ
ଗଜପତି ନାଜର ସହଯୋଗ ଦାନ କରିବା ଲକ୍ଷର ସୋପାନ
ରେ ବାଣ୍ଟି, ସଠାଇ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କିପରି ଅସ୍ତ୍ରୀକାର କରାଯାଇ
ପାରେ ?

ସମସ୍ତେ—ଆମେ ରାଜା ସାରିଁ ଲଢ଼ିବୁ ନାହିଁ ।

କବ୍‌ସି—ବାହା, ପାଇଁ ଡେବେ ଲଢ଼ିବ ?

ସମସ୍ତେ—ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ,

କବ୍‌ସି—ମୋ ପାଇଁ.....ମୁଁ ହେବି ରାଜା (ହସି ଉଠିଲେ ସେ)
ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମଧ୍ୟ, ହିମେମାନେ ମୋତେ ହସାଇଲା । ନା-
ଅଜ ରାଜା ପାଇଁକ ମୋ ପାଇଁ ଲଢ଼ିବାର ପ୍ରସ୍ତେଷ ନାହିଁ ।

ଆଜି ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛି, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଲଢ଼ିବ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ ଯେପରି ଫିରିଙ୍ଗିର ଶ୍ରେୟ ବିତାସ ପାଇଁ ବିକ୍ରି ନ ହୁଏ । ତୁମ ଗଜଣାରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଯେପରି ତାର ଶକ୍ତି ନ କରାଏ ତାର ପାଇଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ଏ ଲଢ଼େଇରେ ଜୟଲାଭ କର ତାହା ହେଲେ ତା ପରେ ଯାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀର ହେବ କିଏ ହେବ ଏ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମୁଲକର ଶକ୍ତି.....ସାଇକଲ ପ୍ରତିନିଧି ନା ବ୍ୟାକ୍ରମିକ ଶକ୍ତି ମୁକୁତଦେବ..... ।

(ସେ କିଛି ସମୟ ରୁପ ରହିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଣାଗଲା ଶିଶୁ ଗୁଞ୍ଜନ—ତାପରେ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ, ପୁଣି ସେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ)

ମୋର ଆଜି ଦେଖି କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀର କର, ମୋ ନେତୃତ୍ୱରେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ପୁଣି ଜାଗିଉଠିବ କି ନାହିଁ । ଆଜି ଯଦି ତାହା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କରନିଅ, ଜୟ ପ୍ରସାଦକୁ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଆଦେଶ ହେବ ଚରମ ଆଦେଶ—ଏହି ମୋର ଶେଷ କଥା—(ତାପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଦୌଡ଼ ଆଣି ଗଣ୍ଡି ପକାଇ) ନିଅ.....ଯାଅ..... ଦିଅ ତୁମର ସାଇକଲ...ସେଇମାନେହିଁ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ ।

(ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯାନ୍ତି ଥରେ)

ବକ୍ସି—ବରୁଣାବର (ଏକକ କହି ଅଟକି ଗଲେ) ବାହୁଁ... ଦେଖିଲି ତୁମେ ତ ରୁପ ରହିଲୁ...

ବରୁଣାବର—ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁରେ ବକ୍ସି ! ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତୋ ବାପ ଅଜା ଚଉଦ ପୁରୁଷ ମୋ ବାପ ଅଜା

ଚକ୍ରଦସୁଷ୍ପଳ ଉପରେ ହୃଦୟମତ କରନ୍ତି । ଅଜ ମୋ ବାସ
ଅଜା ସେଇମାନଙ୍କ ଉପରେ ଫଳ ବୁଲେଇ ଲଢ଼ିବାକୁ
ପାଇବେ ମାରି ତେଜ୍ ସଫଳରେ—ଏ ଚକ୍ରଦ ସୁଷ୍ପଳ
ଶ୍ରୀକା ଥୋଇ ଦେଲି ତୋର ଅଗରେ—ହାଣି ଦେବୁ
ଯଦି ଦେ—ବେକଟା ଦୁଇଗଡ଼ କରି ଛୁଣ୍ଡାଇ ଦେ—ସେଇ
ମତେ ସୁଦ୍ଧାବ—ଅଜ ତା ଯଦି ନ କରୁଛି ଶ୍ରୀକା
ବଦାଲ ଦେ ମୋ ଦାତକୁ—ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ କଲି ମୁଣ୍ଡ
ଗଢ଼ାଇ ଦେଇରେ—ତେଜ୍ ସମୟ ସରି ଗତେଇ ଦେବ ।

ବକ୍ସି—କରୁଣାକର—

କରୁଣାକର—ମୁଁ ସର୍ବାର ପିଲା—ହୃଦୟ ଶୁଦ୍ଧେ ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧେନାରେ
ତୋର ଅଂଶ ତାତ । ତହ ବାଦାକୁ ହାଣିବ—

ବକ୍ସି—ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଦ୍ଧି-ପାଇବମାନେ ଅଗେ ମୀମାଂସା କରୁ
ସାବନ୍ତୁ, ସେଥର ପାଇଁ ସେମାନେ ଏ ନିଅଁରେ ହାତ
ଦେବେ କି ନାହିଁ—

କରୁଣାକର—ବେଶ୍ (ଶ୍ରୀକା ଉଠାଇନେଇ ନେଲେ)
(କିଛି ସମୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଅନ୍ତି ନେଇ ଉଃ କବାଟ ପ୍ରବେଶ)

ଉଃ କବାଟ—ପାଇବମାନେ ଦିଅନ୍ତିରେ ଶୁଣି ଦେଇଛନ୍ତି

ବକ୍ସି—ଦେଇଛନ୍ତି ?

ସମସ୍ତେ—(ସଖିଅସି) ଦେଇଛନ୍ତି, ସନ୍ତେ, ଦେଇଛନ୍ତି,

କରୁଣାକର—ତୋ କଥା କିଏ ଶୁଣିବରେ ବକ୍ସି ?

ଘନ—ଅଜ ଡେଇଁ କରନାହିଁ ସାନ୍ତେ, ଅଜ୍ଞାତାଏ ମିତ୍ର । ଘୁମୁସରର
କାନ୍ଦ ଠିକ୍ ଅଛନ୍ତି ସେଇଠୁ ପ୍ରଥମେ ଅରମ୍ଭ ହେଉ... ।

ବକ୍ସି—ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ । ଭୁଲ୍ଲେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଅ
ଅଂଚଳ ଅଂଚଳ ବୁଲି ମୁଁ ଦେଖିବି-ବିଦ୍ରୋହର ଅଗ୍ନି
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ଘରେ ଜଳିଉଠିବ କି ନାହିଁ-ତାପର ପାଇଁ—

ସମସ୍ତେ—ବନ୍ଧିବା ଅନ୍ତର କର ଦେଉ । ଖୋରା ମେଲର
କର ଦେଉ ।

(ବୁଢ଼ାର ପ୍ରବେଶ)

ବୁଢ଼ା—ବାହାର କସ୍ କସ୍ କରୁଛି ? ବନ୍ଧିବ ? ପିରଙ୍ଗି ଭୟରେ
ପାଦାତ ଗୁମାରେ ବଣ କାଗଜରେ ଯିଏ ଲୁଚି ରହିଛି—
ତାର ?

ସନ—ମାଉସୀ ବନ୍ଧି ସାଅନ୍ତେ ପଶୁ ତୋ ଅଗର ଠିଆ
ହୋଇଛନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ା—ଆରେ ଦେଖିଛୁରେ ଦେଖିଛୁ-ସେଇଠୁ ହେଉଗଲା ବଣ ?
ଅଗରେଠିଆ ହୋଇଛି କୋଲିତ କହୁଛୁ-ସାଇକ ହିଅ ମୁଁ-
ଯାହା କହୁଛି ସାଥ ସାଥ କହୁଛି ।

କୁଛୁସା—କଣ ହୋଇଛି ତୋର ମାଉସୀ ?

ବୁଢ଼ା—କଣ ହୋଇଛି ? ବନ୍ଧି ! ଧୂଳି ତୋ ଜୀବନକୁ—ଧୂଳି
ତୋ ବାଉଁଶିଆକୁ—ହୁ ବଣ ଥାଉ ଥାଉ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମୁଲକର
ମା, ଭଉଣୀଙ୍କର ଦଶା ଏଇଥା ହେବ ? ହରିବେ ବନ୍ଧି ?
ଅମ ଉପରେ ଯେଉଁ ଜୁଲୁସ ହେଉଛି ସେ କଣ ମା,
ଭଉଣୀଙ୍କର ନୁହେଁ ?

ବନ୍ଧି—କଣ କହୁଛୁ ମାଉସୀ :—କିଏ ମୋର ମାଆ, ଭଉଣୀ ?
ତୁ କଣ ମୋର ମା ନୋହୁଁ ? ହେଲେ ମା, ଏ ମଲ୍ଲ ପୁଅଟାକୁ
ତୁ କଣ କହୁବାକୁ ଚାହୁଁ, ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା—କଣ ବୁଝିବୁ ? କଣ ଜାଣିବୁ ? ମୁଁ ଦେଖ

(ପିଠି ଦେଖେଇବ)

ବନ୍ଧି—ଏ, କିଏ ଏ ଦଶା କେ ମା ? ଏ ଯେ ଗୁରୁବେ
ଦାଗ ।

ବୃକା—ହଁ ହଁ, ଶୁକ୍ରବର ଦାଗ, ଚରଣିଆ ମାରିଛୁ, ଲୋରା ସିସେହୁ
ମାରିଛୁ, ଯାଇଥିଲୁ କଲଟର ସାହେବ ସାଗକୁ ଚୁଡ଼ାରି
କରିବାକୁ—ସେଇଠି—

ବକ୍ସି—ଆଜି ମା ଥାଉ, ଶୁଣିବା କରବାର ନାହିଁ ।

ବୃକା—ବକ୍ସି ! ଖୋରଧା ମୁଲକଟାକୁ ଯଦି ମାରିବୁ ତୁ ମାରିଦେ
କାଲି ସୋଡ଼ ପାଉଁଶ କରିଦେ ସେଇ ଆମକୁ ସୁଦେଇବ
ହେଲେ ଫିରିଙ୍ଗିର ଜୁଲ୍ମ ଅମେ ଆଜି ସହ ପାରିବୁ ନାହିଁ ।
ତୋ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି—ତୋ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି—

ବକ୍ସି—ଏ କଣ କରୁଛୁ ? ଇଠି ମା ଇଠି—ତୋର ଦରିଦ୍ର
ନିଃସ୍ୱ ପୁଅକୁ ଆଜି ଅଭିଶପ୍ତ କରିନା, ଯା' ମା ଯା'—କଥାରେ
ନୁହେଁ—ତାମରେ ବକ୍ସି ଏ ସବୁର ଉତ୍ତରଦେବ ।

ବୃକା—ସତ କହୁଛୁ ବକ୍ସି ? ସତକହୁଛୁ ?

ବକ୍ସି—ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ—ଖୋରଧାର ଏ ଜନ୍ମମାଟି ହୁଇଁ—
ତୋର ସାଦ ହୁଇଁ ଶସଥ କରୁଛି—ମୋର ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ
ଟିକିତ ଥିବା ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଫିରିଙ୍ଗି ବିକ୍ରେପର ଅଗ୍ନିଶିଖା
ବୁଣି ବୁଲିବି । ମୁଁ ସ୍ୱାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି ଆଣିବାଦି କର
ମା—ଆଣିବାଦି କର ।

(ଅଶ୍ରୁମାତ୍ର ବୃକାର ଗୋଡ଼ ଉପେ ବସିଲେ ବକ୍ସି)

୨ଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ପଦନର ଅଗଣା—ପଦନ ଭୂମି ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି
କସିଛୁ-ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ପାଇବାର ଯୁଦ୍ଧ ବାଜା ଶୁଭର)

ପଦନ—ସାବ—ସାବ—

ସାବିତ୍ରୀ—(ଭିତରୁ) କଣ ?

ପଦ୍ମ—ପାଣି ଡାଳେ ଅଣିଲୁ-

ସାବିତ୍ରୀ—ନଉଛି, (ବାଳସଦୃଶ ପ୍ରବେଶ) ହେଇଛି ନିଅ,

ପଦ୍ମ—(ପାଖ ପିଇସାର), ଏମିତି ଦିନପୁଣି ମଣିଷ କପାଳରେ
ଧୂଳି-ଶେଷରେ ଶୋଷରେ ସାଣିଟୋପାଏ ହେଲା ଜୀବନ
ବଦେଇବାର ଶେଷ ଭରସା ।

(ବାହାରୁ ଉଃ କବାଟର ଡାକ ଶୁଭବ)

ଉଃ କବାଟ—ପଦ୍ମ ! ପଦ୍ମ ! ଘରେ ନାହିଁ କରେ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ମ, ଖୁଣ୍ଟୁଟା ଭଳି ବସିଛି କଣ, ବାହାରେ ପଶୁ କିଏ
ତାକୁଛି—

ପଦ୍ମ—କହୁଦେ ମୁଁ ଘରେ ନାହିଁ ।

ଉଃ କବାଟ—ପଦ୍ମ ! ପଦ୍ମ !

ସାବିତ୍ରୀ—ଗୋଟା ସୁଦ୍ଧା ଏଭିଠି ବସିଛି-କହୁଦ କଣନା ଘରେ
ନାହିଁ କାହିଁକି ହେଲା କଣ ?

ପଦ୍ମ—ବେଳେ ଫାଟେଇ ଦଉଛି ନା—ପାଇକପାତନ ପୁଣି ସବୁ
ହେଲେଣି ସାହାଜୁ ଗୁମାରେ ବସିଲା ପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ
ହେବେ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଣ କହୁଛ ତୁମେ ? 'ବସିଲା ପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ ହେବେ ।
ବେଳେ କଣ ପୁଣି ଇଡେଇ ହେବ ? ପିରିଙ୍ଗ ମୁଣ୍ଡ ପୁଣି
ହଣା ହେବ ? ମା କରୁଣେଇ, ପାଇକ ପୁଅକୁ ସାହା ହ ମା,
ତୁମେବସିଛ କାହିଁକି—ଯାଉନ— ।

ପଦ୍ମ—ଏ ମେଲରେ ମୁଁ ବାନ୍ । ଅକାରଣରେ ମରବାକୁ ଯିବି
କାହିଁକି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ପାଇବ କୁଅ ହୋଇ ମରିବାକୁ ପୁଣି ତମର କର ।
 ତାହାହେଲେ ନିଅ ମୋର ଏହି ଗହଣାତଳ ଅଉଁ କପ୍ପାଟା
 ପିଂଧୁ ଘର କଣରେ ବସ—ତୁମକୁ ଲଜ ମାଡ଼ୁନାହିଁ—ବାବ
 କୁଅ ହୋଇ ତମେ ଏକଥା କହୁ ।

ପଦନ—ସେ ହାଡ଼ଗଡ଼ା କଥା ଅଉଁ କହୁନା ସାବା ତେର
 ସହୁଲଣି—ଯା ଏଠୁ-ମୋ ମୁଣ୍ଡଠିକ ନାହିଁ—ଏଇନେ କଣ
 ବୋଲି କଣ କହୁଦେବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ସତେଇ ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ଥିଲେ କଣ ଘର କଣରେ ଲଜ
 ପାଅନ୍ତି ?

ପଦନ—ସାବ ଭୁଲୁହ-ଯା-ଏଠୁ—

ସାବିତ୍ରୀ—ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ, ତୁମେ ଯିବକି ନାହିଁ ଆଗେ କୁହ—ଗୁମ୍ଫୁ
 ବଢ଼ିଣି ବାଜିଲେ ଯେଉଁ ପାଲବ, ପାଲବର ମାଧ୍ୟ ଲାଜବଳକ
 ତେଇଁ ନପଢ଼େ । ସେପୁଣି ମରଦ !

ପଦନ—ନାହିଁ, ବଢ଼ି ବଢ଼ି ତୁ ତେର କଥା କହୁଲଣି—ମଣିଷର
 ସହୁବାର ଗୋଟାଏ ସୀମା ଅଛି—

ସାବିତ୍ରୀ—ଦେଶର ତାଳରେ ଯେଉଁ ପାଇବ ନିଅଁ ହୁଲା ଧର
 ନାହିଁ ନ ଯାଏ—ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡଟା ଘର କଣରେ ଲାଗିରହେ—
 ସେ ଜାଇବା ଯାହା ମରିବା ସେଇଆ—ତୁମେ ଯାଅ ନ
 ହେଲେ ତୁମ ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ପିଟି ମରିବ ।

(ଗୋଡ଼ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା)

ପଦନ—ସାବ, ସାବ—

ସାବିତ୍ରୀ—ସେ କଅଁଳିଆ ତାଳ ପାଇବ ହିଅନ୍ତୁ ଶୁଦ୍ଧାବନା,
 ବହୁତ ବହୁତ ବେଡ଼ ଛୁଡ଼ିଯିବ—ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହେବ—

ମୁଁ ସେହୁ କଥାଟି ଜାଣେ—ମୁଁ ଅଭି କିନ୍ତୁ ଜାଣେନା—
କୁହ ତୁମେ ଯିବ କିନା ?

ପଦ୍ମନ—ଥରେ ତ କହୁଛୁ, ଯିବି ନାହିଁ—

ସାବିତ୍ରୀ—ଅଛ (ବରଂ ଭିତରକୁ ଯାଇଁ ଗୋଟାଏ ଧନୁସର ଅଣି)
କଣ ଯିବ ନା ନାହିଁ ? ନିଜ ହାତରେ ନିଜେ ଶୁଣି
ହେବ ପଛରେ ମୋର ଭାବନା ନାହିଁ—ହେଲେ ଏମିତିବା
ତରୁଆ ମରଦକୁ ।

ପଦ୍ମନ—ସାବ ! ସାବ ! ତୁ କଣ କରୁଛୁ—(ସାଗା ଜାଣି
ମାରିଲା ବେଳେ ହଠାତ୍ କରୁଥିବା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଓ ଅଚେତ
ହୋଇଗଲା) ।

ପଦ୍ମନ—(ସାବକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଁ) ଅରେ ଅଚେତା ହୋଇ-
ଗଲା—ସାବ, ସାବ—କଥା କହ ସାଗା— ମୁଁ ଲଢ଼େଇକି
ଯିବି—ତୁ କଥା କହ ସାବ, ମୋର ମନକଣ ନାହିଁ ସାବ—
ହେଲେ ସେସରି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ପଛକୁ
ଥିଲିନା—ସାବ—ସାବ (ପାଣି ଅଣି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ
ଓ କିଛି ସମୟ ପରେ ଚେତନା ଫେରି ଆସିଲା) ।

ସାବିତ୍ରୀ—ତୁମେ ଯାଇନ,—ତୁମେ ଯାଇନ—

ପଦ୍ମନ—କେମିତି ଲାଗୁଛି ସାବ ?

ସାବିତ୍ରୀ—(ନିରୁଦ୍ବର)

ପଦ୍ମନ—ମୋ ଉପରେ ଶୁଭ ଶକ୍ତିକୁ ନା ?

ସାବିତ୍ରୀ—ତୁମେ ଯାଇ ନା ?

(ବାହାରୁ ଅନେକ ସାଇତା ଡାକରେ “ପଦ୍ମନ, ପଦ୍ମନ”)

ପଦନ—ମୁଁ ଯିବି ସାବି—ମୁଁ ଯିବି, ତତେ କଥା ଦେଉଛୁ ମୁଁ
ଯିବି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଯିବ ? ସତ କହୁଛ ଯିବ ? (ବାଦି ପଚାରିଲା)

ପଦନ—ହଁ, ହଁ, ମୁଁ ଯିବି—(ସାବାକୁ ଉଠେଇ ନେଇ ଯାଉ
ଯାଉ)

ଉତ୍ତର କୋଣେ ! ଘନ ! କୁରୁପା ! ଛବି ମୁଁ ଯାଉଛି
(ସାବାକୁ ନେଇ ଘର ଭିତରେ ରଖି ଦେଇ ଧନୁର ନେଇ
ଗଲକେ) ମା ବରୁଣେଇ ! ତୋରି ଭରସା ମା ତୋରି
ଭରସା

୨ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ପୂର୍ବ ପରିଚିତା ବୃଦ୍ଧା, ବାଡ଼ି ଠେକ ଦେଇ ଦେଇବା
ଅଗରେ ବୁଲୁଛି, ପଛରେ କସ୍ତୁରୀ ସାଟିର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା)

କସ୍ତୁରୀ—ମାଉସୀ ।

ବୃଦ୍ଧା—(ଅଟକି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) କିଏ କଲେ ?

କସ୍ତୁରୀ—ଗଙ୍ଗପଡ଼ାକୁ ବାଟଟା ଟିକିଏ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁନି
ମାଉସୀ ?

ବୃଦ୍ଧା—କିଏଲେ ତୁ ? ନୁଆ ବେକ ହେବୁ ସବୁ...ସତାତ ସ୍ବପ୍ନ
ସ୍ବପ୍ନିଆକୁ କାକି କା କରନାହିଁ । ଏକୁଟିଆ କମିତି ମାଉସଟାଏ
ଯାଉଛି—କୁଆଡ଼େ ବା ?

କସ୍ତୁରୀ—କଣ କରବି ମାଉସୀ—ସେମିତି କରୁଣା କାମଟାଏ ପଡ଼ିଛି
ମୋର..... ।

ବୃଦ୍ଧା—ହଉ ପ, ପ, ଦେଖେଇ ଦେଉଛି ।

ବସୁନ୍ଧା—ତମେ କେତେଦୂର ଯିବ ମାଉସୀ ।

ବୃକ୍ଷା—କିଏ ଜାଣେ କେତେଦୂର ଯିବ ।

ବସୁନ୍ଧା—ମନ୍ଦ ତମେ ଜାଣନା, ତମେ କେତେଦୂର ଯିବ ।

ବୃକ୍ଷା—ଜାଣି ନାହିଁ ବୋଲୁଛ ଏତେ ସହଜରେ ବାହାର
ଅସିଦ୍ଧ—ଅଲେ ବାରଜାତର ଶାଗ ପତ୍ର—ଶଗ ମୃତ୍ୟୁକୁ
ଉଠିବା ଆଗରୁ ମୋତେ ଡୋଳିବାକୁ ହେବ—ସେ କଣ
ଖାଲି ସାଉଁଟିବା କଥା ହୋଇଗି କି, ଯିବି ଅଉ
ଅସିବ— ।

ବସୁନ୍ଧା—ଏତେ ପ୍ରକାର ଶାଗ କଣ ହେବ ମାଉସୀ ।

ବୃକ୍ଷା—ମୋ ପୁଅ ପାଇଁ ସବୁ ରାନ୍ଧିବି— ।

ବସୁନ୍ଧା—ତମ ପୁଅ— ?

ବୃକ୍ଷା—ଅଲେ ହଁ ହଁ ମୋ ପୁଅ, ବଚ୍ସି—ତୁ ସାଇବ ସୁଅ
ନୋହୁକି—ଲେ । ଏ ଦୁନିଆ ହାଇଗୁଇ ତତେ କଣ
ନାହିଁକି ?

ବସୁନ୍ଧା—ନାହିଁ ମାଉସୀ ମୁଁ ତ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ ।

ବୃକ୍ଷା—ଅଲେ ବାହା ଅଗେ କେତେ ନାହିଁଟି । ମେଳ ହେବ ।
ସେଥିପାଇଁ ସବୁ ବଚ୍ସି ପୁଅ ଗାଁ ଗାଁ ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।
ପାଇବ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ମେଲିଉଛି । ହେଲେ ଫିରିଙ୍ଗି ଗୋଡ଼େ
ଗୋଡ଼େ ଛକିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ପୁଅ ମୋର ଦିନରେ
କେଉଁଠି ଛପିରହେ । ତା ରୂପ ଭେଦ ହେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଥୀକୁ
ନାହିଁ । ଅଉ ବେଳକାଳ ଉଣି ନିଶବଦ୍ ସାତରେ ଗାଁରେ
ଅସି ହାଜର ହୋଇଯାଏ । କେଉଁ ଦିନ କେଉଁ ଚାକୁ
ଅସିବ ତାର କଣ ଠିକ୍ ଅଛି । ହେଲେ ଅମେ ହେଲେ

ପାଇବ କଲର । ଅମ ଘରୁ ଅମ ବକ୍ଷିକୁ ଦିଅ ନ ଖୁଅଇ
ଛାଡ଼ ଦେବୁ ?

ବହୁଶ୍ରୀ—ଏ ସବୁ କଣ ସତ ମାଉସୀ ?

ବୁଢ଼ା—ମହା—ଅଉ କଣ ମିଛ କଲେ ? ଶୁଣିବୁ—ବାଲି ଆସିଥିଲା
ସେ ଅର ଗାଁକୁ । ପଥାନ ଶ୍ରାବଣା ଶ୍ରୀଶିଖର କରି ରଖିଥିଲା ।
ଦେଲେ ମୋ ପୁଅ ବହୁଲ ତାର ଶ୍ରୀ ଶିଖରେ ନୁହେଁ—
ଶାମ ମୁଗରେ ଲେଉ । ସେଇଥିପାଇଁ ଅତି ସମସ୍ତେ ଶାମ
ଛାଡ଼ି ବକ୍ଷି ପାଇଁ ଅନେଇ ବସିବେ—ଲେ । କିଏ ଜାଣେ
ସୁଅଟା ପଦ ଆସି ମୋ ଡାଟି କଟାଟରେ ହାତମାରେ ।

ବହୁଶ୍ରୀ—ସେଇଥିପାଇଁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକରୁ ଶାମ ଲୋଲି ମାଲୁ ?

ବୁଢ଼ା—ହଁ ଲେ ସେଇଥିପାଇଁ, କେତେ ପଟେଇ ହଉଛନ୍ତି ।

ବହୁଶ୍ରୀ—କଣ ମାଉସୀ ବକ୍ଷି ଜିଜ୍ଞାସ ?

ବୁଢ଼ା—ଜିଜ୍ଞାସ ନାହିଁ ? କଣ ଦୋଲି ପାଇଲୁକି ମୋ ପୁଅକୁ ?
ନାବୁଆଟି—ଫିରିଙ୍ଗି ତାର ଲୁଣ୍ଠରେ ହାତ ମାରୁଛି—ଏବେ
ଗୁଡ଼ି ସମାଜୁ—ଆ—ମ—କେତେ ପଟେଇ ହଉଛନ୍ତି ?...
ଓଃ.....

ବହୁଶ୍ରୀ—ନାବ କହି ନାହିଁ—ସୁଲ— (ଉଭୟେ ଶୁଣିଗଲେ)

୮ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ବାଲି ସାହୁ ନକର—ଗଜପତିଙ୍କ ଅଗରେ ଛଦ୍ମ ଦେଶରେ
ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ବକ୍ଷି-)

ମୁକୁନ୍ଦ—ବକ୍ଷି—

ବକ୍ଷି—ଶୁଣୁ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ସେଦିନ ମୁଁ ତୁମକୁ ବୁଝି ନ ଧାର ତୁମର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା
 ଭରସାରେ ମଧ୍ୟ, ତୁମେ—

ବିଦ୍ୟା—ତା ଭରସା ଦେବ ଶୁଣ, ଗଜପତିଙ୍କ ଅଲଭ ଅବମାନନା
 କର ବିଦ୍ୟା କଣ କେବେ ଗଜପତିଙ୍କୁ ଅବମାନନା କରି-
 ପାରେ । କହ—

ମୁକୁନ୍ଦ—କହ କଣ ବିଦ୍ୟା—?

ବିଦ୍ୟା—କିଛି କୁହେଁ ଶୁଣ— ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଗୋପନରେ ରଖିଥିବାର କେଣା କରୁଛ । ମୁଁ ଜାଣେ
 ଶାରଦାମାନେ ମତେ ଅପଦାର୍ଥ ମନେ କରୁଛନ୍ତି- ଏ ମେଳରେ
 ସେମାନେ ମୋର ସହଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ । କିଛି ନାହାନ୍ତି-କିନ୍ତୁ
 ମୁଁ କଣ କରିବି କୁହ । ଏ ବାଲି ସାହିର ଉପାସ—
 ପିନ୍ଧି ଘେରୁ ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ମୁଁ କଣ ନିଜ ସୁଖରେ ରହିଛି-
 ସରର ଅର୍ଘ୍ୟ ଶ୍ରାବଣେ ଜାଇ ରହିବା କଣ ମତେ ସୁଖ
 ଲାଗୁଛି ? ମୁଁ ଯେତେ ଅପାବନ ହୁଏ—ମୁଁ ପରା ଚପିକେନ୍ତୁ,
 ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଙ୍କର ବାଧ୍ୟତା,—

ବିଦ୍ୟା—ଅପଣ ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ଶୁଣ । କହୁଲି ପରା କ୍ଷେତ୍ର
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି-ସାଗ ଓଡ଼ିଶା ନିଆଁରେ କୁହୁଲି ରହିଛି-ମୁଁ ସରା
 ନିଜେ ଦେଖି ଆସିଛି—ଖାଲି ସେହି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା
 ଶୁଣ-ଏକସମୟରେ ନିଆଁ ଜଳଉଠିବ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ହଁ ବିଦ୍ୟା ହଁ । ସେହି ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା । ଦେଖୁନା-
 ଅତିତୁମର ସାକ୍ଷାତପାଇଁ ତୁମର ବନ୍ଦୀ ରାଜା କପର ଶତ
 ସିଂହର ପ୍ରଗଳ୍ଭମରେ ଜାଗିଉଠିଛି- କହୁ ବିଦ୍ୟା ମୁଁ କଣ
 ଜାଣି ନ ଥିଲି ? ଜ୍ଞାନୀର ଲିଖନ ଜାଣେନା ସୁଅ ମୁହଁର
 ଫୁଲ ପର ମୁଁ ବାହୁକ ଶୁଣି ଶୁଣି ଶୁଣିଛି—

କବି—ସେ ସବୁ ସଜ୍ଜା, ଅତି ଭଲ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଗୁମ୍—
 ଅତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସିନ୍ଧୁ—ଅତି ମା ପାଇଁ ସେବା
 କରିବାର ସୁଯୋଗ ଅସିନ୍ଧୁ— ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ହଁ ଅସିନ୍ଧୁ । ସେଇଥି ପାଇଁ ଯିବି ଶ୍ରୀରାମ—ଅତି—
 କବିର ମୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଚରଣ ଘୋଷଣା କରିଛୁ ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ
 ତାଟି ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲି— । ନା ନା କବି ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ
 ବିଦାୟ ନିଅ—ଏ ସ୍ଥାନ ତୁମ ପାଇଁ ନିରାଶ୍ରୟ ହୁଏ
 ଫେରାର ଅସିବାକୁ ଶବ୍ଦ ପାଠାଇ ଥିଲା—ଯେ ଗୋଟିଏ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅସି ଯାଇପାରେ ।

କବି—ଅସୁଗୁମ୍—ଫିରିଙ୍ଗି ସେ, କାହୁଁ ଜାଣିବ, ଶୁଣି ସିଂହ
 ସାମାନ୍ୟ ଯେ ଅବାଚରେ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ଉଠେ । ଅତି ଯେତେ-
 ବେଳେ ସେ ଜାଣି ଉଠେ—ସେ ଜାଣି ଉଠେ ଶବ୍ଦ ସିଂହର
 ପରାମର୍ଶରେ—ଅପଣ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପଣ ଶୀଘ୍ର
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାନ୍ତୁ ଅତିଶୀଘ୍ର ଏ କାଲିସାହି ନବର ତ୍ୟାଗ
 କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ପିତାଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ?

କବି—ଜିଅସବୁ କେତେ ଖଡ଼ୁଣ୍ଡ ଅଶେଷ ଗଲେ କରୁଣାକର
 ସଦା ଯେ ଅପଣଙ୍କୁ ନେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଏଇ ମୋର ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କବି—ଏଥର ଯଦି
 ବିଜୟ ହୁଏ—କାହେଲେ ମୁଁ ହେବି ନବକୋଟି
 ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମାବଳୀର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଶୁଭାକ୍ଷର ମଉଜୁ ମଣି
 ଗଜପତି ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—(ବାହାରେ ଶୁଣା ଧ୍ବନୀ ହେଲା)
 ଫେରାର ଅସିଗଲା କବି—

ବକ୍ଷି— ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ ଗୁମ୍ଫା, ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଫିରିଙ୍ଗି ପ୍ରହରର ଅଖିରେ
 ଧୁଲି ଦେଇ ଯିଏ ଗଜ ନିକର ଭିତରକୁ ଆସିପାରେ ତା
 ସନ୍ଧ୍ୟା—(ବକ୍ଷି ଓ ଗଜା ଗୁଲିଗଲେ ଭିତରକୁ ଓ
 ଫ୍ଲୋରକୁ ନେଇ ବେବେଗ ଗଜା ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅସନ୍ନ—ଅସନ୍ନ—ମହାମାନ୍ୟ ଫ୍ଲୋର ସାହେବ, ଅସନ
 ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଫିରିଙ୍ଗି ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ନିଜ ନିକରରେ ଅଜି ବନ୍ଦୀ
 ସାହେବ, ତଥାପି ମୁଁ ଅସନକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ
 ନିଉଁଜ୍ଞା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିଛି—ହଁ ସାହେବ ଅସନ ଯେଉଁ
 ନିଉଁଜ୍ଞା ମୋ ପାଇଁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ମୋର ଅଳସ ସମସ୍ତ
 ଗୁଡ଼ାକ ସ୍ଵଗୀତ ମୁଖର କରି ଦେବା ପାଇଁ, ସେହି ନିଉଁଜ୍ଞା—

ଫ୍ଲୋର—No. No. ନାଚବାଲି—ହାମେ ବହୁତ ନାଚ ଦେଖିଲୁ,
 ମୋ ଚୋର ଉଠର ଦିଅ । .

ମୁକୁନ୍ଦ—ତା ତ ଦେବ—କିନ୍ତୁ ତୁମେ ସଦା ଠାକୁର ଗଜାର
 ଅଦେଶରେ ନାଚ ନ ଦେଖ ମୁଁ କିଛି ଶୁଣିବି ନାହିଁ ।

ଫ୍ଲୋର—Oh, you are very sentimental ଟୁମର ଯିଦ୍
 ବହୁତ । ଟୁମେ ଜାଣ—ହାମେ Important କାମରେ
 ଅସିଲୁ But-ଅଗ୍ନି ହାମେ ଟୁମ ବଥା ଶାଂଗୁ ନାହିଁ, ଟୁମ
 ନାଚ ହାମ ଦେଖିବ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ନିଉଁଜ୍ଞା... (ପଶିଥାରେ ନିଉଁଜ୍ଞାର ଦଳ ପାଦର
 ତାଳେ ତାଳେ ପୁଟିଲ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵଗୀତ)

କୁଂଜ ବାନନେ ତାବେ ବୋଇଲି

ଅଜଣା ଅଜଣୁ ଆସିବେ ବୋଲି ଗୋ

ଆସିବେ ବୋଲି ॥

ମଳୟ ପବନ ଧୀରେ ଧୀରେ ବହି
 ଅବମନା ଗୀତ ଗଲା ବାଜେ ବହି
 ବଧୂ ଅବମନେ ଧରଣ ପୂଜିବେ
 ବହଳିଆ ଗୁଡ଼ିକ ଉଠଇ ଥରି ।

ତାବେ.....

ବରାହ ପକାଇ ଦେବେ ଫୁଲ ସଂକେ
 ନିଗଣେ ବିଚକ୍ତ ଅସି ନାହିଁ କୁଂଜେ
 ଭର ବାଂଛୁତ ଦେଇଛ ଧରା ଗୋ
 ବାନ୍ଧବ ଦେଇ ବାହୁର ତୋର ।

ତାବେ ବୋଇଲି.....

ଫେର—(ମୁହଁ ଡୋଳି ଚାହିଁଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଉ ଫାମସ୍ କଥା ! ବିଲଗ୍ନ ମଦ ହୁଏତ ବ୍ୟବସ୍ଥା
 ହୋଇ ପାରିବନି ତେବେ ସେହି ଜଗତୀୟ ଦୁଇଟାକୁ
 ଅଦେଶ ଦେଲେ ହାଣ୍ଡିଆରୁ ଦୁଇଟା ବୋତ ଅଣି—

ଫେର—What are you talking Raja like a
 nonsense—answer me—ଏଣୁ ଚେଣୁ ବାବେ ବଠା
 ବଣ ଟୁମେ ବଳ ଯାଉଛ ମୋ ବଠାର ଉଠଇ ଦିଅ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ବେଉଁ କଥାର ଉତ୍ତର ?

ଫେର—I have not come here to enjoy dance or
 to drink ହାମେ ଏଠାକୁ ନାଚ ଦେଖିବାକୁ ବ ମଦ
 ଖାଇବାକୁ ଆସିଛ ନାହିଁ । ଟୁମେ ଜାନ ଦବ୍‌ସି ଜଗବଧୁ
 again ପାଇବମାନଙ୍କୁ ମେଲି ବରାହବାର ବେଷ୍ଟାରେ ଅଛୁ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ମେଲି !

ଫେର—Yes revolution—ବଦ୍ରେତ !

ମହମ୍ମଦ—ବନ୍ଦୋବ୍—ସତେ ସାହେବ ଏସବୁ ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ମୋର ବା ଜାଣି ଲାଭ କରି ଅଛି । ଅଗ୍ନି ସାହେବ ତମେ କେବେ ପିଛାଗରେ ଚଢ଼େଇ ଦେଖିଛ । (ଫେରାର ଗାଲ୍ ଗୁଡ଼ିରେ) ପିଛାଗର ଚଢ଼େଇ—ସେ କଣ ଜାଣେ ବାହାରେ କେଉଁ ଅନନ୍ଦର ବନ୍ଧା—ସେ ବା ବାହୁଁ ତ ତାହାର ହସ୍ତାଦ ରଖିବ ।

ଫେରାର—But Raja tell me what to do ? ଏସବୁ ବାବେ କଠା ବାହୁଁ । ମତେ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ କଣ କରିବାକୁ ହେବ ?

ମହମ୍ମଦ—ସେ ସରାଫୀ ସାହେବ, ହୁଏତ ତୁମେ ମତେ ଦେଖାନ୍ତି ମୁଁ କଣ କରିବ—

ଫେରାର—Don't slip up your burden like that— ନିଜର ତାହୁଡ଼ା ଏପରି ଖସାଇ ଦିଅ ନାହିଁ । ତୁମେ କେଲ ଶକା—ଟେଲ୍ ବନ୍ଦୋବ୍ ହେଲେ ଟାକୁ ତମନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ତୁମର ।

ମହମ୍ମଦ—ମୋର ?

ଫେରାର—Yes ହଁ ତୁମର—ଗୁରୁଆଡ଼େ ସାଇକମାନେ ଶେଷର କର୍ମ ସରି ମାଟି ଉଠିଛନ୍ତି । In such circumstances have you no duty ? ଏପରି ସନ୍ଦ୍ରିତରେ ତୁମର କଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ।

ମହମ୍ମଦ—ପୁଣି ତ ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ, କେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ?

ଫେରାର—ତୁମ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ସୁଖ ଭେଟିବା—ବନ୍ଦୋବ୍ ତମନ କରିବା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୁଁ ଏମିତି କେଉଁ ଗଜାରେ ଗଜା ଯେ ପ୍ରକାର ସୁଖ
ଦେଖିବି—ତା ଛଡ଼ା ଗୁଲ ଏଇଠି ଅନନ୍ଦ କରିବା ଗୀତ
ଗାଉ—ଗାନା ଗାଇ...ନିର୍ଦ୍ଦିଶାର ନାଚ ଦେଖି...

ଫ୍ରେଡ଼ର—I don't understand you—ମୁଁ ଟୁମ୍ଭକୁ
ବୁଝୁନାହିଁ ତଣି ଟୁମ୍ଭେ କହୁଛ । No No Raja—ସେ
ତୋ ହେଉ ନାହିଁ । ଟୁମ୍ଭେ ହେଲ ଗଜା—ଟୁମ୍ଭର ଗୋଟାଏ
କୋ ଯାହା କରିବ, ଅମର କୋଡ଼ଏ ତୋ ତା କରି
ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଅଦେଶ ନାମା ଜାରିକର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଦେଶ ନାମା ?

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଟୁମ୍ଭର ଗଜା ହିସାବରେ ପାଇକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରାୟ
କର ସେମାନେ ମେଲରେ ଯୋଗ ତେବେ ନାହିଁ । ଟୁମ୍ଭେ
ଘୋଷଣା କର ବରଷି ଗୋଟାଏ ବିକ୍ରେତ୍ରାସ୍ତ୍ର (ଗଜା ହସିଲେ)
Do it Raja do it ଟୁମ୍ଭର କର ଗଜା ଟୁମ୍ଭେ କର—
ମୁଁ ଟୁମ୍ଭକୁ କହୁଛି ଟୁମ୍ଭେ କର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଠୋ ଠୋ କରି ହସି ଉଠିଲେ)

ଫ୍ରେଡ଼ର—What makes him laugh ? ଟୁମ୍ଭେ ହସିବାହୁଅଛ ;

ମୁକୁନ୍ଦ—(ସେହୁପରି ହସୁଥାନ୍ତି)

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଗଜା—ଗଜା—ଗଜା— you tell me ଟୁମ୍ଭେ
ତପ୍ତକର ନାମାରେ ତପ୍ତକର କରିବ କି ନାହିଁ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଧଣି ଜୋରରେ ହସି ଉଠି) ଗଣି !—ଶୁଣ
ଗଣି—ମାହାତ୍ମ୍ୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବକୁ ଗୋଟାଏ ହୁକୁମନାମା
ଜାରି କରିବାକୁ ହେବ ! ପାଇକମାନେ ମେଲରେ ଯୋଗ
ଦେବେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତ ହେବେ...

(ସେ ଅହୁସ୍ତ ଜୋରରେ ହସି ଉଠିଲେ)

ଫ୍ରେଡ଼ର—Raja, Raja, Raja—ଗଜା—ଗଜା—ଗଜା—

ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ବନ୍ଧବଜାସ୍ଥ ପାହାଡ଼ର ଗୋଟିଏ ଗୁମା—ଗୁମାଟି ସାମାନ୍ୟ ଅଂଧାରୀଆ ହୋଇଛି । ତାର ଗୋଲବାଟେ ସରସ୍ୱାର ଦେଖା ଯାଉଛି ଧନୁ ବଜୁଁ ଧର ପାଇଁମାନେ ସହସ୍ର ଦେଖିଛନ୍ତି । ଅତୁର ହିକଏ ଦୂରରେ ଗୋପ ଗୁଡ଼ାକ ଖଣ୍ଡା ହୋଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଉଛି । ବକ୍ସି ତା' ଭିତରେ ଏଣେ ତେଣେ ହୋଇ ବୁଲୁ ଥିବାର ଜଣା ଯାଉଛି । ହାତରେ ତାଙ୍କର ଏକ ମାନକିତ ..ଗୋପ ଗୁଡ଼ାକରୁ ଅନବରତ ଗୋଲା ବର୍ଷଣ ଚାଲୁଛି)

ବକ୍ସି—ବରୁଣା ବର, ବରୁଣା ବର । (ବରୁଣାବର ପ୍ରବେଶ)
ବନ୍ଧବର ମୋଣର ଗୋଲା ବର୍ଷଣ ଶୁଣି ଅନେକ ହେଲଣି
ପାଇଁମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ରାମ ଦିଅ ।

ବରୁଣାବର—ସେ କଣ ରେ ଗିରୀ ?

ବକ୍ସି—ପ୍ରତିବାଦ ବର ନା ବରୁଣା ବର ପ୍ରତିବାଦ ବର
ନା...ଏ ଗୋଲା ବାରୁଦର ଇଡ଼େଇ ଅମକୁ ସୁଦାଏ ନା...
ତାଲ, ତରବାଗ, ଖାର, ବଜୁଁ ହିଁ ଅମର ସବୁ ।

ବରୁଣାବର—ଫିରିଙ୍ଗି ଏଇ ଘାଟିଟା ଗୁଡ଼ା ଯିବା ପରେ
ଯେତେବେଳେ ଏ ଗୁଡ଼ାକ ପାରିବୁ...

ବକ୍ସି—ମନା ଚରୁନାହିଁ ତାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ କହୁ-
ବେଳ ଅଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ—ଯାଅ ବନ୍ଦ କର ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶାବେ—ଆଜ୍ଞା...

(ଚନ୍ଦ୍ରଶାବେ ତାହାର ଗଲେ କମାଣର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ
ହୋଇଗଲା ପରି ଅର୍ଥେଇ ଚପୁର)

ଚପୁର—ସାନ୍ତେ !

ବକ୍ସି—(ଚମକି ସହ) କିଏ ?

ଚପୁର—ମୁଁ

ବକ୍ସି—କଣ ?

ଚପୁର—ଅନୁମତି ମିଳିଲେ ଗୋଟାଏ କଥା କହନ୍ତି ସାନ୍ତେ ।

ବକ୍ସି—କ କଥା ? କଣ ?

ଚପୁର—ଏ ଇଡେଇ ଆଉ ବେତେ ଦନ ଶୁଭକ ?

ବକ୍ସି—କିଏ ଜାଣେ ହୁଏତ ଆଉ ବେତେ ଦନ ନୁହେଁ ।

ଚପୁର—ତେମେ ସାନ୍ତେ ଏ ଗାଟିଟା ଛାଡ଼ି ଆଉ କୁଅଡେ ଯିବ
ନାହିଁ ।

ବକ୍ସି—ସେ କଣ ଚପୁର ?

ଚପୁର—ତାହାଣ ଅଣିଟା ମୋରୁ ଡେଇଁଇ ତାହାଣ ବାହୁଟ
ମୋର ।

ବକ୍ସି—ମାନେ ?

ଚପୁର—ଏ ସବୁ ଅମଙ୍ଗଳର ଚିହ୍ନ ।

ବକ୍ସି—ଚପୁର ?

ଚପୁର—ମୁଁ ଅମାଳିଆ ହେବି ନାହିଁ ତମେ ବେତେ ଯିବ ନାହିଁ ।
ବେତେ ଯିବ ନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟା—ବିଚିତ୍ର କବିତାକୁ ମୋର ସମୟ ନାହିଁ । ସାଗ ମୂଲ୍ୟକ
ଅଳ୍ପ ହୁ ହୁ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ତୋ ସଙ୍ଗେ ଅଲେକନା
କବିତାକୁ ମୋର ଅବସର ନାହିଁ ।

ବସୁନ୍ଧା—ନାହିଁ ସାନ୍ତେ, ସେ କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ ଯେ, ତେମେ
କହୁଛ ତେମେ ଅଳ୍ପ କୁଅଳ୍ପ ଯିବ ନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟା—ଉଦୟକୁ ଯା ବସୁନ୍ଧା—ଶୁଣି ମା ତେଣେ ଏକୃଷ୍ଟ—

ବସୁନ୍ଧା—ମତେ କଥା ନ ଦେଲେ ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ !

ବିଦ୍ୟା—ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ସେନାପତି କିଏ ତୁ ନାଁ ମୁଁ ?

ବସୁନ୍ଧା—(ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଖୋଲି)

ବିଦ୍ୟା—ପ୍ରଣ ଉପରେ ଯଦି ସେନାପତିକୁ ଏଇଠି ରମଣୀର
ଅଞ୍ଚଳ ତଳେ ଅଶ୍ରୁ ନେବାକୁ ହୁଏ—ଯୁଦ୍ଧ ସେ କବି
କିଏ ? ପାଇବ ନାଁ ଫିରିଙ୍ଗି ?

ବସୁନ୍ଧା—ମୋ କଥା ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ସାନ୍ତେ ?

ବିଦ୍ୟା—ବୁଝିବି, ଆଜି ବୁଝିବାର ଶେ ବାକ ଅଛି, ?

ବସୁନ୍ଧା—ସାନ୍ତେ ।

ବିଦ୍ୟା—(ହଠାତ୍ ନରମ ହୋଇ ଯାଇ) ବାହୁଁକ ପ୍ରେମ
ତୁ ଶୁଭ ପରି ବିଦ୍ୟାର ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁ ବୁଲୁଛି । ବାହୁଁକ
ମନବୋଢ଼ାର ଅଣି ଦେଲୁ ତେଜନା, ଆଜି ବାହୁଁକ ଆଜି
ତାର ପଥରର ମନକୁ ସଜର ସରି ହାଲୁକା କରି ଦେବାବ
ବୋଧା କରୁଛି ?

ବସୁନ୍ଧା—ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ସାନ୍ତେ, କୁହତ କଣ କହୁ ମୁଁ ବୁଝାଇବି

ବିଦ୍ୟା—ବସୁନ୍ଧା.....

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ ସାନ୍ତେ ଥରେ ଆସି ଦୁଇଟାକୁ ମୋର ଶୁଭାକୁ ।
ସେଇଠି ପାଇବେ ତାର ଉଦ୍ଧାର ।

ବକ୍ସି—(ବସୁନ୍ଧରା ଭୁବ ବୁଝି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

ବସୁନ୍ଧର ! ଏତେ ଜଳକୁ ତୁ ଆସି ପାରିବୁ—ଏତେଜଳକୁ ।

ବସୁନ୍ଧର—(ଅନ୍ତରରେ ଭାର ଆଦିନାଦ) ସାନ୍ତେ ! ସାନ୍ତେ !

ବକ୍ସି—ଆଉ ସାନ୍ତେ ହୁଏଁ ବାଳିକା ଆଉ ସାନ୍ତେ ନୁହେଁ ।

ରଣାଘନର ଏ ବିଶ୍ୱାସୀତା ମଧ୍ୟରେ ତୁ ମତେ ବିଚଳିତ କରି ସକାଇଛୁ । ରଣ ରୂପରେ ନାଶର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ—ତତେ ସେଇ ଟିକିତ ସୁବିଧା ଦେଇ ମୁଁ ହୁଏତ ଭୁବ କରିଛି—
ବକ୍ସିକୁ ଯେପରି ଭାର ସବୁ ଭୁବ ପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ସଜ୍ଜି, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ସଜ୍ଜି ।

ବସୁନ୍ଧର—ତମେ କାହିଁକି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ ସାନ୍ତେ ମୁଁ କରିବି ।

(ସେ ବକ୍ସିଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଝଟିଯିବ ଭିତରକୁ ସଜିଗଲା—
ବକ୍ସି କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

ବକ୍ସି—ବସୁନ୍ଧର ! ବସୁନ୍ଧର !

(ପଣି ଆସିଲେ ଗଜସତ—ସୋପାନରୁ ଦୈନିକର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିଚୟ ମିଳେ).....ଶୁଣ

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶୁଣି ଅନେକ ହୋଇଯାଇଛି ବକ୍ସି...ତୁମେ ବିଶ୍ୱାସ ନାଥ ! ନିଶାଲ ନପିର ଶୁଦ୍ଧରେ ଶୁଣି ଅନିଦ୍ରା ରହୁ ତମେ ହୁଏତ ଭାଗୀ ସଜ୍ଜି ।

ବକ୍ସି—ଏ ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସ କାହିଁ ଶୁଣୁ...କିନ୍ତୁ ଆପଣ ପଦ୍ମ ଶୁଣ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୋର ବି କାହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ବକ୍ସି ?

ବକ୍ସି—ଶୁଣ

ମୁକୁନ୍ଦ—ବନ୍ଧୁ (ଦୁହିତ ଅଣ୍ଡରେ ବାହୁଣ୍ୟ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରର
ଅନ୍ତରାଳରେ ଅବଶ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ)

ତୁମେ ଆଜି ସାଗୁନ୍ଦନ ଚିତ୍ତ ଖାଇନା ବନ୍ଧୁ ?
(ବନ୍ଧୁ ହସି ଉଠିଲେ ବଡ଼ ବାହୁଣ୍ୟ ସେ ହସ) ତୁମ
ଗୁଣୀମା ଯାହା ଫଳମୂଳ ସିଂହାସନରେ ସେଥିରୁ ମୁଁ ଅଧେ
ଖାଇଲି, ଆଜି ଅଧେ ତୁମ ସାଥୀ ଅଣ୍ଡିଲୁ ।

ବନ୍ଧୁ—ଶୁଣ !

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅମାଳିଆ ହୁଅନା ବନ୍ଧୁ ।
(ସେ ଅଣ୍ଡରେ ଥିବା ଫଳମୂଳ ବାଡ଼ିଲେ, ବନ୍ଧୁ ଖାଇବାକୁ
ଆରମ୍ଭ କଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଗୁଣୀମାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗୁଣିତ ବଳ ଅପେକ୍ଷା ?

ବନ୍ଧୁ—ସେମାନେ ଆମ ସାଧୁକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଗଲେଣି ।

ଫିରିଙ୍ଗି—ତାଙ୍କ ଗୁଣ ଅନାଦି ଜାଣିବା ଉପରେ ଯେଉଁ
ଅତ୍ୟାଚାର କରିଛୁ, ତାହା ପ୍ରତିଶୋଧ ସେମାନେ ବଡ଼ା ବଡ଼ା
ଦ୍ଵିପାତରେ ନେବେ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଆମ ସାଇବେ କାଣ୍ଡର ଆନା ପତ୍ର...

ବନ୍ଧୁ—ଚକୋକି କରି ଖଜଣା ଖାଆନ୍ତା ଲୁଟି ନେଇଛନ୍ତି, ଆଜି
ପାଇଛନ୍ତି ସେଠୁ ପଥର ହଜାର ଟଙ୍କା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ପଥର ହଜାର ।

ବନ୍ଧୁ—ମାଛ ତେଲରେ ମାଛ ନ ଖାଇଲେ କଲିବ କିପରି ?
ଟଙ୍କା ନ ହେଲେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ସାଇବେ ଖାଇବେ କଣ
ଆଜି ଲବେଲବି କରିବେ କିମିତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଖୋଜି କଥା କଣ ହେଲା ?

ବନ୍ଧୁ—ସେତିକି ସେଇ ଅବସ୍ଥା —

ମୁକୁନ୍ଦ—କଲେକଟର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳକାଟିରେ କେଉଁ ଦେଇଛି ?

ବକ୍ସି—ହଁ ସ୍ଥମ୍ଭ, ୨୦ ଜଣ ସୈନ୍ୟନେଇ ଆସିଥିବା ଆମକୁ ବାଧା ଦେବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଆମ ସାବଧାନତା ଅନୁମୋଦିତ ହେତୁ ସହଜୁଆ ଦେଇ ଫେରି ଯାଇଛି—ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ସେ କମାଣ ଗୁଡ଼ାକ ପରା ଡାରି—ଯାହାହେଉ କଲେକଟର ବିରା ଏ ଗାଗସଡ଼ା ମାଟିକୁ ଜୀବନରେ କେତେ ଭୁଲିବ ନାହିଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କଟକରୁ ଆଉ ନୂଆ ଫଉଜ ?

ବକ୍ସି—ଦଳେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାକୁ ଓ ଆଉ ଦଳେ ପିପିଲିକୁ ଅସ୍ପନ୍ଦିତ ।

(ବରୁଣାବର ପଣି ଆସି)

ବରୁଣାବର—ଖବର ଆଣିଛରେ ବକ୍ସି ଖବର ଆଣିଛି ।

ବକ୍ସି—କଣ ବରୁଣାବର ।

ବରୁଣାବର—ଦିଆ, ଗୋଟିଏ ଭଲ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଆଉ ଆରଟା ?

ବରୁଣାବର—ଭଲ ନୁହେଁ ।

ବକ୍ସି—ଭଲ ନୁହେଁ ?

ବରୁଣାବର—ଭଲଖବରଟା ଆଗେ ଶୁଣି । ପାଇବ ଭେଣ୍ଡିଆମାନେ

ଶିଲିକା ଦରିଆରେ ଲୁଣି ସାଇବକୁ ଦଗର ଭର ଦେଇଛନ୍ତି—

ନଇଲେ କି ପାଇବ ଭେଣ୍ଡିଆ ସେମାନେ ?

ବକ୍ସି—ମାରି ଦେଇଛନ୍ତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—କମଳ ପଡ଼ିବ ବକ୍ସି ?

ବକ୍ସି—ଯୁଦ୍ଧ ଜୀବନ-ବାହାର ହୋଇଗଲା ସ୍ଥମ୍ଭ । ନିରସ୍ତୁକୁ

ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇବର ଧର୍ମ ହୁଏ । ଆଉ ଖବରଟା ?

ବରୁଣାବର—ଏଇ ଲେଖାରେ ଅଛି ।

ବକ୍ସି—(ବେଶୀ ସତ୍ତ୍ୱିସାରି) ସ୍ଥମ୍ଭ ମୁଁ ବାହାରିଲି ଲେଖାରେ ।

ସେଠି ଅମ ପାଇଁ କମଳେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାରେ ଲାଗିଲ ।

ରାଜା—କେପାଇଁ...? ଏଠିକାର ଦୟାଳୁ ।

ବନ୍ଧୁ—ଅପଣଙ୍କ ଉପରେ... ଅପଣ ଥାଉ ଥାଉ କିଏ ଅଛନ୍ତି ତାହା
ଦାୟିତ୍ବ ନେବ ? ମୁଁ କେବଳ ପରି ସ୍ୱାମୀ ବୁଲିବା ଲେବ ।...
କିନ୍ତୁ ଦେଖନ୍ତୁ ଶୁଣ ସମ୍ଭବ ନୀତି ହେଉନାହିଁ ନୁହେଁ । ଅପଣ
ସବୁନେତ୍ରେ ପାଇଁ କମଳେ ଲାଗିଲେ... ସେମାନଙ୍କର
ସ୍ୱରାଜ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଷୟର ଉପରେ ସ୍ଥାନ
ଦେବେ । ଯୁଦ୍ଧର ଜୟ ପରାଜୟ ବଡ଼କଥା ନୁହେଁ । ବଡ଼କଥା
ହେଉଛି ସେନାପତି ଉପରେ ଯେନିକର ବିଶ୍ୱାସ । ମୁଁ
ଅସୁସ୍ଥ ଶୁଣ... କରୁଣାକର ମୋ ଗୋଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ?

କରୁଣାକର—ଅଛି କିନ୍ତୁ ଟିକି ରଖିବୁ ।

(ବନ୍ଧୁ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ)

ରାଜା—(ପଣି ଅସି) ବନ୍ଧୁ ।

ବନ୍ଧୁ—ଅପଣ ରାଣୀମା ପହଞ୍ଚିବେ କେବେ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ।

ରାଜା—କହୁଣ କୁଅଡ଼େ ଗଲ ? ତାକୁ ସାରା ରାଂଘାଟା ମୁଁ
ଖୋଜିଲୁଣି ।

ବନ୍ଧୁ—ପାଉନାହାନ୍ତି ?—ପାଇବେ ନାହିଁ ରାଣୀମା, ପାଇବେ
ନାହିଁ । ସେ ବୋଧେ—

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ବୋଧେ—ଅଟକି ଗଲ ଚାହିଁବ ?

ବନ୍ଧୁ—ସେ ବୋଧେ ରାଜିର ଅଂଧକାର ଭେଦରେ କେଉଁ ଅଡ଼େ
ବୁଲିଯାଇଛି । ତା ସାଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଦେଖା ହେବନି । ହଁ
ରାଣୀମା ଅଛନ୍ତି ଦେଖା ହେବନି ।

(ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିଲେ ହଠାତ୍ ଦୁଇଜଣ
ବୁଝିପାରି)

କରୁଣାକର ! ମୋ ଘୋଡ଼ା—କାହିଁ ମୋ ଘୋଡ଼ା—
 କରୁଣାକର—କହୁଲି ସବୁ କାହାରେ—
 (କବ୍‌ସି ବିନା କାନ୍ଦରେ ଶବ୍ଦକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଚାଲିଗଲେ—
 ସତେ ସତେ ମଧ୍ୟ କାହାରିଗଲେ କରୁଣାକର ।)]

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ଦେଖୁଛୁ ଶୁଣି ?

ଶୁଣି—କବ୍‌ସିକୁ । ସତେ ଗୁମ୍ଫା ଅଦ୍ଭୁତ ଏ କବ୍‌ସି । ପୁରୁଷର
 ସୌରୁଷରେ ବାରର ବାରକୁରେ ଗରାୟନ—ତଥାପି ମଣିଷର
 ମମତା ପ୍ରାଣକୁ ତାଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନ ମୁଖର କରି ପକାଇଛି ।
 ସତେ ଗୁମ୍ଫା ଜୀବନର ଦୁଇଟି ବିସମ୍ଭବମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାରେ
 କବ୍‌ସିଙ୍କର ଅନ୍ତର କମଳାୟୁ ଅତି ନମନୀୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ କାନ୍ଦୁ ମୁଖର ହୋଇ ପଡ଼ିଛୁ ଶୁଣି—

ଶୁଣି—ବିଶ୍ବାମ ନିଅନ୍ତୁ ଘଟଣାଟି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ପଥରର ଏ ବଧୂର ଅସ୍ତରଣ ।

ଶୁଣି—ସଥର ନୁହେଁ ଗୁମ୍ଫା—ଏଇଠି ଏଇଠି ବିଶ୍ବାମ ନିଅନ୍ତୁ
 (ନିଜର କୋଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶୁଣି ।

ଶୁଣି—ମହାଶକ୍ତି !

(ଶୁଣି ନିଜର କୋଳ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ଓ ଶବ୍ଦ
 ଶୁଣିଙ୍କର କୋଳରେ ମଥା ରଖିଲେ—ତା ସତେ ସମସ୍ତ
 ଅଧିକାର ହୋଇଗଲା)

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ବହୁଶ୍ରୀ ଏକ ବନପଥରେ ଗାଈ ଗାଈ ଚାଲୁଛନ୍ତି—ଗୀତ ସମୟେ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରବେଶ କଲେ ଶୁଆର)

ବହୁଶ୍ରୀର ଗୀତ ।

ଯା ଲଗି ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି

ବସିଛି ହୃଦ ଦେଉଳେ

ବୁଝିଲ ନାହିଁ ସେ ମରମର କଥା ଠେଲି ଦେଲ

ବହୁଶ୍ରୀରେ

ମମତାର ଜାଲ ଆଜିବ ରହିଛି ଘେରି

ତୁଟାଇ ପାରିନା ପାରିବନି (ମୁଁ) ସେ ନିବିଡ଼ ତୋର ।

ହୃଦୟର ଅକ୍ଷତା କଥା ମୋ

ରହିଥିବ ବୁକୁ ତଳେ । ୧ ।

ସାଗଲ ହୋଇଛି ମିଳନ ଅଶାର ଲଗି

ନୟନର ଶ୍ରୀକ୍ଷା ବଧୂ ନ ପାରେ ବୁଝି—

ଯାଉ ଏ ଲାବନ ଉଥାପି ସେ ମୋର ଆଉ ଚର

ଅନ୍ତରେ । ୨ ।

ଯା ଲଗି ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି..... ।

ଶୁଆର—(ଉଭୟ ଭାବରେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ରହି) ତୁ ବହୁଶ୍ରୀ ନା ?

ବହୁଶ୍ରୀ—ଏ କିଏ ? କାଟିଆରେ ଭାଇଭଲ ସରି ରୁହୁଁଛି ମତେ ?

ଉଠ କାଟି ଛାଡ଼ ।

ଶୁଆର—ଯୋଗକୁ ବେଟ ହୋଇଗଲା ଦୋଲି ଭାରି ବସାଲିଆ

ଏକା ।

ବହୁଶ୍ରୀ—କଣ ବାଟ ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ ସାଟି କର ଜାକିବ ?

ଶୁଆର—ଜାତ କିଏ ମନା କରୁଛି ? ହେଲେ ପାଖରେ ଯଦି
ଫିରିଙ୍ଗି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଥିବେ ଅସି ଧରିବେ—ପୁଣି ବାପ ଧନର
ଗାରଦରେ ରଖିବେ ।

ବହୁଶ୍ରୀ—ପୁଣି ଗାରଦରେ ରଖିବେ ?

ଶୁଆର—ହେଲେ ସିପାହୀ ଶୁକରା ତ ବହୁ ଦହ ଗୁଡ଼ିକ—ଦେବେ
ମୁକୁଳାରକ କିଏ ?

ବହୁଶ୍ରୀ—ଏସବୁ କଣ କହୁବ ? କିଏ ହିମେ ?

ଶୁଆର—ଚିଢ଼ି ପାଛୁଡ଼ି (ନିଜର ଗୁପ୍ତ ବେଶ ପିନ୍ଧାଇବା)

ବହୁଶ୍ରୀ—ଶୁଆରେ ! ମୁଁ ଅଦୌ ଚିଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଶୁଆର—ତୁ ଏପରି ବାୟାଣୀ ପରି ଦିଶୁଛୁ ବହୁଶ୍ରୀ, ଏଣେ
କୂଅରେ ଏକୃଷ୍ଟ ରୁଲିଛୁ ?

ବହୁଶ୍ରୀ—କୂଅରେ ଅଛ ? ଏମିତି—

ଶୁଆର—କବ୍‌ସିସାନ୍ତେ ଗଂଗାପଡ଼ା ଘାଟିରେ ଅଛନ୍ତି ?

ବହୁଶ୍ରୀ—ଥରେଇ—କର୍ତ୍ତମାନ ନ ଥାଇ ପାରନ୍ତି

ଶୁଆର—ଏପରି ବଢ଼ା ବଢ଼ା କଥା ଗୁଡ଼ା କଣ କହୁଛୁ ?
ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଜରୁରୀ ଖବର ନେଇ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବାହାରିଛି
ଯେ—

ବହୁଶ୍ରୀ—ଖବରଟା କେବଳ ଖବର ହୋଇ ରହିଯିବ ଶୁଆରେ ।
ହିମେ ଘାଟିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସବୁ ସରି ଯାଇଥିବ—
ଅଛ କିନ୍ତୁ ନ ଥିବ

ଶୁଆର—କଣ କହୁଛୁ ? ଗୁଡ଼ବାଲି ବାଟେ ଦଳେ ଫିରିଙ୍ଗି
ଫକ୍କ ଥାଏଗଲେଣି, ସେମାନେ ଲୁଣ ଛପି ଚଢ଼ାଇ କରବେ
କୋଲି ମସୁଆ କରିଛନ୍ତି—ଏ ଖବର ନେଇ ବର୍ଷି
ସାଥନ୍ତୁ ଯେ ଗୋଟିଏ ମତେ ଦକା ଦରକାର, ନ ହେଲେ—

କହୁଣ—ଫେର ଗୁଲ—ବାଟକୁ ଯାଇଁ ଲର ନାହିଁ—ସାଥନ୍ତେ
ସେଠି ନାହାନ୍ତି— ।

ଶୁଆର—ତାହାହେଲେ ଯେ ସବନାସ ହେଲା—ସାଥନ୍ତେ
ଗୁଡ଼ିକା ସୁଡ଼ିକା ଲେକ ହୋଇ ଶେଷରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଚଢ଼ାନ୍ତରେ
ପଡ଼ିଗଲେ । ଦେଖାଯାଉ ଜଗନ୍ନାଥ ଭରସା—ଗୁଲ କହୁଣ
ଗଂଗସଡ଼ା ବାଟକୁ ଫେରଗୁଲ—ସାଥନ୍ତକ ସାଗକୁ
ଫେରଗୁଲ— ।

କହୁଣ—ନା ଅଜ ନୁହେଁ ସୁଆରେ ଯେଉଁଦନ ଗୁରଥଡ଼େ
ଅଂଧକାର ଘୋଟିଯିବ ସେଇ ଅଂଧକାର ଭିତରେ ଫେରିବ
ଗୁଆରେ ସେଇଦନ ଫେରିବ, ହିଁ ହିଁ ସେଇଦନ ଫେରିବ
(ଦୌଡ଼ ଗୁଲିଲଲ)

ଶୁଆର—କହୁଣ ! କହୁଣ ! (କହୁଣ ଅଜକୁ ଦୌଡ଼ ଯାଇଥିଲେ
କଂତୁ ସୁନଶୟ ଫେରିଆସିଲେ ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ
ପଶି ଆସିଲେ ଦୁଇଜଣ ଫିରିଙ୍ଗି ସକର ସିପାନ୍ତା—ସେମାନେ
ଶୁଆରକୁ କହୁଣକୁ ଦେଖିବା କଥା ସବୁରିଲେ)

୧ମ ସିପାନ୍ତା—ହେ, ଓଃ ଗ୍ଲେକ୍ସକା ଦେଖା ହେଁ ? ନାଚଣାଲ
ଗ୍ଲେକ୍ସ Dance girl

ଶୁଆର—(ଚକ୍ଷୁ ବୁଝି ନପାଦ ଗୁଂଗାର ଅଭିନୟ କରି ସରସା
ମାଗିଲ ଖାଇବା ପାଇଁ)

୨ୟ ସିପାହୀ—ହେ ବେକୁର୍ ଭ୍ରମ୍ମନେ ଦେଖା ହେ—ଏକ ଗୋରାସି
ପକାଇସି ଶ୍ଳେଷଣ ?

ଶୁଆର—(ସୁନଃ ଅଭିନୟର ଅବୃତ୍ତ)

୨ୟ ସିପାହୀ—(କଥା ନବହି ଠାରୁ ଭରା କହୁଣ କଥା ପଚାରିଲ)

୧ମ ସିପାହୀ—Leave him—he is dumb—ଦୁଃଖା ହାଏ
ଦୁଃଖା, ଲସବୋ! ଶ୍ଳେଷ ଦୋ—

୨ୟ ସିପାହୀ—ନେହି ସାହେବ ଲସବୋ ଜରୁର ମାଲୁମ ହାଏ—ଓ
ବାହାଁ ଗଇ ହେ—ଲସବୋ କୁହ ଦେନେସେ ଓ ଜରୁର
ବତାଇ ଦେବା (ସେମାନେ କିଛି ଟଙ୍କା ପକେଟରୁ ବାହାଁ
ଶୁଆରକୁ ଦେଲେ—ଶୁଆର ଦୁଃଖା ଅଭିନୟ କରି ଟଙ୍କା
ନେଇ କହୁଣ ଯାଇଥିବା ଦିଗର ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ବାଟ
ଦେଖାଇ ଦେଲା)

ମାୟା ଦୃଶ୍ୟ

(ପ୍ରେତବନ୍ଧର ବୈଠକ ଶାଳା—ବସିଛନ୍ତି ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,
ଜଣା ପଡ଼ୁଥାଏ ଯେପରି ସେ କାହାର ଅବେଷାରେ ଅଛନ୍ତି)

ଚରଣ—(ପ୍ରବଚନ) ବୃଷ୍ଣ, ବୃଷ୍ଣ, ହଜୁର କିଏ ଆରେଖ,
(king arrest) ବକ୍ସି ଆରେଖ, ପାଇବ ମେଲ
ଉଅଟବ (Water) ଏକଦମ ଉଅଟବ ।

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମ୍ଭ ଆକାର ସେଇ ବସ୍ତୁର ଇଂରେଜ ତଥା
କଲଲେ ?

ଚରଣ—ବୃଷ୍ଣ ବୃଷ୍ଣ...ଅଜ୍ଞା କହୁଛୁ ସିନା କେବେ ନଟ୍ ଇଂଗ
(not wrong) ହୋଇ ପାରୁଛୁ କେଉଁଠି ?

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ସେ ଗୁରୁଟ, ଇଂଗ (Right wrong) ଆଉ ।
ସ୍ବାଶୁନି କନ୍ କରାଯିବ ? ସାହେବର ଅମାଦେର ହାତେ
ଛେଡ଼େଦ ଏ ଗୁଲିଗଲ—ଏକଟା ସିଂହାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକାମନ
ନାହିଁ । ସାବର ଗୁଲି ଯେ ରୂପ ଧରେନ୍ତି, ଏ ଗୋଟିଟାକେ
ଯଦି ଶେରାଉ କରେ କନ୍ କରାଯିବ ?

ରେଣ—ବୃଷ୍ଣ ବୃଷ୍ଣ—ହଜୁର ଚଢ଼ିକ ଆପଣ ନଟ୍ ପିଅର
(not fear) ଏଠିକି କେନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ଅସିବେ ନାହିଁ ।
ଅଲ ଅଣ୍ଡରସ୍ଟାଣ୍ଡ (all understand) ସାହେବ
ଏଠି ନାହିଁନା ।

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ବକ୍ସି କି ଧରଣର ଜନ୍ମାନ୍ତ୍ରମି କି ବ୍ୟବସ୍ଥା
କଲେ ?

ଚରଣ—ବୃଷ୍ଣ, ବୃଷ୍ଣ, ହଜୁର ଗାଢ଼ମେନକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟାକୁ
ହାଣ୍ଡ (hand) କୁ ଆଣି, ପାରେ ହାତକୁ ଆଣି—ତାକୁ

କିଛି ସିଲଭରକୋଇନ୍ (Silver coin) ର ଲୋକ
ଦେଖାଇ ବକ୍ସିକୁ ଗଙ୍ଗପଡ଼ାଠାରୁ କଲ୍ (Call) କରି
ନେଇ ଆସିଲି, ଏଥର କିଙ୍ଗ (king) ହେଲା ଏଲେ ।
ତାକୁ ଆରେଷ୍ଟ (arrest) କରିବାକୁ ବେଶୀ ବେଳ
ଲାଗିବ ନାହିଁ । ତାମରେ ବକ୍ସି...

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ତା'ର ପର ବକ୍ସି । ତୁମି କେନ୍ ମନେ କରି
ବକ୍ସିଟେ ଧରିତେ ଯାତ ସହଜ । ସେବାର କେ ତୁମି
ବେଷା କରିଥିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଶ୍ରମସ୍ୱରର ଲୋକଟା
ବକ୍ସିକୁ ଧରେ ଗୁଡ଼ିଦେଲା ।

ଭେଣି—ବୁଝୁ ବୁଝୁ—ହଜୁର ଆସଣ ଅଣ୍ଟାବୋଣ୍ଟ
(understand) କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ନିରାଶ୍ରମ
ବକ୍ସିକୁ ଟ୍ୟାଚ (Catch) କରି ବାହୁଁକ ହାତ
(hand) ରୁ ଅଉଟ (out) କେହେଲା—ମାନେ
ହାତରୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲା ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—କ୍ୱାନ୍ ଗୁଡ଼ିଦେଲା ?

ଭେଣି—ବକ୍ସି ସାଇଡ୍ (Side) ର ଗୋଟାଏ ମ୍ୟାନ (man)
ମାନେ, ବକ୍ସି ଦଳର ଗୋଟାଏ ଲୋକ ସେଇଠି ଅସି
ସହାୟତା । ବୁଝୁ ବୁଝୁ—ମୁଁ କି ସହଜରେ ଗୁଡ଼ିହୁ ।
ଏକ ରୋଡ୍ (any road) ରେ ମାନେ ଯୋଉ ବାଟରେ
ହେଲେ ମୁଁ ତାକୁ ଧରିବି ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ତୁମି ବକ୍ସି ଯତୋ କାଜି ନ କରି ତତଟା କଥାକଲ ।
ଅଣି ହେଥିଲା ବକ୍ସିଟେ ଭଣିଲା ବରିକ, ଭଣିଲା କଲା ।
ଏଣୁନି ରୋଡ଼ଫର ଜମିଦାର ଆମି—ଏତଦନ ତୁମାର
କଲେକ୍ଟରହବ ବୁଝିଲ ?

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ, ଘା'ହେଲେ ମୁଁ ହଜୁରଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ
ହେବ ମାନେ ଏକଦମ୍ ଶରୀର ହ୍ୟାଣ୍ଡ (Right hand)
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମ୍ଭେ ଶରୀର ପଛନାୟକର ହ୍ୟାଣ୍ଡା କରଣ ପଛନାୟକ
ତୁମ୍ଭେ ଠିକ୍ ଅଛ ।

କରଣ—ହଜୁର, ପାହେଲେ କହି ମନେ ଅଛି କିଛି ଲଣ୍ଡ
(Land), ମାନେ ଜମି କାଉର ବାବୁଆ କର ଦିଅନ୍ତୁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ହଜୁର, ନିଶ୍ଚୟ ହଜୁର—ଅଗେ ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଶରୀର
କର ହେଉ ଯାବ ।

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଅଜ୍ଞ ଏଥରର ଯୁକ୍ତି ସ୍ବରା କର, ଫୁଲ
ଏଣ୍ଡ (Full End)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅଜ୍ଞ ନାଁ ନାଁ ଅଗେ ବକ୍ଷି ଅରେଷ୍ଟ (arrest)
ହଜୁରାକ କାର ପର...ବୁଝିଲେ

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଅଜ୍ଞ ବକ୍ଷିକଣ—ବକ୍ଷିର ଫାଦର
(Father) କି ଅରେଷ୍ଟ (arrest) ହୋଇଯିବ ।
ଯେଉଁ ଜାଲ ପକାଇଛି ଏକଦମ୍ ହେଉଛି ଶରୀର ନେଟ୍
(Head round net) ମାନେ ମୃତ୍ତ ବଞ୍ଚିବ କାର...
ସେଥିରେ ସେ ନପତ୍ତି ଯୁ ଅଛ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଥାଉ, ଅଜ୍ଞ ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଦାର ଦରକାର
ନେଇ—

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—କଣ କହୁଛନ୍ତି ହଜୁର—କରଣ ସେମିତି
ଫାଦର (father) ବା ସନ୍ (Son) ବୋଲି ଲଭିବ
(life) କି ଫାଦର (water) ହେଉଛି ମାନେ ଶରୀର
ପାଣି-ହେଉଛି କାମ କରୁଛି । କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ କଥା ଥିବ
(think) କର କେଳକୁ ସେଅର (hair) କୁଣ୍ଡ

(stand) କର ଯାଉଛି—ମାନେ ଲେଖକ ହୁଅନ୍ତୁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଆଜ୍ଞା ଆଜ୍ଞା ହାବମ ଅସେ ଯାକ୍ ତୁମକୁ ଅଉ କିଛି ଜମିବାଡ଼ି କରିଥିବେ ଦବ...

ଚରଣ—(ପାଦଦୁଲି ନେଇ) ହଜୁରଙ୍କ ଦୟା (ସଖି ଅସିଲେ)
 ଘନ—ହାତରେ ଜଳନ୍ତା ମଶାଲ ଅଉ ବର୍ଜା)

ଘନ—ହଜୁର—ଆମ ପ୍ରତିବି ଦୟା ହଉ । ପ୍ରସାଦ ବାଣିଜ୍ୟ
 ଭଳି ଯେତେବେଳେ ଜମିବାଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ଦେଇ ଦେଉଛନ୍ତି,
 ଆମ ଭାଗ୍ୟରେ କିଛି ସଫୁ— ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—(ଉତ୍ସାହୀତ ହୋଇ ଅଥଚ ବାହାରେ ଦୃଢ଼ତା
 ଦେଖାଇ) ଦେଖୁଛ ଚରଣ—ଏ ବନ୍ ମାନୁଷ ଆମାତେ
 ସରିହାସ କର କଥା କଲେ—ସମୟଟା ସ୍ୱାକ୍ତ ଖରାପ, ନା
 ହଲେ—ଏ ଲେଖକାତେ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲଭ କରେଦତମ୍—
 କୁକୁରେର ଅସ୍ପର୍ଶା କମ ନୟା • ଆରେ କେ ତୁମି...
 ଏକାନ୍ତେ ତୋମାର ବାଜ କି ?

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଘନଶ୍ୟାମ ବଳିଆର ସି—ତତେ ବଣ
 ମାଲ୍ୟମ ପଡ଼ିନାହିଁ ତୁ ବାହା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଣ
 ଟକ୍ (Talk) କର ଯାଉଛୁ ?

ଘନ—ତହସିଲଦାର, ଜୁଆରୋରା କର ମୁଁ ତ ଅଉ ଶହ ଶହ
 ବାଟି ଜାଗିର ପାଇ ନାହିଁ ସେ ତର ତର କଥା କହୁବ ।
 ମୋର ଯେ ଧନୁ ଯାଇଛି । ମନେ ରଖ ତହସିଲଦାର ଗାମ
 ଲିଭିବା ଅଗରୁ ବି ଟିକିଏ ଭଲ କର ଜଳି ଉଠେ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଚରଣ ଆମି ବଲୁଛି ଏ ଲେଖକାତେ ମାର

ସନ—ସେକଣ୍ଡର ଜମିଦାର ସାହେବ ମଲକୁ ଅଛ ମାରିବ ତଣ

(ପାଟିକରି ଡାକିବା) .

କୁରୁସା, ପଦନ, ଉତ୍ତରକୋଟେ, ତତ୍ତଳୁ, ସୁଆରେ ଅସ ଅସ
ଦିଆ ଯାବ ନିମକହସମ ଏଇଠି ଅଛନ୍ତି ।

(ସମସ୍ତେ ପଶି ଆସିଲେ ହାତରେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର)

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ...ରହା ଅମକୁ ବଟ୍ (Beat) କରିବ ନା
ତଣ ? ଏମତ ରୁରି ଅଛ ରାଜଣ round କରି ଯାଉଛ
କଥା ତଣ ?

ସଦନ—(ଡମେ ଡମେ ସମସ୍ତେ ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ଘେରରେ ରଖି)
କଥା ତଣ ? ଜାଣିହୁଁ କୋଇ କଥା ?

ଭରଣ—ତଣ ହାକିମଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି କରିବାକୁ ଆସିଛ... ?
ଅଦର ଟାଇମ୍ (Other time) ରେ ଆସିବ । ହଜୁର
କୋଠିରେ ନାହାନ୍ତି

କୁରୁସା—ବୁଝିଲୁ ତହସିଲଦାର ତୋ କୋପା ଫିତର ସାବବ
ଖୁର୍ କୋଲିଆ—ତା ମା କୁଥେ ପୁକିଥିଲ ନରରେ
ଜାଣିଥାନ୍ତା ସାଇବ କୁଆବର କରାମତ ତଣ ?

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—କୃଷାସିନ୍ଧୁ ‘କାହ୍ନାସବ...’ ‘ହୁ’ ‘ତା’
‘ରେ’ ‘ବ’ ଲଗାଇ ତଣ ଟକ୍ (Talk) କରୁଛୁ ।

ସଦନ—ଓଁ ଅସମାନ ହୋଇଗଲା ସବୁ ସେ ବୁଝା ସାଠ ଗୁଡ଼ିକେ
ତହସିଲଦାର ଯାହା ପଚାରିଛୁ ସିଧା ସରା କଥା କହ
ମହାରାଜାଙ୍କ ସିଲ ମୋହର କେଉଁଠୁ ସାରିଲୁ ।

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ (ହସି—ଦେବାନ ପ୍ରତି) ଶୁଣୁଛନ୍ତି ହଜୁର ।
ମୁଁ କଂପାନୀରେ ସରକାରୀ (Service) କରୁଛୁ ମୋ ପାଖରେ

ପୁଣି ମହାରାଜାଙ୍କର ସିଲ ମୋହର ! ସଦୁଚରଣି ଚମ୍ପକ ଡୋ-
ହେଡ଼ (head) ବୋଧେ ଶୁଣି ହୋଇଛି । ଉଠ ଉଠ
ରୋଡ଼ (road) ଗଲେଗୁଲୁଗୁଲୁ ହେଉ ଗୁଲୁଗୁ—

କ୍ଷ:କବାଟ—(ଚରଣକୁ ଗଳାଧକ୍ଷା ଦେଇ) ଶେଷି ଧଳାଉଛୁ
କୁଅଡ଼େ ପୁଣି ହାତ ହୋଇ ଯାଉ ଚା'ପରେ ଯାଉଁ ଯୋଉ
କଥା ।

ସଦନ—ସୁଆରେ, ବାଟରେ ଯୋଉ ଗିଠିଟା ଧରିଥିଲ କଣ କଲ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅବେ କାବା—ସେ ସବୁ କ୍ୟାପାର ଏଗାନେ କାହିଁକି ?
ଯାଅ ବାହୁରେ ଯାଅ । ପାଞ୍ଚଦଶଟା ସିପାଗ୍ରା ନା ଗୁଣି ଆମି ସେ
କି ଭୁଲ କରିଛି.....

ସୁଆର—ଦେଖୁଛୁ ସଦନ ଏ ଗିଠି ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ କି
ଦେବାନ ସାହେବ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ କହୁନାହିଁ ତୁମକୁ ଅଗରୁ
ଏ ଯେ ଏତାକେତେକେ ଗୋଟାଏ ଭଣ୍ଡାଟି କହାନ୍ତି ।

କ୍ଷ:କବାଟ—ସୁଆରେ ସେ କଥା ଆଉ କେତେ ଘାଣ୍ଟୁଛି.....
ଦିଅ ଯାହା କରିବାର କଥା କରଦିଅ ।

ସୁଆର—ଏ ନିମକହସମ ଦିଆକୁ ବାନ୍ଧି ନେଇ ଗୁଲୁ.....କବ୍‌ସି
ସାଥନ୍ତେ ଆସିବେ ଯାହା ବିଚାର କରିବେ ସେଇଆ ହେବ ।

ସଦନ—ସେ ସବୁ କଥା ହେବ ନାହିଁ... । କବ୍‌ସି ସାଥନ୍ତେ
ଆସିବେ ଯାଉଁ ସ୍ବାକର ବିଚାର ହେବ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କାହିଁକି, ପାରବ ସୁଆର ଗଣ୍ଡା କଣ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲଣିକି ?

ସଦନ—ହାଣିଦେଲେ ଏତା ଅରବେ ମରିଯିବେ । ଆମକୁ
ଯେତେ ହୁଏ ସବୁ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ସେତିକି ହେବା
କରିବାର ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,—(ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବରେ) ଅମାତ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାଠ
ଅମି ଶତ୍ରୁ କରି କହୁଛି ଶୁକର ଆଉ ଜମିଦାର ସବ
ହେତେ ସୋଜା ପାଇବ ସକା ଚଳେଯାକ.....

କେଶ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ମୋ ଜୀବନଟା ଖଣିଦିଅ.....ମୁଁ ତୁମ
ସଂଗରେ ମିଳିଯିବି --ଆଉ ଫିରିଙ୍ଗି ଶେର ରହୁବି ନାହିଁ ।

କେଶବୀ—ଆମ ମେଳର ଭାଗ୍ୟଟା ତଳଳ ହୋଇ ଦିଶୁଛି—
ଆଉ ତୋ ଜୀବନଟା ରଖି ଦେବୁ ?

ପଦ୍ମ—ଫଟା ପାବଙ୍କୁ ବାନ୍ଧ ଏ ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦିବା
ଶୁଲ ।

(ସତେ ସତେ ପାଇବମାନେ ସେଇଥା ଭର୍ତ୍ତି...ଆନନ୍ଦରେ
ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

୪ର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ଏକ ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ ସାଲ ବମାନ ତାଲ ଡରବାସ
ପଡ଼ିବ ଧରି ପାଇବ ନାଚ ନାଚିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତି
ସାଲବ ନାଚର ଗୀତରେ ଶୁଭାକ୍ଷୟ ସ୍ୱାଗତ ହୋଇ
ଉଠିଥାଏ)—“ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦାତରତ୍ତ, ଶତ୍ରୁ ଯିବ ସଢ଼ି ଶୁଭ
ଦିଗପାଳ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜୁହାର, ଆନ୍ୟରେ ଅଦିପକ, ନୁହେଁ
ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ, ହାଡ଼ଶୁଣ୍ଠ ବାଦପା, ମହମତ୍ତ ଗଜପତି, ଘଣ୍ଟିରେ
ଦଣ୍ଡିବ ଶତ୍ରୁକୁ ଜିଣିବ, ରାଜାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡକୁ କୁଟେଇ ଦାଣ୍ଡିବ,
ଚାଟିବ ଶତ୍ରୁଆ ବାଜ, ତଳିପାଦୁଶୁରୁ ଜୁହାର ରହୁଛି
ଦରବାର ଦରଶନ ।

ହେଁ ମହା ଠାଣି, ତାବର ଗୁଡ଼ାଣି, ଖେଳା ସର୍ପ ପ୍ରାୟ ଗଲ
 ସାକୁଳ ଦେଲିକ ଲଗଇ ଗୁଡ଼ିଲ, ଯୁକ ଗୁରୁଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି,
 ହାଃ ହାଃ ରେ ରେ ପାଇକ, ସ୍ଵର୍ଗରେ ଇନ୍ଦ୍ର ମଞ୍ଚରେ
 ନରେନ୍ଦ୍ର ଯାହାଙ୍କର ଶିଖରଦାର ସାଗ, ଶହୁନ ରହେ ଆଗ
 ବଗଇ ପାଇ ତାଇ ତରବର, ଇକ୍ଷେ ପୋଷି ମହାଗଜା,
 ଜୁହାର ଜୁହାର ହେ ମଣିମା ।”

ବକ୍ସି—(ହେଁସରି ସଖି ଆସି) ବଦବର, ବଦବର, ଏ ସବନାଣ
 ଇଚ୍ଛାରେ ନିଜର ଛଦ୍ମରମ ବଜୟରେ ଅମୃତସ୍ଵା ହୋଇ
 ଆନନ୍ଦ କରୁଛ ଉତ୍ସବ କରୁଛ ?

ସଦନ—ସାନ୍ତେ ! ଅସଣ ହୋଇ ଏଠି ?

ବକ୍ସି—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଶେଷକଥା ସଦକ କହିବାକୁ ? ଯୁଗ ଯୁଗ
 ଧର ଏ ଦେଶର ଯେଉଁ ନିନ୍ଦା ଥିଲା, ଏ ପାଇକ ମେଲ
 ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ବାଦ ଗଲା ନାହିଁ ।

ସଦନ—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସାପ ସାପ କହୁନାହାନ୍ତି ସାଆନ୍ତେ କଣ
 ହେଉଛି ?

ବକ୍ସି—ସବନାଣ ହୋଇଛି—ଏ ସୁନାର ଭୂମିରେ ଯେତେବେଳେ
 ଭୂମି ଅସୁଥୁଲା ସ୍ଵାଧୀନତାର ପ୍ରଥମ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ତାକୁ ଏଇ ଦେଶର
 ସନ୍ତାନ, ଶିଖି ମନାଇଇ ଦଳ ପୁଣି ଥରେ ଗୁଡ଼ ଗ୍ରାସ ଭରାଇ
 ଦେଲେ, ଦେଖିପାରୁନ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଆଜି ଗୁରୁଆଡ଼େ
 କଲଙ୍କର ଅଂଧକାର, ପରାଜୟର ଆଶିନାଦ ।

ସମସ୍ତେ—ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ, ଆମେ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହୁଁ ।

ବକ୍ସି—କଣ ବୁଝିବ ତୁମ୍ଭେମାନେ ? କଣ ବା ଜାଣିବ—ତୁମର
 ପାଇକ କୁଳରେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖା ଦେଇଛି
 ବଣାସଦାକତାର ଗାଈ—ତୁମର . ଦେଶ ମାଟିରେ

ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମର ବରପତ୍ର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଦେଖ
ଦ୍ରୋଣୀର ଦଳ—ସେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତଣି ଆଣି
କରିପାରି ?

ସମସ୍ତେ—ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ !

ବକ୍ସି—(ଚିନ୍ତାପୂର୍ବକ) ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ ! କିଏ ତୁମର ବକ୍ସି
ସାନ୍ତେ ! ତୁମ ବକ୍ସିର ମରଯାଇଥିଲା । ତୁମ୍ଭେମାନେ
ଅନ୍ଧାଶୁଭର ଲକ୍ଷ୍ମିର ସବୁଦିନର ଦଳ ବାହିକ, ବାହିକ
ତା ମନରେ ଆଶିଦେଇ ବେତନା; ଆଉ ଆଜି ବାହିକ
ମୁହଁରେ ତାର ବୋଲିଦେବାକୁ ବେଶ୍ଟା ଚକ୍ଷୁ କଳଙ୍କର
ବାଲିବା (ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଶୋଇଲେ) କୁହ ଆଜି
ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କର ସେନାପତି ବକ୍ସି ଜଗନ୍ନାଥ ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ
କରୁଛ ଗଜପତିଙ୍କର ବାଦା ପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ?

ସମସ୍ତେ—ଗଜପତି ବାଦା ?

ବକ୍ସି—ହଁ ହଁ ଗଜପତି ତୁମର ବାଦା—ସାଇକ ବରଦାହର
ଯେଉଁ ନବଦ୍ରୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ?

ସନ—ଅଜ୍ଞା ସେଇ ଚରଣ ସଜନାୟକ !

କୁରୁସା—ଅଜ୍ଞା ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ।

ବକ୍ସି—କେବଳ ଚରଣ 'ବୁଝେ, କି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ନୁହେଁ,
ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ । ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳଙ୍କର ଶୁଣ
ସଖିଲଣି ତା ନ ହୋଇଥିଲା ଚରଣର ଶକ୍ତି ବାହି ବକ୍ସିର
ପାଇକକୁ ଲକ୍ଷ ନଦର ତାମ ହାସର; ଚରଣେକ ।

ପଦ୍ମ—ସାନ୍ତେ—ଆମେ ଚରଣ ଆଉ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,କୁ ନିଆଁରେ
ସୋଡ଼ି ଦେଉଛୁ—

କ: କବାଟ—କାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ ସାନ୍ତେ ପୁଅର ସାହେବ
କୋଠିଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସୋଡ଼ ଦେଇଛୁ ।

ବକ୍ସି—ତା ପୂର୍ବରୁ ସେ ହିମ୍ବେମାନେ ସୋଡ଼ ଲାଗି
ହୋଇଯାଇଛି । ଚରଦନ ପାଇଁ ସେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଭୂମିର ଗୁମାସ୍ତା
ମୀମାଂସା ହୋଇ ଯାଇଛି—ଆମ ବିଦ୍ରୋହର ଯେଉଁ ସୌଧ
ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା ତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସ୍ତର ଗଜପତିଙ୍କର ବାଦୀ
ଭାବର ଶୁଣ ଭୁଲୁଥିବା ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲାଣି ଗୁରୁଆଡ଼େ ଆଜି
ପରାଜୟ । ହିମ୍ବେମାନେ ଦେଖି ପାରୁନ—ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦେଖି
ପାରୁଛି । ଆଜି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବ କଣ—ଯାଅ ଗୁଲିପାଅ
ବକ୍ସିକୁ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବାକୁ ଦିଅ ଯାଅ—(ଗୋଟି
ଗୋଟି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ଏତିକି ବେଳେ
ପଣି ଅସିଲେ କରୁଣାବର ସର୍ବ୍ବୀର)

କରୁଣା—ହୁ ଏଠି କାହିଁକିରେ ବକ୍ସି ! ଗୁଲି ହଟ ଗୁଲି !

ପିରିଙ୍ଗି ମାଡ଼ ଅସୁଚନ୍ତି ଗୁମୁସ୍ତାମାନଙ୍କର—ଗୁଲି ପକେଇ ଯିବା

ବକ୍ସି—ସଲେଇ ଯିବ ? (ହସିଲେ)

କରୁଣା—ତାଙ୍କୁ କିଣି ଦେବ ନାହିଁରେ । ଆମ ପାଇବ—ହାତରେ
କଣ ଦେଲେ ଏଇ କେରା—ସେମାନେ ଶହ ଶହ
ନୁହେଁରେ ନଜାର ହଜାର—ତା ସାଙ୍ଗକୁ ନଳୀ ଅଛି—
କମାଣ ଅଛି—

ବକ୍ସି—କରୁଣାବର ? ହିମ୍ବେ ଯାଅ ବକ୍ସିକୁ ଏକାଟିଆ ଲୁହାଡ଼ିବ

କରୁଣା—କଣ କହୁଛୁ ତୁ ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ ଲୁହାଡ଼ି ଦେଇ ଯିବ,
ପିରିଙ୍ଗି ହାତରେ । ତା' ହବନାହିଁ, ଆମ ଲାବରେ ଅଛି
କଣ ? ତୁ ସବୁ ଟହଲୁ ମୋରା ଯା ଗୁଲିବର ବକ୍ସି, ତୁ
ଜା...ଥିଲେ ଏଥର ନ ହେଲେ ଆଉ ଥରେ ଲହେଇ ଦେବ—
ଗୁଲି—ମୋ କଥା ମାନ—

କରୁଛି—ଅନ୍ଧାରେ—ଅନ୍ଧଅନ୍ଧେ ଲଢ଼େଇ ହେବ (ବିଦ୍ୟୁତ୍ ହସ)

ବରୁଣ—‘ରେ ହସୁଛୁ କଣ ? ଶୁଭ ଶାନ୍ତବର ସର୍ବଦା ତୋ
ଗୋଡ଼ ଚରୁଛି—ଘଡ଼େ ଜୁହାର ହଜିଗି—ଅ—ମୋ ସାଂସେ
ଶୁଣିଅ—

(କରୁଛିର ହସର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନେଇ ବାହାର ଗଲେ)

ଷଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ବଂଶୀଶାଳା, ଚଂଚାଳସାର ଶୁକା ଓ ଶୁଣି—ଉତ୍ତରେ
କାର ସଞ୍ଜେକ୍ତି ଅସହାୟ ଭାବରେ, ସେମାନଙ୍କର ଉପ୍ପେକ୍ତି ବଂଶୀ-
ଶାଳାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଏକ ବରୁଣ ଅଶ୍ରୁନାଦ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶୁଣି ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା—ଖୋଜି ରୁଦ୍ଧର
ଶୁଣିରେ ରହିଗଲା ଶର ଅଂଧକାର । କିନ୍ତୁ ଶୁଣି—ଉତ୍ତରେ
ଗୋପକ ମାହାଲୀୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ହେଲେ—କେନ୍ଦ୍ରରେ
ହୁଟି କରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରର ଉତ୍ତରାସ ପୃଷ୍ଠାରେ
ମାହାଲୀୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଶରଦନ ମାହାଲୀୟ ହୋଇ
ରହିଲେ ।

ଶୁଣି—କେଣି କଥା କହୁଛୁ ନାହିଁ ଶୁଣି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ନା ପାରିନାହିଁ କି ଅବଶ କରିଛି ଘେଡ଼ାର ଶାନ୍ତ
ଗୁଡ଼ାକ ହୋଇଛି ମୁକୁନ୍ଦଦେବର ଶାନ୍ତ—ନା ଉପରେ ପୁଣି
ଗୋଡ଼ା ଶୁଣିରେ ପଡ଼ାଇ—ନା ଅନ୍ଧ କେଣି ଦିନ ନୁହେଁ—
ଶୁଣିରେ କିଛି ଯେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଉ ପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
ଶେଷ ଶୁଣି ଟୋପାଏ ପଶି—

ଶ୍ରୀ—(ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଗଲେ ମାତ୍ର ପାଣି ନପାଇ ଫେରି ଆସିଲେ) ଶୁଣ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ?—ପାଣି ନାହିଁ ? ଦେଖୁଛ ଦେଖୁଛ ଶ୍ରୀ କି ନିର୍ମମ ଏମାନେ—କଲସୀ ରହୁଛ କିନ୍ତୁ ପାଣି ନାହିଁ ?

ଶ୍ରୀ—ଶୁଣ ! ଆଜି କେତେଦିନ ଏ ଅଭ୍ୟାସର ଗୁଲିବ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୋ କଥା କହୁଛ ଶ୍ରୀ—ତୁମେ ବଡ଼ ସ୍ଵାର୍ଥପର—। ତୁମ ଉପରେଇ କିମ୍ପ୍ରଦାର ହୋଇ ନାହିଁ । ନାଗ ଉପରେ ବଘାଶାଳାରେ ବେଉଁ ଅଭ୍ୟାସର ହୁଏ...ମୁଁ କେବେ ଶ୍ରୀ ନ ଥିଲି ଶ୍ରୀ ।

ଶ୍ରୀ—ଏ ଶସନରେ ସବୁ ସମ୍ଭବ—ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ଶୁଣ ଯେଉଁ ବରୁଣେଇ ଗଡ଼ ଦିନେ ଅପଣଙ୍କ ପୁରୁଷପଦର ଶକ୍ତିପାଳ ଥିଲା ସେଇ ବରୁଣେଇ ଗଡ଼ ଫିରିଙ୍ଗି ଶକ୍ତିରେ ଆଜି ବଘାଶାଳାରେ ପରଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କି କୁଷଣରେ ଏ ଗଡ଼ିଆର ହୋଇଥିଲା କେଜାଣି...

ସୈନ୍ୟ—(ପ୍ରବେଶ) ହେଁ ରାଜା କର, କାହେକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବରତା ହେଁ । ଆଜି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଦରବାର ଅଛି ?

ଶ୍ରୀ—ତୁମ ସାଦତଲେ ପଚାରି ସୈନିକ ଶୁଣୁ ଆଜି ପ୍ରହାର କରନାହିଁ । ଶୁଣ ନଗର ନିଧିର ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଗଲଣି ।

ସୈନ୍ୟ—ହେଁ ରାଜା—କଲେ—ସାହେବ ଟଟେ ଜାକଲ—

ମୁକୁନ୍ଦ—କାହିଁକି ସୈନିକ ?

ସୈନ୍ୟ—ତୁମ ବଡ଼ କେଲକୁ ଯାଏ ଗା ତୁମ ଇମର ବାହେନେ ସେ କରୁଥି ଗୋଲମାଲ୍ କରେଗା

ଶ୍ରୀ—ଶ୍ରୀ ଭୁଆଁ କଲେଇ ଭରରେ—କଲେଇ ଯେଉଁ ଭାର ତୁମକୁ ଏଠି ସେଠି କଲେ ବଦଳିବ ଭରରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବକୁ ଏମାନେ ସେମିତି କଲୁଛନ୍ତି ।

ସୈନ୍ୟ—ହେ—କହ କରେ କା ଗଡ଼ବଡ଼ ବାଟ ଦୋଇଟା ହେ
କଲେ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ସୈନ୍ୟ ଆଉ ଲାହୁଁକ ? ଜୀବନର ବାକ କେଉଟା ଦିନ
ଏଇଠି କଟାଇବାକୁ ମତେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ—ତୁମେ ଯାଅ

ସୈନ୍ୟ—ନାହିଁ ଓ ବାଟ ନାହିଁ ହୋଏଗା ତୁମ ନିଜେ ଯାଉଁ ଦୋଇ
କଲେ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶେଷ ଦିନରେ ପୁଣି ତୁମର ହାତମକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ
କରିବି । ନାଁ ଗୁଲ—ଆସ ରାଣି (ରାଜା ବହୁ କଷ୍ଟରେ
ସୈନ୍ୟର ଅନୁରୋଧ କଲେ)

—*—

୬ଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ରାସ୍ତା ଉପରେ ଶୁଲିଷ୍ଠ ପଦନ ଆଉ ସାବିତ୍ରୀ...ପଦନ
ଆଉ ସାବିତ୍ରୀ ବାଡ଼ି ଧରି ବାଟ ଦୋଇ ନେଉଛନ୍ତି)

ପଦନ—(ହୁଣ୍ଟି କରି ପଡ଼ିଗଲା) ଏମିତି ଦହଗାଳ ହବା ଅପେକ୍ଷା
ମର ଯାଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ସାବି !

ସାବିତ୍ରୀ—ତୁ ହିଁରେ ଏକଥା ଚହେଇ । ମୁଁ ଆକ୍ଷଣି ଶେଷକୁ
ମୋର କାଲି ହୋଇ ଆସି ଦୁଇଟା ପୂଟେଇ ଦେଲି ହାଣ
ମୁହଁକୁ ପେଲି ଦେଇ ତୁମକୁ ।

ପଦନ—ନିଜ ଦୋଷ ଦେଖୁ କାହିଁକି ସାବି । ଭାଗ୍ୟ ଦୋଷ—
ଭାଗ୍ୟ ଦୋଷ । ନଇଲେ ଏକ ବଡ଼ ମେଲଟା ନହିଁମାକେ
ପାଣି ପାଣି ଯାଇ ନ ଥିଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ—ବକ୍ସି ସାଆନ୍ତଙ୍କର କଣ ହେଲା ।

ପଦନ—ସାରା ଖୋଜି ଚୁଇଁ ଅଜି ସେଇଆ ନିଶ୍ଚୟ କରୁଛି
ସାଧୁକର କଣ ହେଲା ? କିଏ କହୁଛି ଫିରିଙ୍ଗି କରୁଛି
ସାଧୁକୁ ଧରି ନେଇ ଜେଲର ରଖିଛି—କିଏ କହୁଛି
ସାଧୁକୁ-ମାର ଦେଇଛି—କିଏ କହୁଛି ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ଦଳେ
ଫିରିଙ୍ଗି ଫକକ ଆସି ବଜେଜଲରେ କରୁଛି ସାଧୁକୁ
ଖୋଜୁଛନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ତମେ ବେଶୀ କଥା କୁହନାହିଁ କାଧୁର—ଏଇ ଅରମା
ବାଟ—ନଂଗାଲ ନପିଲ ଗୁଲି—ଦେହରେ ପୀଡ଼ା ?

ପଦନ—ପୀଡ଼ା ହିଁ କହୁଛି ନାହିଁ କାହିଁକି ଶେଷକୁ ଜୀବନଟା
ବଘାଇବା ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ମା ବୋଲୁଛନ୍ତି ଗୁଲି
ଯିବାକୁ ହଜୁଛି ସେତେବେଳେ ଦେହର ଏଇ ସାମାନ୍ୟ
ପୀଡ଼ା ତୋ ଆସିରେ ବଡ଼ ନ ଦିଶିବ କାହିଁକି ? ହେଲେ
ସାବି ବଡ଼ ଅବଶୋଷ ରହିଗଲା—ସାରା ଜୀବନଟା ଧରି ମୁଁ
କିଛି କରି ସାରିଲି ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କହୁଲି ସବୁ—ବେଶୀ କଥା କୁହନା—କହୁ ହେଉ-
ଥିବ— ।

ପଦନ—ହଁ କାହିଁକି ବେଶୀ କଥା କହୁଛି—ଫିରିଙ୍ଗି ଗୁଳୀରେ
ଅସି ଦିଆ ଫୁଟି ଯିବାପରେ ସବୁହସର ବସିଛି—ଏଇ
କଥା କହୁବାର ଅଧିକାର ଟିକିବ ମଧ୍ୟ । ଛାଡ଼—ଖୋରସା
ଚୁଇଁଛୁ କେତେବାଟ ଟପିଲେଣି ଆମେ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଖୋରସା ଚୁଇଁ କୋପେ ଆମେ ପାର ହୋଇ ରଲେଣି
ବରୁଣେଇ ସାହାଡ଼ ଆଉ ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ ।

ପଦନ—ରାତି ହେବା ପୂର୍ବରୁ କେଉଁଠି ଗାଁ ଧରି ପାରିବ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ମା ବରୁଣେଇ ଜାଣନ୍ତି —ଅବସିତ ଅମେ—ଅମକୁ
କଣ ସାହରୁରସା ହେଉକି ।

ସଦନ—ଗାରୁ ଏତେ ଲୋକ ଗଲେ ତୁ ଜାଣୁ ମୁଁ ଅଦୃଶ୍ୟ
ଲୋକଟା ବାହାସାଂଗ ଧରଥିଲେ ହେଲ ନଥାନ୍ତା ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଜୀବନନେଇ କିଏ କୁଅଡ଼େ ଗୋରଖା ଗୁଡ଼ ଗୁଲିପାରି
ଛନ୍ତି—ଅମକୁ ସବୁରେ କିଏ ?

(ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଗୁଲି ଯାକ ଥିବାର ଲକ୍ଷ କରି ଗସ୍ତକୁ
ଅସିଥିବା ବୁଝା)

ବୁଝା—ହେ ବାପ ! କିଏ ଯାଉଛ ମତେ ଟିକିଏ ସାଙ୍ଗରେ
ନଥା ।

ସଦନ—ଆଜି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ?

(ଶୁଲିଗଲ)

ସାବିତ୍ରୀ—କୁଅଡ଼େ ପିରୁ ମାଉସି ?

ବୁଝା—ତମେ କୁଅଡ଼େ ଯାଉଛ ଲୋ ହିଅ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଲୁହେଇଟା
ହୋଇଗଲା—ଏତେ ଏତେ ଟାଣୁଅ ଟାଣୁଅ ଲୋକ ଗୁଡ଼ାକ
ଟଳ ପଡ଼ିଲେ ଏ ଗୁଡ଼ାଟା ଯାହା ନ ମର ବଢ଼ିଛି ଅଲୋଇସା
ମତେ ନ ଧର ମୋ ପୁଅଟାକୁ ଯାହା ଧରିନେଲା—

ସଦନ—ବାହା କଥା କହୁଛୁ ମାଉସି ?

ବୁଝା—ସାହାଡ଼ ଗୁଂସାରେ ଶୋଇଲା କୁଅଟାକୁ ମୋର, ସାଙ୍ଗରେ
ତାର ହାତ ହତାସର କିଛି ନାହିଁ, ଗୁଲିଆଡ଼ୁ ଲୋଥ ସର
ପଲ ଦେଇ ଗଲେ—ଗାର ପଣିଅ ଦେଖେଇ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀ—କିଏ ବାହାକୁ ଦେଇ ଗଲା ମାଉସି ?

ବୁଝା—ସେଇ ଗୁଡ଼ାକ—ବର୍ତ୍ତୁକୁ ମୋର ଜିଜ୍ଞାସାର ଯଦି ଲଗ୍ନ
ଥିଲା ହାତକୁ ତାର ତାର ଖଣ୍ଡା ବଢ଼େଇ ଦେଉଥାନ୍ତେ ଅଉ

ଗେଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଅଗର ତାର ଗୁଣ ସତେଇ ଛୁଡ଼ା
ହୋଇଥାନ୍ତେ—ତେବେ ଯାନ୍ତି କଣ । ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ଗାର
ପଣିଆ—

ସଦନ—କରୁଁ ସାଥୀକୁ ତା' ହେଲେ ଧର ନେଲେ ମାଉସି
ବରୁଣେଇ ଏଇପା ଶେଷରେ ତୁ ଲେ ।

ବୁଢ଼ା—ହଁ ପୁଅକୁ ମୋର ଧର ନେଲେ କୁଆଡ଼େ ନେଲେ କଣ
କରେ କିଏ କହୁବ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ହଉ ମାଉସି—ଆ—୨—ସଂଜ ଅଗରୁ ଗାଁ ଧରବାକୁ
ହେଇ ପରା ?

ବୁଢ଼ା—ଗୁଲ—ଗୁଲ—(ପଣି ଆସିବ କହୁଣ୍ଡ)

କହୁଣ୍ଡ—କିଏ ? ନାହିଁ—ପଦନ ଭାବ—ମାଉସି—କାହିଁ ?
କାହାକୁ ସାନ୍ତେ—ଏତିକି ନାହାନ୍ତି—କାଟରେ ଯାହାକୁ
ଦେଖିଲ ତାକୁ ପରାଣିଲ କେହି ତ କେହି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି,
ସାଥୀରେ ଚାଲିବେ । ତମେ ଦେଖିଛ ସାନ୍ତେ ମୋର
କେଉଁଠି ?

ସାବିତ୍ରୀ—କହୁଣ୍ଡ—ସାନ୍ତେ ନାହାନ୍ତି ।

କହୁଣ୍ଡ—ନାହାନ୍ତି ! କିଏ ନେଇ ? କିଏ ନେଇ ସାଥୀକୁ
କହୁଣ୍ଡ—କହୁଣ୍ଡ କିଏ ନେଇ ?

ବୁଢ଼ା—ପିତର ସାହାବ ନେଇ ଗୋରା ସିଂହାସନ ନେଇଛ—

କହୁଣ୍ଡ—ତେବେ କଣ ସେ କାଳ ଅଜ୍ଞାର ଅଜ୍ଞ ଆସିଲ—ନା—
ନା—ମୁଁ ଶିବ—ମୁଁ ପିତ—ସାଥୀକୁ ପାଖକୁ । (ଯାଉଥିଲା)

ସଦନ—କଉଣି ଯାନା—ଯାନା ସେ ଆଡ଼କୁ—ତୋ ମୁଣ୍ଡ କଣ
ଗରା ହୋଇଛି—ଯେଉଁଠି ପିତର ଦାଣ୍ଡବାଟ ଲଟିଗାଟ
ବୁଲୁଛି—ଯେଉଁଠି କେବେ ଦରଦର ଭାଙ୍ଗି ପିଲ କେଲ

ନେଇ ସକେଇ ଅସୁବିଧା—ତୁ ସେଇଠିକୁ ଯିବୁ ?

ପ୍ରସ୍ତୁତ—ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ ? କିଏ ଯିବ ? କିଏ ଅଇ
ଯିବ ? ସାନ୍ତେ, ସାନ୍ତେ ? (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପୁର

ଚୁକା—ଅଜ୍ଞ ତାକୁ ଡାକନା—ସେ ଶୁଣିବ ନାହିଁ—ସେ ବାୟାଣି
ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ପଦ୍ମିନୀ—ସାବି—ଗୁରୁ

(ପ୍ରସ୍ତେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଲେ)

୨୩ ଦୃଶ୍ୟ

(ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜଂଗଲର ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫାର ଅଗରେ 'ବକ୍ସି'ଙ୍କ
ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟମାନେ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପକାଇ ଦେଇ
ଗୁରୁପାଶରେ ନଠୀ ଧରି ସହର ଦେଉଛନ୍ତି...ବକ୍ସିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
ବୀର ଦର୍ପଣେ ଉଠି ଅହୋଇଛନ୍ତି ମେଜର ସ୍ଟେଜର)

ସ୍ଟେଜର—You know Buxi, why you are here ?

ତୁମେ ଜାଣ ବକ୍ସି ତୁମେ କାହିଁକି ଏଠି ?

ବକ୍ସି—ବିଜୟର ଅସ୍ଥାବଳ ଅଜ୍ଞ ଦେଖାମା ସ୍ଟେଜର, ମୁଁ ଜାଣେ
ଭାଗ୍ୟର କପଟିଣୀୟରେ ବକ୍ସି ଅଜ୍ଞ ଲାଜ୍ଜିତ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୁହି ଅଜ୍ଞ
ବିଚାର । ମୁଁ ଜାଣେ ତୁମେ ଲଣ୍ଡନରାଗ ପିରିଫିର ଦର; ଶୁଣିବା
ନାମରେ ଗଜଦେବତାରେ ଶୁଣିବା ଦେଇଥିଲ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା
ଶେଷ ଅସୁବିଧା ଟିକି ଲାଜ୍ଜିତ ଦେବାପାଇଁ ଅମାନ୍ତବିତ

ଅନ୍ଧାରର ଭାବ ମୁଖ୍ୟ ଚାଟାକି ବଜେଇବାର ସେଇ
ଚାଟାକିର ଅନ୍ଧାର ଦେଖିବା ଭାବେ ।

ଫ୍ରେଡ଼—କଂସାଗାର ହୁକୁମ ହାମ ବନ୍ଦ କର—ହାମ
କଂସାଗାର ନୌକା ଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ ଜାଣେ ଏ ଗଣ ଅନ୍ଧାରରେ ଜନତାର ନେତୃତ୍ୱ
ନେଇଥିଲେ ଯେଉଁ ଜନନାୟକମାନେ, ହୁକୁମ ସେମାନଙ୍କୁ
ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଗୋପର
ବୁଣାବର ସର୍ବଦା ଅତି କଠିନ କୁଳଙ୍ଗ ନାଗୟଣ
ସମସ୍ତରୁ ଅତି କଠିନର ଚମତ୍କାର ପଛପୋଷୀ ଅତି
ଦ୍ରୁତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ମୁଁ ଜାଣେ ପିତୃତ୍ୱ ଅତି ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ
ପାଇଁ ଦେଖି ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୋଷର ଅନ୍ଧାର
ଦେଖନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଡ଼—But perhaps you do not know one thing
କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଗୋଟାଏ କଥା ଜାଣନ୍ତି—ତୁମକୁ ଭାବ
ହେଲା ପରେ କେହି ପଠା ନ ଯାଇ ଏଠାକୁ ବାହାରି ଆସି
ଗଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ ଜାଣେ ଫ୍ରେଡ଼, ଜାଣି । ତୁମେ ଜଳଦସ୍ୟୁ
ବେପାରୀର ଦଳ-ସାହାସ କରି ପାରିନା । କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଜୀବନ ଜନତାର ଜ୍ଞାନ ସାରରେ ନେତାଙ୍କୁ, ସେଥିପାଇଁ
ତୁମେ ମତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କେବଳ କେବଳ ମନେରୁ ...

ଫ୍ରେଡ଼—You are too wise ତୁ ମ ଭାବ ମୁଁ—ଠିକ୍,
ବିଦେଶୀ ତୁମକୁ କେବଳ କେବଳ ନିଶ୍ଚୟରେ ରଖି
ଅଧିକ ଗୁଳି ବନ୍ଦୁରେ ମୁଁ—

ବକ୍ସି—ନିର୍ମମ ଭାବେ ହୃଦ୍ୟା କରି ଏଇ ବାସ ଭାଲ ବୁଢ଼ାରେ
 ଫୋପାଡ଼ି ଦେବ ଆଉ ଲୋକେ କହିବେ ବକ୍ସିକୁ
 କଠାରେ ତାସ ଗାଲ ଗାଲ କି ଭାଲ ଗାଲରେ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—That's it that's it ।

ବକ୍ସି—ତାରଣ, ବକ୍ସିର ଶବ୍ଦର ଅପେକ୍ଷା ବକ୍ସିର ମୂଲ୍ୟକୁ
 ତୁମେ ବେଶୀ ଭୟ କର ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Leave it ସେ କଠା ଗୁଡ଼ିକ ଆଜ୍ଞା ବକ୍ସି ଟୁମର
 ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୁଏ ନାଁ...

ବକ୍ସି—କାହିଁକି ହେବ ?

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଟୁମର ଭୟ ହୁଏନାଁ ।

ବକ୍ସି—କିଏ ଗଦା ହେଉଛି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Why why ? କାହିଁକି ଟୁମର ଗଦା ହେଉଛି
 because ଟୁମେ ସରକାରୀ ହୋଇ ଶେଷରେ ଟକା ହେଲ
 ଟାପରେ

ବକ୍ସି—ପ୍ରାଣ ହରାଇଛୁ ବୋଲି ନୁହେଁ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଟା ହେଲେ କାହିଁକି ? ଟୁମର ସ୍ବାଇଚମାନେ ଆମର
 ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲୁଟ କରି ତେଲେ ବୋଲି । ଆମର ବାଣିଜ୍ୟର
 ଧାନା ଶୋଷ ଏଣେତେଲେ ମାଡ଼ି ତେଲେ ବୋଲି ?

ବକ୍ସି—ସେଥିପାଇଁ ନୁହେଁ ଫ୍ରେଡ଼ର.....ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୁର୍ଦ୍ଧର
 ସେବାପାଇଁ ମୁଁ ମୋର କ୍ଷେତ୍ର ଦାନ କରୁଛି ବୋଲି । ସେଇ
 ରକ୍ତ ମୋର ମାତ୍ର ମଥାରେ ଚିରଦିନ ସିନ୍ଦୂର ଗାଲ ହୋଇ
 ରହିବ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Martyr...Martyr. ଶଗୁନ ହୋଇଗଲା ସଗୁନ ।

ବକ୍ସି—ହଁ ଫୁଲର ଏ ପରାଜୟ ଯଶସ୍ୟା ନୁହେଁ, ଏ ପରାଜୟ
 ଅମର ବିଜୟ । ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଆଜି ଜଗବନ୍ଧୁର ଜୀବନ
 ନିରର୍ଥକ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ
 ଭାଗ୍ୟ ବୀରରାଜର ପ୍ରାଣରେ ଅଲକ୍ଷରେ ବାମ କରୁଛି—
 ତା'କୁ ଅମର ବିଜୟ ଫୁଲର । ଆଜି ହୁଏତ ଅବତାର
 ଆସିଛି । ତନେତ ହେବ ପୂର୍ବୋଦୟ । ସେଦିନ ତୁମେ
 ଅତତାପୀ ଫିରିଙ୍ଗିର ଦଳ ତୁମର ସମସ୍ତ ଅତ୍ୟାଚାରର
 ପୃଷ୍ଠା ଖୋଲି ହୋଇଯିବ—ଏ ଦେଶର ସତ୍ୟ ସେଦିନ
 ତୁମକୁ ଏ ଦେଶ ମାଟିରୁ ନିକାଲି ଦେଇ ଲେଖିବ ତାର
 ନୂତନ ଇତିହାସ ।

ଫେରର—Oh you become hysterio alright ତୁମର
 ବେଳ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା ତୁମର ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭାବ ।

ବକ୍ସି—ଠାକୁର ମୋର ଜନନୀ ଜନ୍ମଭୂମି—ସେ ଜନ୍ମଭୂମିର
 କଥା ହେଉ—(ସେ ତଳକୁ ମୁହଁ ଖୋଲେ—ଅତୁର
 ଶ୍ରେଣୀଗତ ଏକ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗର୍ଜନ)

ଫେରର—Oh Tiger—ଗୋଟାଏ—ଖେରର ଗର୍ଜନ—very
 near. ଖୁବ୍ ନିକଟ—Soldieres you do your
 job ମୁଁ ଯେଉଁଠାକୁ ମାରିଦେଇ ଆସିବି । (ସେ ଗୋଟାଏ
 କ୍ଲେବ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । ବକ୍ସି ଶାଲି ଦେଖିଲା
 “ଜନ୍ମଭୂମିର କଥା ହେଉ” । ତା' ପରେ ଇଂରେଜ ସିପାୟୀ-
 ମାନେ ବକ୍ସିଙ୍କୁ ଚଢ଼ଣ ଶୁଭେ ହତ୍ୟାକରେ—କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର
 ଶେଷ ପ୍ରାଣବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜନ
 ନିକଟତର ହେଉଥିବାରୁ ରକ୍ତାନ୍ତର ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନ
 ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲେ । ତଳ ଗୋଲକୁ ବକ୍ସିଙ୍କର
 ଶ୍ରେଣୀ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ତାର ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ

ଆଲକୃଷ୍ଣ-ବିଶା ବସୁର ଶଶିଅସି ବନ ପାନ୍ତର ତଳ
ତଳ ଯାଏ ଶୋକିତାମରେ ସେଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟମୂର୍ତ୍ତିର ଅନୁମରଣ
କରି ବସୁକୁ ନେଖି ପକାଇ)

ବସୁର—ସାନ୍ତେ—ଏତେ ଦେଖାବରବ' ବସେଇ ପାବର
ନାହିଁ ସାନ୍ତେ ।

ବସୁର—ବସୁର (ମୁର୍ଖୁଣ୍ଡା ଗୋରେ)

ବସୁର—(ବସୁର-ବସୁର ତଳେ ଗୋରେ)

ବସୁର—ଆଜି ମଧ୍ୟ ବସୁର ହୁ ମନେ ଭୁଲୁଛି ।

ବସୁର—ନାଁ ସାନ୍ତେ ତୁମକୁ ଭୁଲିବି ମୁଁ ? ତୁମେ ସିନା ସେତେ
ତଳ ଦେଖୁଥିଲ ମନେ ।

ବସୁର—ବସୁର ।

ବସୁର—ବସୁର ନାଁ ସାନ୍ତେ ଶେଷର, ଶୁଭ ପରି ଗୋଟିଏ ତୁମ
ପରିବେଶ ଶୁଭ ରହିଛି—ତାର ଅର୍ଥର ଆଜି ଶେଷ
ଦିନରେ ଦେଖୁ ସାନ୍ତେ ।

ବସୁର—ତେ ବସୁର ଶେଷ ନିଶ୍ଚୟ ବସୁର-ବସୁର ଶୁଭ ପାଏ...

ବସୁର—ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭଲପାଏ ସାନ୍ତେ ।

ବସୁର—ବସୁର ।

ବସୁର—ତୁମକୁ ନୁହେଁ ସାନ୍ତେ । ତୁମ ଭିତରେ ଏହି ଶେଷର
ପରିବେଶ ସାନ୍ତେ ଅଜ୍ଞାନ, ତୁମ ଭିତରେ ଶେଷର
ମୁରବୀ ଶେଷ ଶେଷ ସୁଅ ଶୁଭର ପାଇଁ କଲେଇ ବସୁର
ପରିବେଶ ପରିବେଶ ତାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲ ସାନ୍ତେ—ତାହାପାଇଁ
ମୁଁ ଏ ଶେଷ ଦିନରେ ପାଇଁ ଆସିଛି ।

ବସୁର—ସେ ଦିନ ଭାବର ଏମତ ମିତ୍ରତା ଶେଷର ବସୁର...

ଆଜି ପାରି ନାହିଁ—ଆଜି...ଆଜି...ଆଜି ଶେଷର
ବସୁର-ବସୁର...ବସୁର-ବସୁର...ବସୁର...

ବସୁନ୍ଧରୀ—ଶତ୍ରୁର ଅଖିରୁକ ସନ୍ତେ ମୁଁ ଶାନ୍ତି ଦେବାକୁ ଆସିଛି ।
 ବୁଦ୍ଧିଅତି ପ୍ରତି ପ୍ରଳୟଝଡ଼ା କଥାପି ସାନ୍ତେ ଏ ପ୍ରଳୟରେ
 ମୁଁ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଉଛି...ସାନ୍ତେ—ଏ ପ୍ରଳୟର
 ଭାଗ୍ୟରେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଅ ନିଜକୁ (ବସୁନ୍ଧରୀ
 ପାଦ ଚାଲି ଦେଇ ଉଠିଲା । ତାହାର ଡାକେ ଡାକେ—
 ହରଷ ଗୁଳି ଶବ୍ଦରେ—ବସୁନ୍ଧରୀ ସେଇ ଗୁଳିର ଅବାଦରେ
 ଚଳୁ ଚଳି ସନ୍ତେ—ପଶିଆସିଲେ ମେଜର ଫ୍ରେଜର)

ଫ୍ରେଜର—Where are my soldiers (ସେ ଗୁଳି ଆଡ଼କୁ
 ବୁଝିଲେ ଶେଷରେ ବସୁନ୍ଧରୀ ଦେଖି...) Oh you are
 here...ଅଛାଡ଼ିଅ ତାମରା ଗୋଟି ତୁମସେ ଲଗାନ୍ତି...
 ବରଷି କହର ଅଛି (ସେ ପାର୍ ଦେଖିଲେ ବରଷିକର
 ଶେଷବାୟୁ ଉଡ଼ିଯାଇଛି...) ବରଷି ବା ଶବ୍ଦ—ଟୋର୍ନାଲ
 ଟୋର୍ନାଲ --Rule Britannia Rule, (ନିଜର ଅନନ୍ତରେ
 ନିଜେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ—କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟରେ
 ଲାଗିବ ହୋଇପାରିବ ବରଷିକୁ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ
 ଜଣାଇଲେ ତାଙ୍କର ବୀରତ୍ବର ଅଭିନୟ)

My tribute to you Baxi. Not only to you
 but for you heroism and love for your
 mother land. Lastly take my departed
 salute.

ପରଶେଷ

ଅଳକେଶ୍ଵର ଥିଏଟର (୧୫୨) ରେ ଅଭିନୀତ ବିଦ୍ରୋହୀ
ଜଗବନ୍ଧୁ ଆରମ୍ଭ ରଜନୀ ଛା ଆଦି ୧୯୪୯

ଭୂମିକାରେ

ବଳ୍ଲବି ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ ନଟବର ସେଣ
ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ—ଶ ଗଣେଶ୍ଵର ରଥ
ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଶ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମାଣିଆ
ଚଣ୍ଡେଇ ହାବୋଟ—ଶ ଦୁଃଖିନୀମ ସ୍ଵାଇଁ
ବ୍ୟାପ୍ଟେନ ଥୋମାସ—ଶ ନିରଞ୍ଜନ ଶତପଥୀ
ମେଜର ପ୍ରେମର—ମିଶ୍ର ସାମୁଏଲ ସାହୁ (ବାବୁ)
ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଶ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ
ଚରଣ ସତ୍ତନାୟକ—ଶ ବୃନ୍ଦାବନ ବେନବ୍ର
ପଦେ ମହମ୍ମଦ—ଶ ଶେରଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଵାଇଁ
ଜିଉର ବକାଟ—ଶ ବାଞ୍ଛାନିଧି ଦାସ
କରୁଣାକର—ଶ ଚରୁନାଥ ପ୍ରଧାନ
ସଦନ—ଶ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଣ୍ଡା
ରାଜ—ଶ ପ୍ରଭାକର ସାହା
କୁରୁପା—ଶ ଦାନବନ୍ଧୁ ପଣ୍ଡା
ବରକୁ—ଶ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପାଠ
ଶୁଆର—ଶ ହରହର ପଣ୍ଡା
ସିପାହୀ—ଶ ଦେବପ୍ରସାଦ ଦାସ—ଶ ଜଗବନ୍ଧୁ
ପ୍ରହରାଜ ଓ ଶ ଇନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଚପ୍ରାଣ—ଶ୍ରୀମତୀ ଭରମତୀ ଦେବୀ

ରାଣୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀମତୀ ଦେବୀ

ସାବିତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ଚମଳା ଦେବୀ

ବୃନ୍ଦା—ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରମିଳା ଦେବୀ

ସାବିତ୍ରୀ ଓ

ନନ୍ଦିନୀ ପ୍ରଭୃତି

} ଶ୍ରୀମତୀ ବସନ୍ତ କୁମାରୀ
ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରଣିତା
ଶ୍ରୀମତୀ ମାଧୁରୀ

—*—

ସ୍ଵାମୀ—ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ

ସାବିତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀ ସାର୍ବଜିତ—ଶ୍ରୀ ସାର୍ବଜିତ ସିଂହ

ସଂଗୀତ ଓ ସ୍ଵର ଶିଳ୍ପୀ—ଅନନ୍ତପୁରୀ ଥିଏଟର ସଂଗୀତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ—ଶ୍ରୀ ହରିହର ପଣ୍ଡା

ଅବକ ସଂଗୀତ—ଶ୍ରୀ ହରିହର ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ କାଶୀନାଥ ମଜୁମଦାର

ମଞ୍ଚଶିଳ୍ପୀ—ବଳିମ ସରକାର ଅଣ୍ଡ୍ରା ପ୍ରଦେଶ

ମଞ୍ଚସଜ୍ଜା—ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ବେହେରା ଓ

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ରୂପସଜ୍ଜା :—

} ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ସିଂହ
ଶ୍ରୀ ଉଦୟନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ
ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର

ନୃତ୍ୟତଳା—ଶ୍ରୀ କାଶୀନାଥ ସାହୁ, ଶ୍ରୀ ଚାନ୍ଦି କେନ୍ଦ୍ରା ଘୋଷ

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପାତ୍ର ।

ତାଲବେତ୍ତ—ମିଶ୍ର—ସାମୁଏଲ ସାହୁ (ବାଦ)

ସହକାରୀ—ଶ୍ରୀ ନଟକର ମେଣ